Elektronicznie podpisany przez:
Idzi Jan Mądry
dnia 23 maja 2025 r.

UCHWAŁA NR XI/133/2025
RADY MIEJSKIEJ W ŻNINIE

z dnia 23 maja 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Żnin na lata 2025-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, z późn. zm[1]) oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Żnin na lata 2025-2028, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Żnina.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Idzi Mądry

[1] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2024 r. poz. 1572, 1907 i 1940.

Załącznik nr 1 do
uchwały nr XI/133/2025
Rady Miejskiej w Żninie
z dnia 23 maja 2025 r.

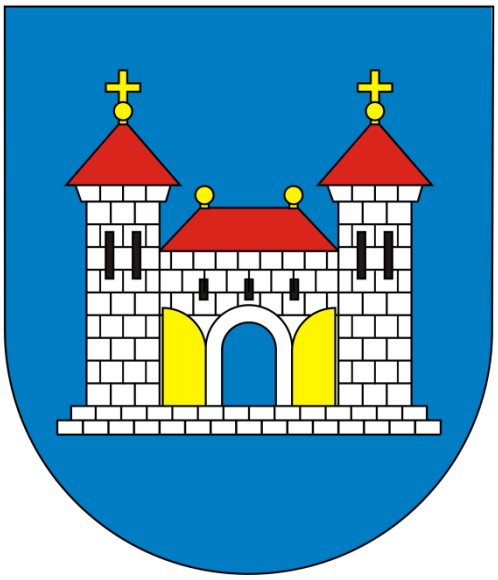

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA I GMINY ŻNIN NA LATA 2025-2028

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP 3

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 4

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ 17

4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW 18

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO 22

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY 38

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT 73

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 74

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 80

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 81

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 82

12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 103

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA I GMINY ŻNIN

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Żnin na lata 2025 – 2028" jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz planu ogólnego gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. W myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne", z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „…Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (…)".

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 poz. 1292)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3) zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1);

4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki

i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 określa: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy." W ust. 5 zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W myśl art. 87 ustawy: „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami":

1) program powinien być opracowany na okres 4 lat,

2) program służy celom określonym w Ustawie,

3) program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

4) program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,

5) z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, z późn. zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami."

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2025 r. poz. 527).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2 pkt 4). Ustawa określa, iż każdy akt planowania przestrzennego, czy to w postaci planu ogólnego, czy też planów miejscowych, powinny

w swej treści zawierać elementy związane z szeroko rozumianą ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W planie ogólnym, który w swoim założeniu zastąpi obowiązujące dotychczas studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gmin, są to następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt 3 lit. j).

Należy zaznaczyć, że zgodnie ze zmianą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, plany ogólne wejdą do obiegu prawnego od 1 stycznia 2026 r. Jednakże już dziś należy w opracowywanych projektach planu ogólnego uwzględniać stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego. Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu zagospodarowania przestrzennego wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Aspekty związane z ochroną zabytków i dóbr kultury są uwzględniane również przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;

2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;

3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r. poz. 418).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

W odniesieniu do art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Art. 39 ust. 4 wskazuje, że Wojewódzki Konserwator Zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę

lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,

3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno

art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdą się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 i ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także Wojewódzki Konserwator Zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, z późn. zm.).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana,

darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1 podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70, z późn. zm.).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6) ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 87).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r. poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zalicza się do nich:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty

budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2024 r. poz. 1462);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 1134);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r. poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. nr 89 poz. 510);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. nr 124 poz. 1304, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność

wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,

decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również Wojewódzki Konserwator Zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni Wojewódzki Konserwator Zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć;

2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat;

3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4) i 5), które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1) i 2) oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1), które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;

9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców;

10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;

11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat;

12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. N dzień 31 grudnia 2024 r. w całym kraju było 129 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, plan ogólny gminy (który od 1 stycznia 2026 r. zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego), decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego – wszystkie te instrumenty planistyczne i administracyjne powinny uwzględniać potrzeby ochrony zabytków oraz opieki nad nimi.

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a dokumentami planistycznymi regulują artykuły 18, 19 i 20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W szczególności art. 18 wskazuje obowiązek uwzględniania ochrony zabytków przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów powiatowych, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, a także zgodnie z obowiązującymi i nowelizowanymi przepisami planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy oraz szeregu decyzji administracyjnych, w tym decyzji o warunkach zabudowy i decyzji lokalizacyjnych.

W wymienionych strategiach, analizach, planach i decyzjach należy w szczególności:

- uwzględniać krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określać rozwiązania chroniące dziedzictwo kulturowe przed zagrożeniami,
- zapewniać ochronę zabytków na etapie realizacji inwestycji,
- przewidywać działania na rzecz przywracania im jak najlepszego stanu,
- ustalać przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu z poszanowaniem wartości zabytkowych.

W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ich ochrona musi być bezwzględnie zapewniona zarówno w planie ogólnym gminy, jak i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz we wszystkich pozostałych decyzjach mających wpływ na sposób zagospodarowania przestrzeni.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 r. i opublikowany w Monitorze Polskim w 2023 r. poz. 1470. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy

z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości między innymi poprzez:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych między innymi poprzez:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków między innymi poprzez:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego między innymi poprzez:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych między innymi poprzez:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie 2030 r.:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO 2030 ROKU – STRATEGIA PRZYSPIESZENIA 2030+

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 r. – Strategia Przyspieszenia 2030+, przyjęta uchwałą nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa z dnia 21 grudnia 2020 r., wyznacza kierunki rozwoju regionu na najbliższe lata.

Nadrzędnym celem dokumentu jest osiągnięcie jakości życia porównywalnej z wysoko rozwiniętymi regionami Europy. Realizacja tego celu opiera się na koncentracji działań w czterech głównych obszarach tematycznych, dla których określono konkretne priorytety i cele operacyjne.

Wśród nich szczególną rolę odgrywają:

„Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe" – jako jeden z celów operacyjnych w ramach obszaru *Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo*,

„Przestrzeń kulturowa" – jako element obszaru *Dostępna przestrzeń i czyste środowisko.*

Wśród kierunków rozwoju wyróżnianych w ramach celów operacyjnych, zabytki są uwzględnione w następujących kierunkach:

<u>11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania</u>

1107. Rozwój edukacji regionalnej i lokalnej – Kierunek dotyczy wszelkiego rodzaju działań o charakterze edukacyjnym, promocyjnym lub organizacyjnym związanych z rozwojem edukacji regionalnej i lokalnej. Dotyczy organizacji dodatkowych zajęć, zamawiania materiałów edukacyjnych (zestandaryzowany program zajęć z zakresu

edukacji regionalnej i lokalnej), zamawiania materiałów promocyjnych, organizacji konkursów, organizacji zajęć terenowych i wycieczek służących poznaniu dziedzictwa regionu. Dotyczy także wyposażenia mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej i lokalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografią, zabytkami, przyrodą, tradycją i kulturą regionu. Działania realizowane w ramach kierunku mogą być łączone z działaniami w ramach kierunku 2106. Kształtowanie świadomości, postaw i zachowań ekologicznych wśród mieszkańców.

Wyjątek:

Działania z zakresu edukacji regionalnej i lokalnej, niewchodzące w zakres działalności placówek oświatowych i adresowane przede wszystkim do mieszkańców dorosłych, są przedmiotem celu operacyjnego 24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe;

24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

2401. Kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa - Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do społeczności i zamieszkiwania na terytorium województwa kujawsko-pomorskiego;

2402. Kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa - Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do lokalnych społeczności, związanych z charakterystycznym dla danego miejsca dziedzictwem świadczącym o odrębności przejawiającym się w zwyczajach, obrzędowości, strojach, innych wyznacznikach lokalności;

43. Przestrzeń kulturowa

4301. Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa - Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie

powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa. Kierunek obejmuje także obiekty sakralne (w tym elementy ich wyposażenia). Kierunek dotyczy także działań towarzyszących ochronie dziedzictwa kultury w ramach miejsc/obiektów objętych rozporządzeniem Prezydenta RP – Pomniki Historii oraz wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO;

4302. Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych - Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich.

48. Potencjały endogeniczne

4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym - Kierunek dotyczy działań związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzeniem działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury lub jakichkolwiek innych specyficznych walorów niepowiązanych ze środowiskiem przyrodniczym lub kulturowym, które generują ruch przyjazdowy, jak np. przemysły kreatywne w tym turystyka kreatywna. W szczególności dotyczy to tworzenia nowych i rozwoju istniejących, ukierunkowanych na obsługę ruchu turystycznego: działalności noclegowych, działalności gastronomicznych, działalności transportowych, wypożyczalni sprzętu, innego rodzaju placówek usługowych i handlowych.

Wyjątek:

W zależności od warunków szczegółowych powyższe działalności mogą być realizowane w ramach kierunku „Wyznaczanie i urządzanie nowych oraz rozwój istniejących przestrzeni rozwoju gospodarczego”. Kierunek obejmuje także

udostępnianie nowych obiektów, miejsc oraz wydarzeń prezentujących specyfikę danego obszaru, a także wsparcia lokalnych inicjatyw w obszarze dziedzictwa kulturowego, w powiązaniu z aktywizacją społeczną i podnoszeniem atrakcyjności turystycznej – kreowanie produktu lokalnego turystyki kulturowej i wiejskiej.

W Strategii zwrócono uwagę, iż obecność walorów przyrodniczych i kulturowych, które stanowią predyspozycje dla rozwoju działalności turystycznych (ważnym elementem budującym potencjał endogeniczny na bazie walorów kulturowych, jest dobrostan zabytków, dziedzictwa kulturowego czy szerzej pejzażu kulturowego), są one często wizytówką miejscowości, elementem tożsamości kulturowej, a zarazem generatorem popularności i dochodów z turystyki.

Wśród ustalonych w Strategii projektów kluczowych, stanowiących przedsięwzięcia, które zostały uznane za niezbędne dla realizacji idei przyspieszenia rozwoju, a odnoszące się do zabytków, wymieniono zadania Samorządu Województwa Kujawsko -Pomorskiego:

- Projekt nr 215 – „Kultura w zasięgu 3.0" – celem projektu jest uzyskanie cyfrowej przestrzeni kulturalnej zapewniającej mieszkańcom i turystom dostęp do zdigitalizowanych zbiorów dziedzictwa regionalnego oraz cyfrowy kanał komunikacji między instytucjami kultury a odbiorcami oferty kulturalnej. Przewidziane są: kontynuacja digitalizacji regionalnego zasobu kulturalnego, dostosowanie infrastruktury regionalnych instytucji kultury dla usprawnienia cyfrowego kontaktu z odbiorcą oraz inwestycje w specjalistyczne teleinformatyczne systemy odpowiadające działalności różnych profili jednostek kultury;

- Projekt nr 414 – „Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej" - projekt zakłada wyeksponowanie lokalnych i regionalnych wyróżników kulturowych (założenia rezydencjalne odgrywające w przeszłości ważną rolę w kreowaniu patriotyzmu i postępu), rewitalizację i zagospodarowanie, a także odbudowę miejsc, obiektów zabytkowych i pozostałości specyficznego dla regionu dziedzictwa kulturowego;

- Projekt nr 415 – „Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego" - wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy obiektach zabytkowych położonych na terenie

województwa kujawsko-pomorskiego. Projekt ma bezpośrednie przełożenia na zagadnienia rozwoju społecznego poprzez zachowanie, odnowę, przywracanie, eksponowanie przestrzeni i obiektów istotnych dla kształtowania tożsamości narodowej, regionalnej i lokalnej.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO -POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące gminy, występujące w celach operacyjnych:

- **3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego**

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU ŻNIŃSKIEGO

Powiat żniński na moment opracowywania niniejszego dokumentu nie posiada powiatowego programu opieki nad zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

PLAN OGÓLNY MIASTA I GMINY ŻNIN

Do końca 2025 r. obowiązuje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, przyjęte uchwałą Rady Miejskiej w Żninie nr XXVIII/305/2020 z dnia 29 grudnia 2020 r. Podstawowym elementem wytycznych konserwatorskich do Studium jest ustalenie obszarów podlegających ochronie, a więc wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref następuje w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych.

Studium w swojej treści wskazuje, iż liczne są ślady wczesnohistorycznego osadnictwa szczególnie w rejonie jezior: Żnińskiego Małego, Żnińskiego Dużego oraz Weneckiego. Rozwój miasta Żnina oraz bogaty rejestr zabytków kultury polskiej i pruskiej, świadczących o znaczeniu miasta i gminy w regionie historycznym Pałuki, powodują, że należy respektować zalecenia konserwatorskie odnoszące się do pojedynczych zabytkowych obiektów, zespołów zabudowy oraz układów urbanistycznych w granicach wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej, a także stanowisk architektonicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz wyznaczonych stref ochrony archeologicznej.

Na obszarze gminy Żnin ochroną zabytków zostały objęte następujące obszary i obiekty dziedzictwa kulturowego:

- budynki, zespoły zabudowy oraz założenia dworsko-parkowe wpisane do rejestru zabytków,
- układ urbanistyczny Żnina, pojedyncze budynki i zespoły zabudowy, założenia dworsko-parkowe oraz parki dworskie ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- obszary położone w strefach ochrony konserwatorskiej, archeologicznej i strefach ochrony ekspozycji oraz układy ruralistyczne ujęte w ewidencji zabytków.

Dla zapewnienia skutecznej ochrony zabytków, dóbr kultury i dziedzictwa narodowego niezbędne jest prowadzenie gminnej ewidencji zabytków oraz opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami – zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Wartości kulturowe powinny być chronione na zasadach określonych w odrębnych regulacjach prawnych. Zasady zawarte w niniejszym dokumencie nie wyczerpują całości zagadnień związanych z ochroną dziedzictwa, lecz stanowią podstawę do ich doprecyzowania w aktach prawa miejscowego – zarówno w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, jak i w planie ogólnym gminy.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

1. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków

Dotyczą zabytków o najwyższym statusie ochrony prawnej, objętych wpisem do rejestru. Poniższe zasady określają sposób postępowania z tymi obiektami w zakresie remontów materiałów i dopuszczalnych ingerencji:

a) zachowanie i rewaloryzacja historycznej zabudowy - obejmuje konserwację oraz ewentualną rekonstrukcję z użyciem oryginalnych lub tradycyjnych materiałów;

b) odtworzenie pierwotnych elementów architektonicznych - dotyczy m.in. pokryć dachowych, detali, stolarki i tynków;

c) zastosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych - dopuszcza się także użycie nowoczesnych materiałów, jeśli są właściwe dla obiektów zabytkowych;

d) możliwość przebudowy - dopuszczalna pod warunkiem poszanowania wartości zabytkowych.

2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków (GEZ)

Obejmują zabytki o charakterze lokalnym, ujęte w ewidencji prowadzonej przez gminę. Poniższe zasady wskazują, jak należy postępować przy ich utrzymaniu, przekształceniach i wprowadzeniu nowej zabudowy w ich otoczeniu:

a) zachowanie historycznej zabudowy - obejmuje jej konserwację, rewaloryzację i ewentualną rekonstrukcję.

b) dostosowanie nowej zabudowy do otoczenia - nowe obiekty muszą być dopasowane do skali i formy istniejącej zabudowy.

c) użycie tradycyjnych materiałów - można stosować inne, pod warunkiem, że odpowiadają charakterowi obiektów zabytkowych;

d) możliwość przebudowy i rozbudowy - zakres ingerencji powinien być dostosowany do wartości obiektu;

e) zachowanie historycznego podziału działek - dopuszczalne jest nawiązanie do dawnych układów parcelacyjnych;

f) ochrona zieleni komponowanej - dotyczy to zwłaszcza parków, alei i otoczenia zabytków.

3. Śródmieście Żnina (ścisła ochrona konserwatorska i archeologiczna)

Obejmuje centralną część miasta o wysokiej wartości historycznej, urbanistycznej i krajobrazowej. Zasady te regulują sposób zachowania, uzupełniania i przekształcania tkanki miejskiej w sposób spójny z jej historycznym charakterem:

a) zachowanie proporcji i wysokości zabudowy - ma to na celu utrzymanie historycznej sylwety urbanistycznej;

b) zachowanie rozplanowania ulic i placów - dotyczy ich historycznej szerokości i przekroju;

c) zachowanie charakteru wnętrz urbanistycznych - w tym relacji między budynkami a przestrzenią publiczną;

d) ochrona układu zabudowy - chodzi o zachowanie linii zabudowy, geometrii dachów, wysokości i detalu;

e) możliwość przebudowy i rozbudowy - tylko w formie nienaruszającej historycznego charakteru miejsca;

f) zachowanie historycznego podziału działek - z możliwością nawiązania do dawnego układu parcelacyjnego;

g) uzupełnienie zabudowy pustych działek - nowa zabudowa musi być zgodna z historyczną skalą i formą;

h) zakaz obiektów typowych i powtarzalnych - chroni przed wprowadzeniem zabudowy niespójnej z charakterem miejsca;

i) rozbiórka obiektów dysharmonizujących - dotyczy budynków substandardowych, bez wartości zabytkowej;

j) rewaloryzacja zieleni historycznej - szczególnie ważna w rejonie rzeki Gąsawki i parków.

k) zachowanie historycznych nawierzchni - dotyczy bruków na ulicach, placach i ciągach pieszych.

4. Miasto i Gmina Żnin – obszary w granicach ścisłej ochrony konserwatorskiej i archeologicznej

Dotyczy terenów o znaczeniu kulturowym i archeologicznym, poza samym śródmieściem. Zasady te mają na celu zachowanie charakteru przestrzennego oraz dostosowanie nowych inwestycji do historycznego otoczenia:

a) zachowanie proporcji i wysokości zabudowy - w celu utrzymania spójnego krajobrazu kulturowego;

b) zachowanie układu komunikacyjnego - w tym ulic, placów i ich parametrów;

c) zachowanie historycznego podziału działek - dopuszczalne także nawiązanie do historycznych układów;

d) ochrona zabudowy i jej układu - zachowanie charakterystycznych cech urbanistycznych;

e) konserwacja i rewaloryzacja historycznej zabudowy - możliwa również rekonstrukcja, z dopuszczeniem przebudowy i rozbudowy;

f) dostosowanie nowej zabudowy - nowe obiekty muszą uwzględniać gabaryty i formę historycznego otoczenia;

g) zakaz obiektów typowych i powtarzalnych - w celu zachowania autentyczności przestrzeni;

h) rozbiórka obiektów dysharmonizujących – z wyłączeniem tych, które mają wartość historyczną;

i) rewaloryzacja zieleni komponowanej - dotyczy głównie historycznych założeń zieleni;

j) zachowanie historycznych nawierzchni - brukowane ulice, place i chodniki powinny być zachowane lub odtworzone.

5. Strefa ochrony krajobrazu i ekspozycji

Obejmuje tereny istotne dla wizualnego odbioru zabytkowych zespołów i krajobrazu kulturowego. Zasady te mają chronić panoramę, relacje przestrzenne oraz wizualną czytelność zabytków:

a) zapewnienie właściwej ekspozycji zabytków - zabytkowe zespoły muszą być odpowiednio widoczne w przestrzeni;

b) zachowanie sylwety i relacji przestrzennych - ochrona układów widokowych i dominant;

c) zakaz tworzenia nowych dominant - nowe obiekty nie mogą zakłócać harmonii przestrzeni;

d) ograniczenie wysokości nowej zabudowy - nowe inwestycje nie mogą konkurować skalą z historyczną zabudową.

Zasady ochrony zabytków archeologicznych

W celu zabezpieczenia dziedzictwa archeologicznego – śladów przeszłości regionu, kultury i państwowości polskiej – na obszarach wskazanych jako strefy ochrony archeologicznej, a także w granicach ścisłej i zwykłej ochrony konserwatorskiej, obowiązuje konieczność prowadzenia badań archeologicznych. Obowiązek ten wynika z przepisów odrębnych i powinien być uwzględniany zarówno w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, jak i w planie ogólnym gminy, który stanowi nową formę planowania strategicznego w systemie planistycznym. W przypadku braku planów – również w decyzjach administracyjnych (np. decyzji o warunkach zabudowy).

Zadaniem tych dokumentów jest nie tylko ochrona zasobów kulturowych, lecz także zapewnienie ich dostępności do badań i eksploracji naukowej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, ochrona archeologiczna w procesach inwestycyjnych może obejmować m.in.:

a) badania rozpoznawcze – powierzchniowe i sondażowe, np. w przypadku inwestycji drogowych, przemysłowych i innych o dużej powierzchni (ponad 500 m^2) lub związanych z eksploatacją kruszywa;

b) stały nadzór archeologiczny, zwłaszcza na etapie prac ziemnych, takich jak odhumusowanie terenu;

c) badania powierzchniowo-sondażowe, realizowane przed rozpoczęciem inwestycji w celu oceny potencjalnego ryzyka;

d) ratownicze badania wykopaliskowe, prowadzane na wyznaczonych stanowiskach archeologicznych przed realizacją inwestycji.

Dobra kultury współczesnej

Dobra kultury współczesnej to elementy materialne i niematerialne, które powstały po 1945 r. i mają znaczenie dla tożsamości kulturowej oraz przestrzennej społeczności

lokalnej. Mogą to być zarówno obiekty architektoniczne, jak i dzieła sztuki, przestrzenie publiczne czy lokalne tradycje kultywowane do dziś.

Na terenie gminy Żnin do szczególnie cennych dóbr kultury współczesnej zalicza się m.in.:

a) **Haft pałucki** – tradycyjna technika rękodzielnicza wpisana na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, aktywnie przekazywana i rozwijana przez lokalne środowiska. Stanowi żywy przykład współczesnego dziedzictwa kulturowego zakorzenionego w tradycji.

b) **Przestrzenie publiczne o wysokiej jakości społecznej** – np. place miejskie, skwery i przestrzenie rekreacyjne utworzone po 1989 r., które odgrywają ważną rolę w życiu mieszkańców i stanowią lokalne punkty integracji.

c) **Współczesne obiekty użyteczności publicznej o wyróżniającej się formie architektonicznej** – np. budynki szkół, bibliotek czy ośrodków kultury, które ze względu na jakość projektową i znaczenie społeczne powinny być objęte podstawowymi zasadami ochrony przestrzennej i funkcjonalnej.

W ramach polityki przestrzennej gminy wskazane jest identyfikowanie oraz promowanie tych wartości poprzez narzędzia planistyczne, edukacyjne i kulturowe. Ochrona dóbr kultury współczesnej nie polega na ich konserwacji w tradycyjnym sensie, lecz na świadomym kształtowaniu przestrzeni i polityki kulturalnej w sposób, który pozwala na zachowanie ich znaczenia dla przyszłych pokoleń.

Zasady ochrony krajobrazu kulturowego

W zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szczególną ochroną należy objąć dekoracyjne elewacje oraz ich fragmenty wykonane z cegły, a także tradycyjne wiązania materiałowe – cegły z kamieniem lub cegły z drewnem. Są one charakterystycznym elementem architektonicznym zabudowy mieszkalnej i gospodarczej na terenie Gminy Żnin i stanowią istotny składnik lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Zasady ochrony tych elementów powinny być również uwzględnione w planie ogólnym gminy, jako narzędzie kształtowania ładu przestrzennego i utrzymania lokalnej tożsamości architektonicznej.

W przypadku planowanej lokalizacji elektrowni wiatrowych na terenie gminy, na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy opracować studium oddziaływania na krajobraz kulturowy. Jego wytyczne i wnioski powinny być obligatoryjnie uwzględnione przy określaniu lokalizacji i parametrów inwestycji. Analogiczne podejście należy stosować także w ramach planu ogólnego, jako dokumentu wyznaczającego ramy dla dalszego planowania przestrzennego oraz ochrony walorów krajobrazowych i kulturowych.

Pomniki zagłady

Na terenie gminy nie występują pomniki zagłady.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) są aktami prawa miejscowego uchwalanymi przez radę miejską. Określają one przeznaczenie terenów, zasady ich zagospodarowania, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz warunki kształtowania zabudowy. W ramach MPZP ustalane są również szczegółowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, obejmujące zabytki, układy urbanistyczne, zieleń historyczną oraz elementy krajobrazu kulturowego.

W przypadku braku planu miejscowego, sposób zagospodarowania terenu ustala się w drodze decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego. Takie decyzje, podobnie jak plany, muszą uwzględniać zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa, wynikające z przepisów odrębnych – przede wszystkim z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2023 r., dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostanie zastąpione nowym dokumentem – planem ogólnym gminy. Będzie on podstawą do uchwalania MPZP oraz wydawania decyzji o warunkach zabudowy. W chwili opracowywania niniejszego dokumentu Gmina Żnin prowadzi prace nad planem ogólnym, który w przyszłości wyznaczy kierunki rozwoju przestrzennego oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego na całym obszarze gminy.

Na dzień opracowania niniejszego dokumentu, na terenie Gminy Żnin obowiązuje 69 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ze względu na ich liczbę

i szczegółowość, nie zostały one przedstawione w całości. Pełna dokumentacja dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej Gminy Żnin.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY ŻNIN

Gmina Żnin jest gminą miejsko-wiejską położoną w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie żnińskim. Pod względem fizyczno-geograficznym leży na obszarze Pojezierza Gnieźnieńskiego obejmującego wschodnią część gminy i Pojezierza Chodzieskiego zajmującego zachodnią część gminy. Jednostka znajduje się w odległości ok. 30 km na południowy zachód od Bydgoszczy.

Pod względem etnograficznym Gmina Żnin położona jest na Pałukach, które leżą w granicach historycznej Wielkopolski. Niniejsza jednostka samorządu terytorialnego graniczy z:

- gminą miejsko-wiejską Szubin, powiat nakielski, województwo kujawsko - pomorskie,
- gminą miejsko-wiejską Łabiszyn, powiat żniński, województwo kujawsko -pomorskie,
- gminą miejsko-wiejską Barcin, powiat żniński, województwo kujawsko -pomorskie,
- gminą wiejską Dąbrowa, powiat mogileński, województwo kujawsko-pomorskie,
- gminą miejsko-wiejską Gąsawa, powiat żniński, województwo kujawsko -pomorskie,
- gminą wiejską Rogowo, powiat żniński, województwo kujawsko-pomorskie,
- gminą miejsko-wiejską Janowiec Wielkopolski, powiat żniński, województwo kujawsko-pomorskie,
- gminą wiejską Damasławek, powiat wągrowiecki, województwo wielkopolskie,
- gminą wiejską Wapno, powiat wągrowiecki, województwo wielkopolskie,
- gminą miejsko-wiejską Kcynia, powiat nakielski, województwo kujawsko -pomorskie.

Analizowana jednostka podzielona jest na miasto Żnin oraz następujące sołectwa: Białożewin, Bożejewice, Bożejewiczki, Brzyskorzystew, Brzyskorzystewko, Cerekwica, Chomiąża Księża, Dobrylewo, Dochanowo, Gorzyce, Jadowniki Bielskie, Jadowniki Rycerskie, Januszkowo, Jaroszewo, Kaczkowo, Kaczkówko, Kierzkowo, Murczyn, Murczynek, Nadborowo, Paryż, Podgórzyn, Podobowice, Redczyce, Rydlewo, Sarbinowo, Sielec, Skarbienice, Słabomierz, Słębowo, Sobiejuchy, Sulinowo, Sulinowo Bekanówka, Ustaszewo, Uścikowo, Wawrzynki, Wenecja, Wilczkowo, Wójcin, Żnin-Wieś.

Pod względem fizyczno-geograficznym gmina znajduje się w granicach tzw. mezoregionu Pojezierza Gnieźnieńskiego stanowiącego fragment Pojezierza Wielkopolskiego, pod względem geobotanicznym jest częścią Krainy Wielkopolsko-Kujawskiej. Teren gminy stanowi wysoczyznę polodowcową z sandrami i rynnami jeziornymi.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY ŻNIN

Nazwa miasta najprawdopodobniej wywodzi się ze staropolskiego słowa „żnieja" oznaczającego żniwa lub żniwiarza. Wskazuje to na rolniczy charakter tych terenów. Na przestrzeni lat, zanim przyjęto obowiązującą do dziś, używano wiele różnych odmian dla nazwy miasta m.in. Znein, Znejn, Znejna, Snena, Znen czy Znyn.

Natomiast nazwa Pałuki – regionu kulturowego, w granicach którego położony jest obszar gminy pochodzi ze staropolskiego rdzenia łuk, łęg, co oznacza podmokłą trawę w zakolu (łuku) rzeki czy jeziora. Pochodzenie nazwy łączone jest również z pagórkowatym terenem oraz bogatą siecią jezior i podmokłych łąk.

Obszar Gminy Żnin swym rodowodem sięga okresu przedhistorycznego. Teren ten zamieszkany był już w prehistorii o czym świadczą znaleziska archeologiczne w postaci licznych śladów osadnictwa i osad. Przypuszcza się, że pierwsze grupy ludności pojawiły się na Pałukach ok. 9000-8000 lat p.n.e. Zajmowali się oni głównie rybołówstwem, myślistwem i zbieractwem. Rolnictwo na tutejsze tereny przybyło wraz z nowymi osadnikami kultury lengyelskiej i ceramiki sznurowej w okresie od 4200 do 1700 r. p.n.e.

W czasie epoki brązu oraz początku epoki żelaza na terenie dzisiejszej gminy rozkwitała kultura łużycka. Niestety z przyczyn klimatycznych i innych uwarunkowań, podupadła

ona około 500 r. p.n.e. Z tego okresu pochodzi właśnie osada Biskupin znajdująca się nieopodal granicy gminy.

W latach 400 r. p.n.e. – 500 r. n.e. obszar gminy był pod wpływem kultury celtyckiej. W tym okresie zaczęły się rozpowszechniać żelazne narzędzia oraz handel, co ożywiło gospodarkę tego regionu. Z terenu Pałuk eksportowano wtedy sól oraz cenne bursztyny, co było spowodowane przebiegającym tutaj „szlakiem bursztynowym", który biegł od Adriatyku, przez Śląsk i Kalisz aż do Bałtyku. Wymiana handlowa pozwoliła na stworzenie wielu nowych szlaków handlowych, a znaleziska archeologiczne świadczą o kontaktach dawnych mieszkańców Żnina z rzymskim i greckim światem antycznym.

Gród założono w szerokiej dolinie rzeki Gąsawki, między brzegami dwóch jezior. Bagnisty przesmyk między jeziorami dzięki rozległym suchym wzniesieniom, stanowił atrakcyjny teren osadniczy o dużych, naturalnych walorach obronnych. Dodatkowo krzyżowało się tutaj wiele szlaków handlowych (szlak bursztynowy z północy na południe oraz z Ziemi Lubuskiej na Kujawy i Mazowsze z odgałęzieniami w kierunkach północno-wschodnim i południowo-wschodnim). Pozwoliło to na szybki rozkwit grodu, który pełnił funkcję militarną oraz pobliskiej dużej osady skupiającej gospodarkę regionu, w której na wschodnim i zachodnim rozdrożu powstały dwa place targowe. Dokładna data założenia grodu w Żninie nie jest znana.

Podczas prac ziemnych na terenie dzisiejszego miasta odkryto między innymi w pobliżu nasypu kolejowego i brzegu Jeziora Żnińskiego Dużego na prawym brzegu, rzeki Gąsawki, elementy wału będące pozostałością wczesnośredniowiecznego grodu (VI-VIII w. n.e.), co potwierdza że już w tamtym okresie był on ważną osadą.

Wczesne średniowiecze było ponownym okresem rozkwitu Pałuk, w tym osad w Biskupinie i Żninie. Przypuszczalnie związane było to z rosnącym w siłę piastowskim państewkiem gnieźnieńskim. W tym czasie (XI w.) ukształtowany został układ przestrzenny Żnina, który obejmował trzy elementy: gród (siedziba władzy i zarządu administracyjno-wojskowego), podgrodzie z ludnością rzemieślniczą oraz targ z gospodą i miejscem kultu na Ostrowie. Ulokowanie kościoła chrześcijańskiego w tamtym miejscu spowodowane było możliwością pobierania darowizn na rzecz Kościoła obejmujących plac i urządzenia targowe.

Pod panowaniem Piastów wzrosło znaczenie Żnina jako węzła komunikacyjnego, który z powodu lokalizacji wśród mokradeł pełnił ważną funkcję militarną. Okres

ten przypada na czas odbudowy państwa polskiego przez Kazimierza Odnowiciela, który postanowił zreformować armię oraz administrację państwową.

W I poł. XII w. Żnin znalazł się pod własnością kościelną, co zaznaczone zostało w Bulli Gnieźnieńskiej wystawionej przez papieża Innocentego II w dniu 7 lipca 1136 r. dla metropolity Jakuba ze Żnina (jest to najstarszy dokument zawierający wzmiankę o Żninie). Część gruntów trafiła w ręce nowej warstwy społecznej - rycerstwa, część zaś w ręce Kościoła. W tym okresie gród dynamicznie się rozwijał, co było wynikiem jego statusu jako ulubionej siedziby arcybiskupów gnieźnieńskich. W tutejszym kościele pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski wielokrotnie udzielano święceń kapłańskich i sakry biskupiej. W XII w. z powodu wojen Bolesława Krzywoustego wybudowano w Żninie umocnienie podgrodzia od nasady półwyspu.

W 1262 r. arcybiskup Janusz, do którego należał gród, uzyskał od księcia Bolesława Pobożnego immunitet sądowy i gospodarczy, co oznaczało uwolnienie Żnina od zależności na rzecz księcia, z wyjątkiem obowiązku służby wojskowej. Rok później Żnin otrzymał prawa miejskie w formie lokacji na prawie magdeburskim. Dokument lokacyjny uległ jednak zniszczeniu i nie przetrwał do naszych czasów. 1 sierpnia 1284 r. książę wielkopolski Przemysł II potwierdził wszystkie dotychczasowe przywileje nadane przez jego poprzedników oraz nadał arcybiskupowi Jakubowi Śwince prawo posługiwania się w mieście Żninie własną monetą, która posiadała prawo monety obiegowej w całym państwie. Spowodowało to spory wzrost dochodów miasta i zamożności żnińskiego klucza dóbr kościelnych.

W lipcu 1331 r. miasto wraz z dworem arcybiskupim zostało doszczętnie złupione i spalone przez oddział Zakonu Krzyżackiego powracający z łupieżczej wyprawy do Wielkopolski, dowodzony przez Marszałka Dietricha von Altenburga. Po tym wydarzeniu miasto otoczono murem obronnym. Jego budowę rozpoczęto przed 1343 r. W tym czasie lewobrzeżny Żnin przybrał kształt owalu, powstała ulica Wielka (obecna Śniadeckich), ulica Mnisia (Rychlewskiego) oraz rynek. Stare Miasto zabezpieczone było od zachodu i północy podwójnymi fosami, w ulicy Dworskiej (Kościuszki) zbudowano Bramę Poznańską. Od wschodu dostępu broniła Brama Toruńska, z mostem zwodzonym, łączącym miasto z Ostrowem, które to zostało przyłączone do miasta przez arcybiskupa Jarosława Bogorie. Trzecią bramę (Wodną) założono u wylotu uliczki prowadzącej do Jeziora Żnińskiego Małego, a ulice Szewska i Sukiennicza (Pocztowa) połączone zostały z rynkiem. W miejscu dzisiejszego kościoła

pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski znajdował się ufundowany w latach 1338-1339 przez arcybiskupa Janisława klasztor dominikański wraz z kościołem pw. św. Jana Chrzciciela. W północnej części miasta znajdowała się natomiast rezydencja arcybiskupia. Od zachodu miasto zamykała ulica Podmurna biegnąca wzdłuż muru, a po przeciwległej stronie Stare Miasto zabezpieczał Ostrów z Bramą Ostrowską, stojącą przy wylocie na wschód. Jeszcze pod koniec XIX w. w miejscu bramy znajdował się szeroki rów z drewnianym mostem zamiast dawnego zwodzonego.

W czasie panowania Kazimierza Wielkiego miasto przeżywało swój rozkwit. W 1383 r., w czasie wojny domowej w Wielkopolsce pomiędzy rodami Nałęczów i Grzymalitów, miasto zostało opanowane przez Grzymalitów. Po jakimś czasie mieszkańcy przekazali miasto w ręce arcybiskupa Bodzęty, który reprezentował władze państwowe, tym samym uniknięto większych zniszczeń. Arcybiskup w nagrodę za wierną postawę żnińskich władz nagrodził miasto przywilejem.

W 1424 r. zlikwidowano dziedziczne stanowiska wójta w Żninie i zastąpiono je wójtami obieranymi, a zarząd dóbr kościelnych przeniesiono do Wenecji. Okres rozwoju miasta został nieznacznie przyhamowany przez pożar z dnia 17 października 1447 r. Dodatkowo z powodu trwającej wtedy wojny 13-letniej z Zakonem Krzyżackim przeciągnęła się odbudowa miasta. Wykorzystano sytuacje i dokonano zmian w systemie fortyfikacji miejskich. Stworzono wtedy system wałów i kanałów wodnych przystosowany do obrony przed artylerią oraz zbudowano na rynku jeden z obecnych symboli miasta – gotycką wieżę ratuszową, tzw. basztę.

Okres rozkwitu Żnina przerwały pożary w 1494 r. i 1495 r. oraz zarazy, które zdziesiątkowały mieszkańców miasta. Odbudową miasta zajął się prymas Fryderyk Jagiellończyk. Wzniesiono wtedy m.in. nowy kościół parafialny, któremu w początkach XVI w. nadano wezwanie św. Floriana. Z zachowanych materiałów źródłowych wiadomo, że do 1571 r. funkcjonowała przy nim szkoła. Od przełomu XV/XVI w. na terenie miasta działał również szpital.

W XVII w. Żnin, podobnie jak wiele innych miast Rzeczypospolitej, ucierpiał w wyniku licznych wojen, konfliktów wewnętrznych oraz epidemii. Miasto doznało poważnych strat materialnych i demograficznych, co doprowadziło do osłabienia jego pozycji. Po krótkim okresie odbudowy w latach 70. XVII w., populacja miasta osiągnęła około 2 300 mieszkańców. Niestety, pod koniec tego stulecia Żnin nawiedzały częste pożary, które dodatkowo hamowały rozwój. XVIII w. nie przyniósł poprawy. Wojna

północna (1700–1721), toczona również na terytorium Rzeczypospolitej, pogłębiła trudności gospodarcze miasta. W połowie XVIII w. wybuchł kolejny wielki pożar, który strawił ponad połowę zabudowy i doprowadził do masowej emigracji ludności. W 1758 r. Prymas Ignacy Komorowski zakazał krycia dachów słomą oraz wydał dekret porządkowy – właściciel działki, który nie odbudował jej w ciągu roku i ośmiu tygodni, był zobowiązany do jej sprzedaży. Miało to na celu usprawnienie procesu odbudowy i uporządkowanie zabudowy miejskiej.

Po I rozbiorze Polski obszar obecnej Gminy Żnin znalazł się w granicach zaboru pruskiego. W 1794 r. mieszkańcy Żnina aktywnie wsparli Insurekcję Kościuszkowską, co po jej upadku pociągnęło za sobą represje ze strony władz pruskich. Pomimo trudnych warunków, lokalna społeczność podejmowała dalsze wysiłki w celu zachowania polskości i tożsamości narodowej. W tym czasie Żnin liczył około 616 mieszkańców.

W 1806 r., na wezwanie gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, w Żninie – podobnie jak w innych miastach Wielkopolski – doszło do antypruskich wystąpień. W ich wyniku, w 1807 r., Żnin został włączony do utworzonego przez Napoleona Wielkiego Księstwa Warszawskiego. Po jego upadku i decyzjach Kongresu Wiedeńskiego, od 1815 r. miasto ponownie znalazło się pod panowaniem pruskim.

Po klęsce Księstwa Warszawskiego, upadku powstania listopadowego i Wiosny Ludów (1848 r.), coraz większe znaczenie w regionie zyskiwała tzw. praca organiczna. Polegała ona na rozwoju edukacji, gospodarki i kultury w ramach legalnych działań, stanowiąc formę biernego oporu wobec germanizacji. Mieszkańcy Żnina aktywnie uczestniczyli w tych inicjatywach, dbając o rozwój miasta i pielęgnowanie narodowej tożsamości.

XIX w. był okresem rozwoju gospodarczego. W Żninie powstały liczne zakłady przemysłowe, m.in. browar, młyn parowy, wytwórnia octu, rakarnia oraz cukrownia wybudowana w latach 1893–1894. Cukrownia szybko stała się jednym z najważniejszych zakładów pracy w mieście. W 1894 r. z myślą o jej funkcjonowaniu zbudowano słynną dziś kolejkę wąskotorową. 1 czerwca tego samego roku Żnin uzyskał swoje pierwsze połączenie kolejowe.

W okresie zaborów, w wyniku polityki władz pruskich, doszło do kasaty zakonów. W latach 1817–1825 zlikwidowano konwent Dominikanów działający na terenie miasta. Większość zabudowań klasztornych została rozebrana, a w ich miejsce wzniesiono pierwszy w Żninie kościół ewangelicki.

Wybuch I wojny światowej wstrzymał rozwój miasta. Po ponad czterech latach walk, 11 listopada 1918 r., Niemcy poniosły klęskę. Wobec nasilających się nastrojów rewolucyjnych w Cesarstwie Niemieckim, już 10 listopada 1918 r. mieszkańcy Żnina powołali Radę Robotniczo-Żołnierską, której przewodniczył Kazimierz Rychlewski.

12 stycznia 1919 r., podczas trwającego od 27 grudnia 1918 r. Powstania Wielkopolskiego, miasto zostało wyzwolone przez oddziały powstańcze. Zwycięstwo to umożliwiło przyłączenie Żnina i większości ziem Prowincji Poznańskiej do odrodzonego państwa polskiego.

W okresie międzywojennym gospodarka Żnina opierała się głównie na rolnictwie i przemyśle przetwórczym. W mieście działały m.in. dwie mleczarnie, cukrownia, rzeźnia, młyn, fabryka powozów, dwie fabryki maszyn – w tym jedna produkująca maszyny rolnicze – oraz browar. W latach 30. XX w. Żnin liczył około 5 500 mieszkańców. Rozwijało się szkolnictwo i infrastruktura techniczna, a życie kulturalne nabierało dynamiki.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność drukarni Krzyckich, która w tym okresie wydawała liczne czasopisma, w tym „Moja Przyjaciółka – Ilustrowany dwutygodnik kobiecy". Pismo to, dzięki nowatorskim rozwiązaniom reklamowym i dużemu nakładowi, stało się jednym z najpopularniejszych magazynów kobiecych w Polsce. Rozwijająca się działalność wydawnicza została przerwana przez wybuch II wojny światowej.

We wrześniu 1939 r. Żnin znalazł się pod okupacją niemiecką. 9 września do miasta wkroczyły oddziały Wehrmachtu, a po zakończeniu kampanii wrześniowej miasto włączono do Okręgu Rzeszy – Kraj Warty (Wartheland). Niemcy zmienili nazwę miasta na Dietfurt i rozpoczęli intensywną germanizację. Język niemiecki stał się urzędowym, zmieniono nazwy ulic i szyldy sklepowe, a ludność polska była prześladowana. Kościół pw. św. Floriana przekształcono w magazyn.

Mimo okupacji, Żnin nie doznał poważnych zniszczeń wojennych. Do największych strat należy zaliczyć spalenie synagogi przy ul. Pocztowej, rozbiórkę kamienicy Smorowskich przy rynku oraz zniszczenie biblioteki gimnazjalnej. Niemcy pozostawili także 16 ha uporządkowanego terenu zieleni wokół Starego Miasta i nad Jeziorem Małym Żnińskim.

19 stycznia 1945 r. władze niemieckie oraz część ludności ewakuowały się z miasta. Trzy dni później, 22 stycznia, do Żnina wkroczyła Armia Czerwona. Wkrótce po wyzwoleniu rozpoczęto organizację struktur administracyjnych podporządkowanych Krajowej Radzie Narodowej.

W okresie PRL-u rozpoczęto intensywną industrializację. Upaństwowiono istniejące zakłady i budowano nowe: rozbudowano żnińską cukrownię, działającą od 1894 r., a także rozwijano działalność mleczarni, browaru, fabryk maszyn i warsztatów. Ważnymi pracodawcami były: Żnińska Fabryka Maszyn i Urządzeń (ŻEFAM) – przekształcona z przedwojennej fabryki silników „Motor Polski" – oraz „Spomasz", który od lat 70. XX w. był największym zakładem produkcyjnym w mieście.

W latach 60. rozpoczęto budowę osiedli mieszkaniowych, powstała Spółdzielnia Mieszkaniowa, a liczba mieszkańców przekroczyła 10 000. Do miasta przyłączono wieś Góra. W 1966 r. oddano do użytku Szkołę Podstawową nr 2 („tysiąclatkę"), a w 1977 r. rozbudowano szpital. W kolejnych latach zrealizowano m.in. budowę oczyszczalni ścieków (1985 r.) i nowego dworca autobusowego (1987 r.).

Po 1989 r., w wyniku przemian ustrojowych, lokalna gospodarka stanęła przed wyzwaniami wolnego rynku. Część zakładów nie przetrwała transformacji. Żnińska mleczarnia ogłosiła upadłość w 2001 r., a cukrownia – mimo dobrej kondycji – została zamknięta decyzją Krajowej Spółki Cukrowej „Polski Cukier" w 2004 r. z powodu nadwyżki mocy produkcyjnych w kraju.

Zakłady ŻEFAM i SPOMASZ ŻNIN zostały sprywatyzowane odpowiednio w 1995 i 2002 r. – działają do dziś po restrukturyzacji. Mniej szczęścia miał browar żniński. Zwrócony dawnym właścicielom w 1995 r., po nieudanym zarządzaniu został ostatecznie zamknięty w 2007 r.

Transformacja dotknęła również sieć połączeń kolejowych – w latach 1991–2008 zlikwidowano połączenia do Bydgoszczy, Damasławka i Inowrocławia, co ograniczyło dostępność transportu.

W miejsce zamkniętych zakładów pojawiły się nowe podmioty gospodarcze z branży produkcyjnej, handlowej i usługowej. Wybudowana droga ekspresowa S5 połączyła Żnin z krajową siecią komunikacyjną, poprawiając dostępność miasta i regionu.

Szczególnym przykładem udanej rewitalizacji poprzemysłowego dziedzictwa jest teren dawnej cukrowni. W latach 2017–2020 Grupa Arche przekształciła zakład w nowoczesne centrum konferencyjno-wypoczynkowe. W odrestaurowanych budynkach funkcjonują obecnie hotel, aquapark, SPA, restauracje, kino, browar, kręgielnia oraz przestrzenie konferencyjne. Inwestycja ta ożywiła teren dawnej fabryki i stała się ważnym punktem na mapie turystycznej regionu.

6.3 KRAJOBRAZ KULTUROWY i ZABYTKI NIERUCHOME

Krajobraz kulturowy jest znakiem tożsamości regionu, poprzez przechowanie świadectwa aktywności jego mieszkańców. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 3 pkt 14) określa krajobraz kulturowy (art. 3 pkt 4) jako przestrzeń zawierającą elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji historycznie ukształtowaną w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Większość obszaru gminy stanowi rozproszona zabudowa zagrodowa pomieszana z budownictwem jednorodzinnym. Według podziału Kiełczewskiej-Zaleskiej na obszarze gminy występują dwa główne typy osadnictwa wiejskiego:

- sieć wsi średniej wielkości (20-100 domów mieszkalnych) o śródpolnym położeniu zabudowań i węzłowym układzie dróg, przeważająca w zachodniej części gminy,
- sieć wsi skupionych o średniej wielkości, dopełniona osiedlami rozproszonymi i rzędówkami z XIX i XX w., występująca we wschodniej części gminy.

Według podziału H. Szulc, głównymi typami morfogenetycznych osiedli, które powstały w XIX w. na terenie gminy, są wsie o nieregularnym układzie, takie jak drogowe, ślepe drogowe, małe owalnice, rozdrożne, okrągłe oraz okolnice, które dominują w południowej części gminy. W części północnej przeważają rzędówki, natomiast na wschód od miasta Żnin można znaleźć kilka wsi wielodrożnicowych.

Do nieruchomych zabytków na terenie gminy należą przede wszystkim zabytki architektury sakralnej, tj. kościoły, kapliczki, dzwonnice. Z architektury świeckiej do zabytków nieruchomych zalicza się zespoły pałacowe, dwory, parki, budynki gospodarcze.

Na terenie gminy Żnin występują zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz rejestrze zabytków województwa kujawsko-pomorskiego prowadzonym

przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków zamieszczono na końcu niniejszego dokumentu.

Zabytki nieruchome są w różnym stanie utrzymania. W przypadku wielu zabytków konieczne jest podjęcie prac remontowych i rewaloryzacyjnych w celu odzyskania ich dawnej świetności.

Dla ochrony obszarów o wysokich walorach kulturowych na terenie gminy zostały wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej.

Obszar zwartej historycznej zabudowy miasta Żnin (układ urbanistyczny XIII – XX w.) został objęty strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej i archeologicznej. Strefa ścisłej ochrony została również wyznaczona dla ochrony najcenniejszych obszarów, obiektów zabytkowych oraz cennych założeń przestrzennych, w miejscowościach: Bożejewiczki, Brzyskorzystew, Brzyskorzystewko, Cerekwica, Dobrylewo, Gorzyce, Jadowniki Bielskie, Jadowniki Rycerskie, Kaczkówko, Kierzkowo, Nadborowo, Paryż, Podobowice, Sielec, Słębowo, Sobiejuchy, Uścikowo, Wenecja oraz Wójcin.

Dodatkowo wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej dla ochrony obszarów o wartościowych układach urbanistycznych, miejscach występowania zabytków, stanowisk archeologicznych oraz ich otoczenia. Strefy te wyznaczono w mieście Żnin oraz w Górze (osiedle Żnina), a także w miejscowościach: Białożewin, Bożejewiczki, Brzyskorzystew, Brzyskorzystewko, Cerekwica, Dobrylewo, Dochanowo, Gorzyce, Jadowniki Bielskie, Jadowniki Rycerskie, Januszkowo, Jaroszewo, Kaczkówko, Kierzkowo, Murczyn, Murczynek, Nadborowo, Obrona Leśna, Paryż, Podgórzyn, Podobowice, Redczyce, Rydlewo, Sarbinowo, Sulinowo, Sielec, Skarbienice, Sobiejuchy, Ustaszewo, Uścikowo, Wawrzynki, Wenecja, Wilczkowo oraz Wójcin.

Ponadto dla ochrony krajobrazu kulturowego w otoczeniu miasta Żnina oraz we wsiach: Brzyskorzystewko, Dobrylewo, Sielec i Wenecja na rysunku Studium wyznaczono również strefy ochrony konserwatorskiej krajobrazu i ekspozycji, a dla ochrony miejsc koncentracji stanowisk archeologicznych na rysunku Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wyznaczono strefy archeologicznej ochrony konserwatorskiej.

Na uwagę zasługują również liczne miejsca pamięci narodowej upamiętniające ważne postaci i wydarzenia dla narodu polskiego. Na terenie gminy Żnin można zobaczyć m.in.:

L.P.	Nazwa MPN	Lokalizacja
1.	Płyta pamiątkowa upamiętniająca rozstrzelanie 46 Polaków	Żnin, ul. Mickiewicza
2.	Tablica pamięci powstańca wielkopolskiego	Żnin, ul. 700-lecia i Lewandowskiego
3.	Obelisk ku czci zamordowanych pracowników cukrowni w okresie 1939-1944	Żnin, ul. Janickiego
4.	Pomnik Powstańców Wielkopolskich	Żnin, ul. Szpitalna
5.	Miejsce stracenia Jana Najdowskiego w dniu 11 listopada 1939 r.	Wawrzynki
6.	Obelisk upamiętniający mord na 17 Polakach dnia 21 grudnia1939 r.	Las w Balczewie
7.	Tablica pamiątkowa w miejscu stracenia braci Pawlaków (grudzień 1939 r.)	Las w Balczewie
8.	Tablica pamięci 100 Polaków pochodzenia żydowskiego	Budynek szkoły w Murczynie
9.	Obelisk upamiętniający miejsce stracenia 4 Polaków w 1939 r.	Brzyskorzystew
10.	Pomnik Walki i Męczeństwa	Żnin, ul. Kościuszki
11.	Tablica pamięci nauczycieli zamordowanych w latach 1939-1945	Zespół Szkół Ekonomiczno -Handlowych w Żninie
12.	Tablica pamięci 6 ofiar zamordowanych w obozach koncentracyjnych w latach 1939-1945	Budynek szkoły w Gorzycach
13.	Tablica poświęcona por. Kazimierzowi Rychlewskiemu (stracony w Mauthausen 26 grudnia 1942 r.)	Żnin, Plac Wolności 10
14.	Tablica pamięci ks. Jana Mądrego (zam. Dachau, 11 listopada 1942 r.) oraz poległych Powstańców Wlkp. podczas I i II wojny św.	Żnin, ul. Pałucka, kościół pw. św. Marcina
15.	Tablica pamięci bohaterów poległych i zamordowanych w latach 1918, 1939-1945	Żnin, ul. Browarowa 14 (ZST)
16.	Tablica pamięci 3 nieznanych Polaków straconych w grudniu 1939 r.	Las w Balczewie
17.	Tablica pamięci wychowanków poległych w okresie II wojny św.	Liceum Ogólnokształcące im. Braci Śniadeckich w Żninie
18.	Figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem upamiętniająca Wiosnę Ludów (1848 r.) i Wiktora Potockiego	Rondo im. Leona Lichocińskiego przy ul. 700-lecia w Żninie

19.	Tablica pamięci ks. Jana Wawrzynowicza zmarłego w Sachsenhausen 14 października 1940 r.	Kościół pw. Narodzenia NMP w Wenecji
20.	Mogiła dr Feliksa Kończala zamordowanego przez hitlerowców podczas II wojny św. (grób rodzinny)	Żnin, ul. 700-lecia, cmentarz
21.	Tablica pamięci braci Maciejewskich poległych w sierpniu 1944 r. w powstaniu warszawskim	Żnin, ul. Pałucka, kościół pw. św. Marcina
22.	Tablica pamięci 17 nieznanych Polaków zamordowanych przez hitlerowców 17 grudnia 1939 r.	Las w Balczewie
23.	Głaz i tablica pamięci poświęcona oficerom zamordowanym w Katyniu w 1940 r.	Żnin, ul. 700-lecia
24.	Grobowiec Żnińskich Dominikanów	Żnin, ul. 700-lecia, cmentarz
25.	Obelisk upamiętniający Polskie Państwo Podziemne 1939-1945	Żnin, ul. św. Floriana
26.	Grób kpt Jana Curzytka (1893-1951)	Żnin, ul. 700-lecia, cmentarz

Źródło: materiały Urzędu Miejskiego w Żninie

Na obszarze wiejskim gminy życie kulturalne prowadzone jest również w świetlicach wiejskich oraz w remizach ochotniczych straży pożarnych, gdzie organizowane są spotkania integracyjne, warsztaty rękodzielnicze, wydarzenia folklorystyczne oraz festyny. Miejsca te pełnią istotną rolę w podtrzymywaniu lokalnych tradycji, kultywowaniu dziedzictwa kulturowego oraz angażowaniu mieszkańców w różnorodne inicjatywy społeczne. Dodatkowo, w wielu miejscowościach działają koła gospodyń wiejskich, które aktywnie uczestniczą w życiu społeczno-kulturalnym, organizując pokazy kulinarne, konkursy oraz wydarzenia tematyczne.

Przez teren gminy przebiega również kulturowy Szlak Piastowski, który łączy wybrane miejscowości gminy z ośrodkami o niepowtarzalnym wymiarze historycznym, w tym z Gnieznem i Poznaniem.

Krajobraz kulturowy determinowany jest poniekąd również przez środowisko naturalne i występujące na danym obszarze tereny i obiekty podlegające ochronie. Gmina Żnin posiada duże walory przyrodniczo-krajobrazowe, na które składają się głównie kompleksy leśne w południowo-wschodniej części gminy oraz jeziora położone w centralnej części gminy. Formami ochrony przyrody w granicach gminy są:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żędowskich,

- Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Żnińskich,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Rogowskich,
- Obszar Natura 2000 Ostoja Barcińsko-Gąsawska PLH040028,
- 89 pomników przyrody,
- aleja lipowa w Jadownikach Rycerskich składająca się z 143 drzew.

Gmina Żnin posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, pochodzących przede wszystkim z XIX i XX w. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze, a także obiekty użyteczności publicznej i szkoły.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. KATARZYNY ALEKSANDRYJSKIEJ W BRZYSKORZYSTEWI

Kościół usytuowany jest na malowniczym wzgórzu w zachodniej części wsi Brzyskorzystew. Świątynia, o orientowanym układzie, jest jednonawowa, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Od strony południowej przylega do niej murowana zakrystia, wzniesiona w latach 30. XX w.

Obiekt jest wyjątkowym przykładem budownictwa szachulcowego – jego konstrukcja szkieletowa z drewnianym rusztem wypełnionym cegłą została otynkowana, co nadaje mu charakterystyczny wygląd. Wyjątkiem jest elewacja zachodnia, a także wieża i szczyt wschodniej nawy, które zachowały oryginalne deskowanie. Ściany świątyni zwieńczone są profilowanym oczepem, dodającym budowli eleganckiego wyrazu.

Od strony zachodniej nad szczytem nawy wznosi się niska, kwadratowa wieża, nakryta baniastym hełmem z latarnią, zwieńczona żelaznym krzyżem osadzonym na kuli. Wnętrze świątyni pokrywa płaski strop, który podkreśla prostotę i harmonię przestrzeni.

Ze względu na swoją historyczną wartość oraz unikalną konstrukcję, kościół został wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: A/29 z dnia 22.11.2000 r.

ZESPÓŁ DWORSKI W BRZYSKORZYSTEWKU (DWÓR, PARK)

Dwór wybudowany został w 1873 r. zapewne według projektu Paula Kleffera. Jest to dwór późnoklasycystyczny, parterowy na wysokich piwnicach, z facjatami, pięterkiem i bocznymi skrzydłami, na których znajdują się tarasy. Elewacja frontowa

przechodzi w facjatę, która zwieńczona jest trójkątnym szczytem z kamiennymi wazonami. W elewacji ogrodowej zlokalizowany jest przedsionek utworzony z boniowanych filarów i półkolumn, który poprzedzony jest schodami. Dach nad korpusem głównym jest dwuspadowy. Przed elewacją ogrodową rozciąga się polana, na której znajduje się murowany basen z fontanną.

W pobliżu dworu rozciąga się park krajobrazowy z XIX w. o powierzchni 3 ha, który schodzi łagodnie w stronę rzeczki Rawki. Prowadzi do nich aleja wiązowo -lipowa. Pozostały drzewostan tworzony jest przez m.in. jesiony wyniosłe, wiązy szypułkowe i górskie, lipy, kasztanowce, klony, świerki i wierzby. Zespół parkowy wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1174 z dnia 23.04.1991 r.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MIKOŁAJA W CEREKWICY

Jest to najstarszy obiekt architektury gotyckiej na terenie powiatu żnińskiego. Obecna świątynia wybudowana została na przełomie XIII i XIV w. i była kilkukrotnie przebudowywana w XVI, XVII i XIX w. Obiekt wzniesiony został z cegły w układzie wedyjskim (wczesnogotyckim). Kościół jest prostej budowy, jednonawowy złożony z prostokątnej nawy i węższego prezbiterium. Poprzez liczne przebudowy na przestrzeni wieków, utracił swoją pierwotną bryłę. Obecny kształt w stylu neogotyckim uzyskał po przebudowie w 1850 r. Wyposażenie wnętrza również pochodzi z XIX w. Świątynia wpisana została do rejestru zabytków pod nr rej.: A/791 z dnia 14.03.1933 r.

PAŁAC W CEREKWICY

Pałac wzniesiony został w 1876 r. w stylu neorenesansowym przez przedstawicieli jednego z najzamożniejszych rodów Wielkopolski – Rogalińskich. Jest to pałac eklektyczny z elementami renesansu francuskiego, nawiązujący stylem do podparyskich willi budowanych w stylu XVII - wiecznego architekta Francoisa Mansar'ta. Budynek dworu jest dwukondygnacyjny, tynkowany obustronnie, podpiwniczony z wydatnymi ryzalitami, ogrodowym tarasem oraz ośmioboczną wieżą, która nakryta jest dachem namiotowym. Obiekt wybudowany został na rzucie prostokąta. Jest on niezwykłym i unikatowym przykładem budownictwa wiejskiego na Pałukach. Poprzez powojenne remonty dwór zatracił niestety część swoich cech stylowych. Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/881 z dnia 18.12.1981 r.

KOŚCIÓŁ PW. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH I ŚW. ROCHA W GORZYCACH

Kościół wybudowany został w 1834 r. Przechodził remonty w 1873 r. oraz w latach 1937-1938 kiedy to dobudowano wieże. Na zewnątrz, na ścianie prezbiterium, umieszczona jest ludowa grupa Ukrzyżowanie. W pobliżu kościoła zlokalizowana jest kaplica pw. św. Antoniego z 1913 r. Świątynia wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1761 z dnia 30.05.2019 r.

PARK DWORSKI W JADOWNIKACH BIELSKICH

Park dworski w Jadownikach Bielskich pochodzi z 2. poł. XIX w. Współcześnie jest on zdewastowany i zarośnięty. Ponadto połowa założenia zamieniona została na pole uprawne. Jego dawne granice przypominają wyłącznie szpalery wysokich drzew. W zachowanym drzewostanie znajdują się okazałe lipy, jesiony wyniosłe i dęby szypułkowe. Na obrzeżach parku znajduję się nieliczne pozostałości po dawnym ogrodzeniu i bramie wjazdowej. Nieopodal parku mieścił się niegdyś dwór jednak uległ on całkowitej dewastacji i został rozebrany jakiś czas po zakończeniu II wojnie światowej. Park został wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1315 z dnia 15.06.1985 r.

ZESPÓŁ DWORSKI W KACZKÓWKU

Dwór w Kaczkówku został wzniesiony prawdopodobnie w 1889 r. Wybudowany został w formie klasycystycznej willi, z charakterystyczną piętrową częścią środkową. Przed wejściach do dworu znajduje się portyk wsparty na czterech kolumnach doryckich oraz balkon z ażurową balustradą. Nieopodal dworu znajdują się budynki gospodarskie z początku XX w., tj. stajnia, owczarnia, stodoła, obora i kuźnia.

Wokół dworu znajduje się park krajobrazowy z przełomu XIX i XX w. Na jego terenie rośnie kilkaset drzew kilkudziesięciu gatunków m.in. jesiony, graby, brzozy, klony zwyczajne i klony jawory, lipy drobnolistne oraz wiązy szypułkowe i polne. Pomimo postępującej dewastacji nadal można zauważyć dawne aleje oraz szpalery drzew. Zespół dworski wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1429 z dnia 15.06.1985 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-PAŁACOWY W SIELCU

Dwór, najprawdopodobniej pochodzący z końca XVIII w., został wzniesiony dla rodziny Potworowskich. Budowla charakteryzuje się skromnymi cechami klasycystycznymi, co przejawia się w jej proporcjach i harmonijnym układzie.

Jest to piętrowy obiekt, nakryty czterospadowym dachem, z dobudowaną parterową przybudówką po zachodniej stronie. Na fasadzie dworu umieszczono tablicę pamiątkową poświęconą Józefowi Unrugowi – ostatniemu właścicielowi posiadłości. Był on admirałem Marynarki Wojennej II Rzeczypospolitej i jednym z kluczowych dowódców obrony Wybrzeża we wrześniu 1939 r. Dwór, choć skromny w swojej architekturze, pozostaje ważnym świadectwem historii regionu i losów jego mieszkańców. Nieopodal dworu znajdują się budynki gospodarskie oraz cmentarz rodowy, na którym pochowani są członkowie rodzin zarządzających majątkiem: Potworowscy i Unrugowie. Wokół dworu rozpościera się dobrze zachowany park krajobrazowy z XIX w. o powierzchni około 12 ha. Dostrzec można pierwotne aleje m.in. brzozową, kasztanową i wiązowo – jesionowa, a także pierwotny okrąg zabytkowych lip. Na terenie parku zachowały się również inne rzadkie gatunki drzew m.in. lipy szerokolistne i platany klonolistne, klony cukrowe, zimnozielone sosny czarne, amerykańskie dęby czerwone, świerki pospolite i srebrzyste, klony ginala nazywane klonami mandżurskimi, jodły pospolite oraz jedlice Douglasa.

Zespół dworsko-parkowy w Sielcu wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: A/60/1-2 z dnia 15.06.1985 r. i z 15.01.2003 r., natomiast park podworski „Gaj" pod nr rej.: A/59 z dnia 15.01.2003 r.

ZAŁOŻENIE DWORSKO-PARKOWE

Dwór w Sobiejuchach wybudowany został w latach 1910-1914 w stylu klasycystycznym na wysokiej skarpie przez Mieczysława Chłapowskiego, według projektu poznańskiego architekta Stanisława Mieczkowskiego. Jest to obiekt piętrowy, którego od frontu zdobi czterokolumnowy portyk toskański w wielkim porządku, zwieńczony za pomocą trójkątnego szczytu. W elewacji ogrodowej znajduje się półokrągły ryzalit z górnym tarasem. Pełnił on dawnej funkcję łącznika pomiędzy budynkiem głównym dworu a ogrodem i parkiem. Park krajobrazowy otaczający dwór pochodzi z początku XX w. Jego twórcą był Mieczysław Chłapowski. Obejmuje on powierzchnie 4,4 ha i na jego terenie znajduje się wiele zabytkowych drzew m.in. dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, klony jawory i pospolite, jesiony wyniosłe czy sosny zwyczajne. Przez park przebiega nieduża ścieżka. Założenie dworsko-parkowe wpisany jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/496 i A/497 z dnia 15.01.1983 r. i z 13.04.2005 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY W UŚCIKOWIE

Pałac w Uścikowie wybudowany został w XIX w. w stylu eklektycznym. W 1913 r. został rozbudowany o zachodnie skrzydło. Jest to budynek o nieregularnej bryle z niesymetrycznie położoną niewysoką wieżą, którą wieńczy hełm. Portal przyozdobiono za pomocą sześciu kolumn doryckich, nad którymi umieszczony został balkon. W pobliżu pałacu znajdują się zabudowania gospodarskie oraz folwark, na który składa się obora, stajnia, stodoła, spichlerz i kuźnia.

Wokół rozpościera się zaprojektowany przez J. Larrasa park krajobrazowy z końca XIX w. o powierzchni około 4 ha. W parku zachował się bogaty drzewostan oraz dwa duże stawy. Założenie parkowe otoczone jest murem. Ponadto, wśród parkowej zieleni zlokalizowane są grobowce rodziny Winecke - ostatnich właścicieli majątku. Zespół pałacowy jest wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1439 z dnia 15.06.1985 r.

KOŚCIÓŁ PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY W WENECJI

Obecna świątynia wzniesiona została na niedużym wzniesieniu pomiędzy jeziorami w latach 1869-1872 w stylu neogotyckim. Przypuszcza się że na jej miejscu istniało kilka kościołów, z czego najstarszy powstał już pod koniec XIV w. Wewnątrz świątyni znajduje się neoklasycystyczny ołtarz główny z początku XIX w. z cudownym obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem pochodzącym najprawdopodobniej z 2. poł. XV lub XVI w. oraz dwa rokokowe ołtarze boczne z 2. poł. XVIII w., na których ustawiono barokowe XVIII-wieczne krzyże. W kościele znajduję się ponadto wczesnobarokowy krucyfiks z 1632 r. oraz barokowe figury św. Piotra i Pawła, pochodzące z dawnego kościoła oo. Dominikanów w Żninie. Ściany kościoła ozdobione są polichromią wykonaną w 1921 r. Na wzmiankę zasługuje informacja, że na pobliskim cmentarzu pochowany został Walenty Szwajcer – odkrywca pobliskiej osady w Biskupinie. Kościół został wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1553 z dnia 25.02.2010 r.

RUINY ZAMKU W WENECJI

Warownię wybudowano w 2. Poł. XIV w., najprawdopodobniej przed 1383 rokiem jako centrum klucza majątkowego Mikołaja Nałęcza z Chomiąży, zwanego Krwawym Diabłem Weneckim. Zamek został wzniesiony na planie kwadratu (o boku 33,5 m). Jest on murowany na cokole kamiennym z murami obwodowymi, w dolnych częściach z głazów granitowych wyrównywanych warstwami tłucznia ceglanego,

natomiast w górnych częściach z cegły o układzie gotyckim. W narożniku północno-wschodnim znajdowała się czworoboczna wieża, a przy kurtynie zachodniej dom wypełniający całą jej długość. Wejście do warowni znajdowało się od strony południowej i prowadziło przez wysunięte przed linię murów przedbramie, jakie usytuowano na osi kurtyny. Miedzy rokiem 1411 a 1420 zamek uległ poważnemu pożarowi. W latach 30. XV w. rozbudowano system obronny bramy oraz otoczono cały zamek zewnętrznym murem obwodowym. W tamtym okresie został on sprzedany arcybiskupom gnieźnieńskim, którzy w latach 1420-1436 znacząco rozbudowali obiekt i uczynili go swoją główną rezydencją na Pałukach. Wzniesiono wtedy nowe pomieszczenia, w tym kaplicę, dostawioną do południowej kurtyny, obok przedbramia. Zamek pełnił również role więzienia dla księży. Warownia z czasem straciła na znaczeniu i w latach 1479-1480 została częściowo rozebrana. Zamek użytkowany był jeszcze do 1511 r. po czym został całkowicie opuszczony. Od tamtego czasu do dnia dzisiejszego pozostaje w ruinie.

Obecnie w formie ruin zachował się pełny obwód murów do wysokości partii przyziemia, które wykonane są z kamieni polnych wzmocnionych przyporami oraz wyższe fragmenty zamku wykonane z cegły. We wnętrzu od strony zachodniej widoczne są pozostałości głównego domu zamkowego, mniejszego budynku od północy oraz czworobocznej wieży narożnej. Ruiny zamku zostały wpisane do rejestru zabytków pod nr rej.: A/206 z dnia 12.03.1930 r. i 18.03.1948 r.

DWÓR W WENECJI

Dwór wybudowany został w 1. poł. XIX w. w stylu klasycystycznym na planie wydłużonego prostokąta. Jest to budynek parterowy z dwuspadowym dachem i użytkowym poddaszem. W elewacji frontowej zlokalizowany jest piętrowy ryzalit, który poprzedzony jest gankiem zwieńczonym niewielkim trójkątnym przyczółkiem ze sterczynami. W części wschodniej budynku dostawiona jest parterowa oficyna na planie oktagonu z płaskim dachem. Dawniej przed wejściem znajdowała się niewielka weranda, która została rozebrana. Dwór wpisany jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1432 z dnia 15.05.1986 r.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. FLORIANA W ŻNINIE

Kościół wybudowany został w stylu gotyckim na przełomie XIV i XV w. w miejscu dawnego kościoła romańskiego, którego fragmenty stanowią część obecnej budowli.

Budowę świątyni przerywaną pożarami (w 1447 r. i 1494 r.) ukończono w 1512 r. W 1692 r. kościół uległ pożarowi, który strawił gotyckie sklepienie. Kolejnym, równie dramatycznym wydarzeniem w historii świątyni był pożar w 1720 r. Ogień strawił nie tylko sam kościół, ale także archiwum parafialne, a wraz z nim cenne dokumenty dotyczące historii parafii. Zniszczeniu uległy również kościelne kosztowności oraz szaty liturgiczne, co było ogromną stratą zarówno materialną, jak i duchową dla lokalnej społeczności. Pożoga ta oznaczała konieczność odbudowy świątyni niemal od podstaw, co wiązało się z wielkim wysiłkiem mieszkańców i ówczesnych władz parafialnych. W następnych wiekach kościół był wielokrotnie przebudowywany, przy czym najistotniejsze zmiany wykonano przy przebudowie w latach 1910-1920, kiedy to zmieniono bryłę kościoła podczas wznoszenia wieży. Ostatnie znaczne prace remontowe miały miejsce w 1945 r.

Świątynia jest trójnawowa z wyodrębnionym, trójprzęsłowym, zamkniętym prostokątnie prezbiterium i wieżą od zachodu. W części północno-zachodniej korpusu i północno-wschodniej prezbiterium zlokalizowane są cylindryczne wieżyczki schodowe, które prowadzą na poddasze. Wnętrze kościoła wykonane jest w stylu barokowym ukształtowanym podczas przebudowy z XVIII w., jednak zachowana została pierwotna gotycka bryła, natomiast wyposażenie wykonane jest w jednolitym stylu barokowo – klasycystycznym. W tęczy umieszczona jest belka, na której znajduje się rzeźbiona późnogotycka Grupa Ukrzyżowania, pochodząca z 1. poł. XVI w. Kościół posiada ołtarz główny z rzeźbami św. Piotra i Pawła oraz dwa ołtarze boczne, gdzie w lewym znajduje się Pieta z XVI w. i późnogotyckie rzeźby św. Stanisława i Wojciecha z poł. XVI w., natomiast w prawym rzeźby św. Jana Nepomucena i Józefa z Dzieciątkiem z 1. poł. XVII w. Wyposażenie kościoła stawią ponadto m.in. ambona z 1795 r., późnoklasycystyczne organy z 2 poł. XIX w., dwa rokokowe konfesjonały i ławy z końca XVIII w. czy chrzcielnica mosiężna z rzeźbą św. Floriana pochodząca z końcówki XVIII w. Świątynia wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/825 z 14.06.1996 r.

KOŚCIÓŁ PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY KRÓLOWEJ POLSKI W ŻNINIE

Obecna świątynia jest kościołem poewangelickim wybudowanym w 1909 r. w stylu neogotyckim na miejscu dawnego zespołu klasztornego dominikanów (1338-1839). Kościół posiada wydzielone prezbiterium i wieże od zachodu. We wnętrzu znajduje się m.in. barokowy obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem – Królowej Polski umieszczony w prawym ołtarzu bocznym, barokowy krzyż ołtarzowy (pozostałość klasztoru

dominikanów), stacje Męki Pańskiej wykonane metodą intarsji przez żnińskiego artystę plastyka Edmunda Kapłońskiego. Świątynia wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/58 z 23.12.2002 r.

MAGISTRAT W ŻNINIE

Budynek wzniesiony został w 1906 r., przy czym nie zrealizowano całego zaplanowanego projektu. Obiekt posiada cechy neorenesansowe z elementami neogotyckimi. Dawniej budynek był siedzibą władz miejskich i obecnie stanowi zabytek o dużym znaczeniu historycznym dla miasta Żnina. W chwili obecnej jest on siedzibą Muzeum Ziemi Pałuckiej. W Galerii im. Tadeusza Małachowskiego prezentowane są wystawy prezentujące zarówno dorobek lokalnych artystów, jak i ekspozycje poświęcone dziedzictwu kulturowemu Pałuk Muzeum Ziemi Pałuckiej gromadzi i udostępnia różnorodne dzieła sztuki, w tym malarstwo, grafikę, rzeźbę oraz fotografie, a także eksponaty związane z historią i tradycjami regionu. W Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie eksponowane są nie tylko dzieła sztuki, ale także unikalne zbiory związane z historią regionu. Szczególne miejsce zajmuje kolekcja maszyn drukarskich, które przypominają, że to właśnie w Żninie, w latach 30. XX w., narodziła się polska prasa kobieca i kolorowa. Dzięki wydawnictwu Anny i Alfreda Krzyckich powstało czasopismo „Moja Przyjaciółka", które zdobyło ogromną popularność w całym kraju. Muzeum prezentuje także wystawę poświęconą etnografii Pałuk. Można tu zobaczyć tradycyjne stroje, rzeźby, malarstwo oraz zrekonstruowane wnętrze pałuckiej chaty. Pokazane są elementy charakterystyczne dla lokalnego folkloru – hafty na tiulu, wycinanki, rzeźba sakralna i meblarstwo.

Osobną atrakcją jest Muzeum Sportów Motorowodnych, dokumentujące sukcesy Żnina jako światowego centrum tego sportu. W zbiorach znajdują się m.in. silniki z okresu międzywojennego, śruby napędowe, trofea, plakaty i zdjęcia z zawodów organizowanych w kraju i za granicą. W przestrzeni muzealnej odbywają się także spotkania autorskie, wykłady, warsztaty artystyczne oraz wydarzenia edukacyjne, które przybliżają zwiedzającym bogactwo kultury pałuckiej. Dzięki temu miejsce to nie tylko pielęgnuje pamięć o przeszłości, ale także aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym lokalnej społeczności. Budynek magistratu wpisany został do rejestru zabytków pod nr rej.: A/848 z dnia 06.05.1996 r.

WIEŻA RATUSZOWA W ŻNINIE

Wieża ratuszowa w Żninie, zwana potocznie basztą, znajduje się w centralnej części żnińskiego rynku. Jej historia sięga XV w., kiedy to rozpoczęto budowę ratusza i wieży jako murowanej siedziby władz miejskich. Inicjatywa ta była konsekwencją pożaru, który w 1447 r. spustoszył miasto. Prace budowlane trwały kilkadziesiąt lat i zakończyły się dopiero między 1492 a 1500 r.

Podczas wojen polsko-szwedzkich w 1656 r. ratusz został częściowo zniszczony. Kolejne tragiczne wydarzenie miało miejsce w 1692 r., kiedy to w wyniku pożaru, który wybuchł podczas najazdu szwedzkiego, ratusz uległ całkowitemu zniszczeniu, a wieża została poważnie uszkodzona. Ostatecznie, pod koniec XVII w., przeprowadzono jej odbudowę – obniżono o jedną kondygnację, a dach przebudowano na namiotowy, zwieńczony barokowym hełmem, który przetrwał do połowy XIX w.

W 1775 r. na najwyższym piętrze wieży zamontowano zegar oraz dzwon, ufundowane przez burmistrza Zenona Konwerskiego. W XVIII w. baszta zaczęła pełnić funkcję więzienia, a po remoncie w 1865 r. jej parter został zaadaptowany na potrzeby straży pożarnej.

W latach 20. XX w. przeprowadzono kolejne prace remontowe, z których najważniejszą zmianą było dodanie wejścia od strony północnej. W okresie międzywojennym w wieży mieściło się archiwum miejskie, natomiast od 1957 r. do dziś funkcjonuje w niej muzeum – pierwotnie Muzeum Żnińskie, a obecnie Muzeum Ziemi Pałuckiej, które gromadzi i prezentuje zbiory związane z historią regionu. Wieża jest budowlą czworoboczną w stylu gotyckim przechodzącą na wysokości I piętra w kształt ośmioboku, podpiwniczoną. We wnętrzu znajduje się drewniana klatka schodowa. W piwnicy zachował się średniowieczny system centralnego ogrzewania, tj. palenisko, od którego rozprowadzone są kanały grzewcze wbudowane bezpośrednio w mury na całej wysokości wieży. Wieża doświetlona jest przez niewielkie otwory okienne. Wieża ratuszowa została wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/207 z dnia 03.04.1930 r.

DWÓR W ŻNINIE

Dwór biskupi zwany Sufraganią wybudowany został w 1795 r. z funduszy biskupa sufragana Stefana Łubieńskiego. Przebudowywany w 1912 r. oraz remontowany

w 1984 r. Znajduje się on w centralnej części miasta na południe od kościoła parafialnego. Jest to budynek z cegły w stylu klasycystycznym, parterowy, murowany i tynkowany, na planie prostokąta z częściowo sklepionymi piwnicami. Od frontu znajduje się wysunięty piętrowy portyk z czterema kolumnami, po parze po obu stronach, który utrzymuje uproszczone belkowanie i trójkątny przyczółek, w którym jest umieszczony stiukowy kartusz z monogramem fundatora, koroną i kapeluszem kardynalskim. Do rejestru zabytków wpisany został pod nr rej.: A/785 z dnia 27.02.1992 r.

BUDYNEK SĄDU I DAWNEGO WIĘZIENIA W ŻNINIE

Budynek sądu wybudowany został w latach 1893-1905 i zlokalizowany jest przy Placu Wolności 17. Sąsiaduje z nim budynek dawnego więzienia, który wzniesiony został w latach 1896-1898. Oba obiekty wpisane są do rejestru zabytków pod nr rej.: A/781/1-2 z dnia 20.05.1992 r.

WIEŻA CIŚNIEŃ W ŻNINIE

Wzniesiona w 1901 r. z cegły. Obecnie zlokalizowana jest przy ul. Mickiewicza 22a. Obiekt został odrestaurowany i z jego szczytu rozciąga się piękny widok na panoramę Żnina. Wieża wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej.: A/1521 z dnia 26.02.2009 r.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA W ŻNINIE-GÓRZE

Świątynia jest najstarszym zabytkiem Żnina. Kościół wzniesiony został na przełomie XIII i XIV w. w stylu gotyckim. W latach 1615-1619 został przebudowany i powiększony, a w 1650 r. ponownie konsekrowany. W 1871 r. rozebrana została górna kondygnacja wieży. Główną przebudowę po której kościół uzyskał obecny wygląd przeprowadzono w latach 1904-1906. Rozebrano wtedy stare prezbiterium i przedłużono nawę o trzecie przęsło. Nadbudowano wieże, a we wnętrzu stropy gotyckie zastąpiono drewnianym, co spowodowało częściowe zatarcie średniowiecznego stylu. W 1939 r. wnętrze świątyni ozdobiono polichromią autorstwa Józefa Oźmina, a także odbudowano kwadratową wieżę, nadając jej nowe zwieńczenie w postaci hełmu. Współcześnie jednak polichromia ta nie jest już widoczna.—Wyposażenie wnętrza kościoła pochodzi z XVII lub XVIII w. Ołtarz główny wybudowany został w XVII w. i przekształcony w 1. poł. XIX w. Zdobią go rzeźby św. Piotra i Pawła oraz obraz patrona – św. Marcina. Po bokach zlokalizowane są dwa ołtarze boczne w stylu neobarokowym pochodzące

z 2 poł. XIX w. W lewym ołtarzu umieszczony jest obraz św. Benona. Świątynia wyposażona jest również w pochodzące z 2. poł. XIX w. wykonane w stylu rokokowym dwa konfesjonały, ambonę oraz chrzcielnice. Na wzmiankę zasługuje również wczesnobarokowa Grupa Ukrzyżowania z XVII w. oraz figura św. Katarzyny z Sieny z końca XVII w. Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod nr: A/789 z dnia 14.03.1933 r.

HISTORYCZNY ZESPÓŁ BUDOWLANY CUKROWNI „ŻNIN"

Historyczny zespół budowlany Cukrowni Żnin, powstały w latach 1894–1992, jest jednym z najlepiej zachowanych przykładów przemysłowej architektury końca XIX i XX w. w Polsce. Dziś, po kompleksowej rewitalizacji, pełni funkcję nowoczesnego centrum hotelowo-konferencyjnego Arche Cukrownia Żnin, łączącego funkcje noclegowe, gastronomiczne, rekreacyjne i kulturalne.

W skład wpisanego do rejestru zabytków zespołu wchodzą m.in.:

- Budynek fabryczny z 1894 r. – rozbudowany o suszarnię wysłodków Büttnera (1899 r.), kotłownię i turbinownię (1929 r.) - obecnie: hotel,
- Magazyny cukru I (1894 r.) i II (1924 r.) – obecnie: centrum konferencyjne,
- Parowozownia z 1894 r. – obecnie: browar i bar,
- Magazyn techniczny z 1894 r. – obecnie: kręgielnia i bar,
- Budynek administracyjny z 1924 r.,
- Kuźnia z 1929 r.,
- Świetlica z garażami z 1929 r. – obecnie: obiekt magazynowo-socjalny,
- Elfa kolejowa z 1943 r. – obecnie: apartament,
- Waga normalnotorowa z 1956 r. – obecnie: kawiarnia,
- Waga wąskotorowa z 1956 r.
- Magazyn cukru III (tzw. „czerwony") z 1944 r.
- Pompownia wody z 1894 r. – obecnie: budynek usługowo-gastronomiczny,
- Melaśnik nr 1 z 1894 r.,
- Melaśnik nr 2 z 1949 r.

Dzięki rewitalizacji, zespół dawnej cukrowni nie tylko zachował swój historyczny charakter, ale zyskał nowe życie jako nowoczesne centrum wypoczynkowo-biznesowe, wpisujące się w trend adaptacji dziedzictwa przemysłowego do współczesnych potrzeb. Zespół został wpisany do rejestru zabytków w dniu 05.10.2023 r. pod numerem A/1821.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Miejscowość/Adres	Obiekt	Data wpisu	Nr rejestru
BRZYSKORZYSTEW	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	22.11.2000 r.	A/29
BRZYSKORZYSTEWKO	Założenie dworsko-parkowe: Dwór, Park	23.04.1991 r.	A/1174
CEREKWICA	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	14.03.1933 r.	A/791
CEREKWICA	Pałac	18.12.1981 r.	A/881
GORZYCE	Kościół rzymskokatolicki pw. Wszystkich Świętych i św. Rocha z 1834 r., rozbudowany w 1873 r. i w 1938 r.	30.05.2019 r.	A/1761
JADOWNIKI BIELSKIE	Park dworski	15.06.1985 r.	A/1315
KACZKÓWKO	Założenie dworsko-parkowe	15.06.1985 r.	A/1429
SARBINOWO	Stodoła przy domu nr 38	27.02.1992 r.	A/1189
SIELEC	Zespół dworsko-parkowy: Dwór, Park	15.06.1985 r. 15.01.2003 r.	A/60
SIELEC	Część parku dworskiego tzw. „Gaj"	15.01.2003 r.	A/59
SOBIEJUCHY	Założenie dworsko-parkowe: Dwór, Park, Płn.-Zach. część parku	15.01.1983 r. 13.04.2005 r.	A/496 A/497
UŚCIKOWO	Założenie dworsko-parkowe	15.06.1985 r.	A/1439
WENECJA	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	25.02.2010 r.	A/1553
WENECJA	Ruiny zamku	12.03.1930 r. 18.03.1948 r.	A/206
WENECJA	Dwór	15.05.1986 r.	A/1432
ŻNIN-MIASTO, ul. św. Floriana 1	Kościół parafialny pw. św. Floriana	14.06.1996 r.	A/825
ŻNIN-MIASTO, ul. Śniadeckich 20	Kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. parafialny pw. NMP Królowej Polski	23.12.2002 r.	A/58
ŻNIN-MIASTO, Rynek	Wieża ratuszowa	03.04.1930 r.	A/207
ŻNIN-MIASTO, ul. Mickiewicza 22a	Wodociągowa wieża ciśnień	25.02.2009 r.	A/1521
ŻNIN-MIASTO, Pl. Wolności 1/ ul. Sienkiewicza	Magistrat, obecnie muzeum	06.05.1996 r.	A/848

ŻNIN-MIASTO, Pl. Wolności 17 ul. Sądowa 2	Zespół budynków sądu: Sąd Rejonowy, Państwowe Biuro Notarialne (ob. Prokuratura Rejonowa)	20.05.1992 r.	A/781
ŻNIN-MIASTO, ul. 700-lecia 24	Sufragania	27.02.1992 r.	A/785
ŻNIN-GÓRA	Kościół parafialny pw. św. Marcina	14.03.1933 r.	A/789
ŻNIN-MIASTO, ul. Kl. Janickiego	historyczny zespół budowlany Cukrowni Żnin, powstały w latach 1894-1992, obecnie park industrialny oraz usytuowane w jego obrębie: budynek fabryczny z 1894 r., rozbudowany o suszarnię wysłodków Büttnera (1899 r.), kotłownię i turbinownię (1929 r.), obecnie hotel, magazyny cukru I (z 1894 r.) i II (z 1924 r.), obecnie centrum konferencyjne, parowozownia z 1894 r., obecnie browar i bar, magazyn techniczny z 1894 r., obecnie kręgielnia i bar, budynek administracyjny z 1924 r., kuźnia z 1929 r., świetlica z garażami z 1929 r., obecnie budynek magazynowo socjalny, elfa kolejowa z 1943 r., obecnie apartament,	05.10.2023 r.	A/1821

	waga normalnotorowa z 1956 r., obecnie kawiarnia, waga wąskotorowa z 1956 r., magazyn cukru III (czerwony z 1944 r.), pompownia wody z 1894 r., obecnie budynek usługowo-gastronomiczny, melaśnik nr 1 z 1894 r., melaśnik nr 2 z 1949 r.		

Źródło: Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie gminy Żnin za zabytki ruchome można uznać przede wszystkim zabytkowe wyposażenie obiektów sakralnych, w tym cenniejsze przedmioty liturgiczne

oraz eksponaty znajdujące się w zbiorach muzealnych. W celu zapoznania się z zasobem zabytków ruchomych należy się skontaktować z Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach Gminy Żnin. Środowisko i okolice kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Zgodnie z Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP) oraz Gminną Ewidencją Zabytków na terenie gminy znajduje się 1013 stanowisk archeologicznych, dokumentujących osadnictwo od okresu pradziejowego, aż do średniowiecza i okresu nowożytnego. Mimo tak licznego zachowania zabytków archeologicznych zaledwie trzy wpisano do rejestru zabytków. Zestawienie poniżej:

Miejscowość	Nr stanowiska w miejsc.	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska na obszarze	Chronologia	Funkcja	Nr rej.
Kierzkowo	13	43-36	201	kultura amfor kulistych	K (kurhan megalityczny)	C/119
Sielec	1	43-33	113	EB	K (kurhan)	C/10
Sobiejuchy	1	43-35	59	kultura łużycka	G (zespół osadniczy: osada obronna i cmentarzysko)	C/58

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

Ciekawą charakterystyką lokalizacji stanowisk na terenie gminy Żnin jest ich podział zgodny z warunkami naturalnymi. Część wschodnia, historycznie rolnicza, gdzie występuje zdecydowana większość faktów osadniczych, a także zachodnia, mocno zalesiona, w której jest ich bardzo mało.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych na terenie gminy Żnin

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu, a także w rozlewiskach rzek. Z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo konserwatora zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych.

Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się na końcu opracowania.

6.6 ZABYTKI MUZEALNE

Na terenie gminy działa Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie. Do zakresu działania Muzeum należy gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym w szczególności w zakresie archeologii, historii, sztuki, fotografii, archiwaliów, etnografii, rzeźby ludowej, wybitnych ludzi, sportów motorowodnych, techniki kolejowej i drukarstwa, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Muzeum Ziemi Pałuckiej (MZP) posiada trzy oddziały: MZP, Muzeum Kolei Wąskotorowej (MKW) oraz Żnińską Kolej Wąskotorową (ŻKW). Swoją działalność realizuje w kilku zabytkowych obiektach:

- Magistrat (Żnin, Plac Wolności) – zabytkowy budynek wpisany do rejestru zabytków. Od połowy lat 90. XX w. mieści administrację muzeum oraz sale ekspozycyjne.

- Wieża ratuszowa (tzw. baszta); (Żnin, Plac Wolności) – gotycka budowla, wpisana do rejestru zabytków, będąca jednym z najbardziej charakterystycznych symboli miasta.

- Zamek w Wenecji – ruiny średniowiecznej warowni, wpisane do rejestru zabytków. Zamek został wzniesiony w strategicznym miejscu – na przesmyku między jeziorami Weneckim i Biskupińskim. Znajduje się naprzeciwko Muzeum Kolei Wąskotorowej.

- Muzeum Kolei Wąskotorowej – Skansen Kolejek – obiekt położony naprzeciw ruin Zamku w Wenecji, prezentujący bogatą kolekcję zabytkowych parowozów, wagonów i urządzeń kolejowych.

- Żnińska Kolej Wąskotorowa (Żnin, ul. Potockiego) - zabytkowa linia kolejowa, której stacja początkowa znajduje się w Żninie. Jest jedną z głównych atrakcji turystycznych regionu, umożliwiającą przejazdy malowniczą trasą przez Pałuki.

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody.

Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie dożynek gminnych.

Pod względem etnograficznym Gmina Żnin położona jest na obszarze północnej Wielkopolski, w rejonie zwanym Pałukami. Do dziedzictwa niematerialnego Gminy Żnin można zaliczyć pałucką kulturę ludową, obejmującą przede wszystkim folklor, który zbliżony jest do folkloru Wielkopolski, Kujaw i Krajny, czyli krain, z którymi graniczy. Najsilniejsze powiązania ma jednak z Wielkopolską, co wyraża się przede wszystkim w gwarze i strojach ludowych.

Pałucki strój ludowy

Kobiecy pałucki strój ludowy wyróżnia przede wszystkim uszyty z tiulu lub płótna biały czepiec z długimi, haftowanymi, luźno opadającymi bandami. Pozostałymi elementami stroju są: gorset zwany sznurówką, biała koszula, lniany fartuch najczęściej w paski, pod nim fałdzista spódnica nazywana dyrdokiem, biała i czerwona halka. Czerwona halka popularnie nazywana jest piekielnicą i zdobiona w dolnej części haftem pałuckim wykonanym czarną nicią. Zimą na nogach noszono wysokie, sznurowane buty na małym obcasie, natomiast latem czarne laczki lub szoldry, czyli półbuty z guzikiem z boku i świecącymi noskami. Motywy białego haftu znajdują się na mankietach oraz stójce przy koszuli w dolnych częściach fartucha i białej halki, a także na dopinanym kołnierzu zwanym kryzą. Na szyje zakładano czerwone korale.

Męski strój pałucki składał się z kapelusza zwanego ryjokiem, białej koszuli z cienkiego płótna, na którą zakładano czerwoną jakę, czyli sięgający do pasa kaftan. Na to wszystko zakładano granatowe lub białe sukmany, czyli długie do kolan płaszcze, które przewiązywano czerwonym pasem. Na nogi zakładano białe spodnie, które wpuszczone były w wysokie czarne buty.

Gwara

Gwara pałucka należy do dialektu wielkopolskiego, a dokładniej, do jego północnej części, wykazującej powiązania z Krainą, Kujawami i Pomorzem. Tak jak w pozostałych gwarach z obszarów, które przez dekady były pod zaborem pruskim, tak i tutaj występuje wiele germanizmów, czyli zapożyczeń z języka niemieckiego. W ostatnim czasie obserwowalny jest jednak zanik gwary pałuckiej, zwłaszcza u młodego pokolenia spowodowany przemianami społeczno-cywilizacyjnymi, a posługiwanie się nią to już właściwie domena w większości osób starszych zamieszkałych na terenach wiejskich i rolniczych. Pomimo tego zauważalne są obecnie dążenia do jej zachowania. Organizowane są wydarzenia i spotkania kulturowe na których gwarę stara się przekazać nowemu pokoleniu, pokazuje się ją jako ważny element kultury pałuckiej, a umiejętność mówienia nią przedstawiana jest jako ceniona umiejętność.

Folklor

Kultywowaniem folkloru na terenie gminy zajmuje się szereg ludowych zespołów artystyczno-muzycznych, działających głównie przy Żnińskim Domu Kultury. Należą do nich m.in.:

– Zespół folklorystyczny "Pałuczanki", założony w 1984 r. Zespół od początku swej działalności prezentuje się w zwyczajach, śpiewie, gwarze oraz strojach ziemi pałuckiej,

– Zespół wokalny Jaśmin, powstały w 2010 r., którego członkiniami jest 18 pań. Zespół bierze czynny udział w różnego rodzaju wydarzeniach okolicznościowych. Zaprezentował się także na kilku przeglądach, m.in. w Świeciu, Wąbrzeźnie i Pakości. W repertuarze zespołu znajdują się pieśni ludowe, patriotyczne, religijne, okolicznościowe, wykonywane a cappella na 2 lub 3 głosy,

– Żnińska Orkiestra Dęta powstała w 2009 r. Członkowie orkiestry grają na trąbce, puzonie, saksofonie i instrumentach perkusyjnych, pod okiem instruktorów. Zespół uświetnia liczne imprezy organizowane na terenie miasta i gminy oraz uczestniczy w przeglądach,

– Zespół Czerwone Róże, założony w 2010 r. Zespół wykonuje piosenki biesiadne, ludowe i folklorystyczne. Bierze udział w różnych wydarzeniach okolicznościowych, biesiadnych, co roku prezentuje się podczas Przeglądu Kapel i Zespołów Ludowych „Jesień na Pałukach" w Żninie, podczas dożynek oraz innych festynów.

– Chór Kameralny Cantus Amici (dawniej Żniński Chór Kameralny) został założony w 2013 r. Tworzą go pasjonaci śpiewu, którzy z zaangażowaniem wykonują zarówno utwory sakralne, patriotyczne, jak i aranżacje muzyki współczesnej. Chór regularnie uczestniczy w prestiżowych festiwalach, koncertach i uroczystościach, uświetniając wydarzenia kulturalne i religijne. Jednym z ich największych osiągnięć jest stworzenie Rapsodii Pałuckiej – wyjątkowego dzieła muzycznego, opartego na dziedzictwie muzycznym Pałuk.

Ważnym elementem dziedzictwa niematerialnego Gminy Żnin są również legendy pałuckie – opowieści i bajki ludowe, które od pokoleń kształtują tożsamość kulturową regionu. Inspiracją do ich powstania często były charakterystyczne formy krajobrazu, ważne wydarzenia historyczne, dawne wierzenia, pragnienie sprawiedliwości

oraz odwieczna walka dobra ze złem. Wśród najbardziej znanych legend można wymienić „Diabła Weneckiego”, „Tajemnicę Jeziora Świętego” czy „Zatopiony Żnin”.

Postacią, która przyczyniła się do ocalenia i popularyzacji tych opowieści, był Feliks Malinowski – badacz i pasjonat historii Pałuk. Dzięki jego pracy wiele z tych legend zostało spisanych i utrwalonych, a literacka forma pozwoliła na przekazanie ich kolejnym pokoleniom. W swoich publikacjach, takich jak „Diabeł wenecki i inne legendy pałuckie” oraz „Legendy pałuckie okolic Żnina”, zgromadził opowieści, które nie tylko dostarczają fascynujących historii, ale również odzwierciedlają mentalność i wierzenia dawnych mieszkańców regionu. Dzięki jego pracy legendy te stały się nieodłącznym elementem lokalnej kultury i nadal inspirują mieszkańców oraz turystów odwiedzających Pałuki.

Obecnie, rzemiosło oraz umiejętność wykonywania wyrobów ręcznych w dużej mierze zanikło. Na terenie gminy Żnin znajduje się jednak kilku artystów, którzy nawiązują do kultury ludowej poprzez m.in. rzeźbę czy malarstwo. Kultywowaniem tradycji wyrobów wykonywanych ręcznie na obszarze gminy zajmują się poszczególne sekcje artystyczne działające przy Żnińskim Domu Kultury (Pałucka Pracownia Rzeźby) oraz artyści ludowi, w tym hafciarki. Obecnie rzemiosło oraz tradycyjne techniki rękodzielnicze w dużej mierze zanikły, jednak na terenie gminy Żnin wciąż działa kilku artystów nawiązujących do kultury ludowej, m.in. poprzez rzeźbę i malarstwo. To właśnie dzięki ich działalności regionalne rękodzieło jest pielęgnowane i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Jednym z najważniejszych elementów pałuckiego rękodzieła jest haft pałucki, wyróżniający się misternymi wzorami roślinnymi, najczęściej wykonywanymi białą nicią na białym płótnie. Charakterystyczne cechy tego haftu, takie jak obdziergane dziurki, „ząbki” czy wypukłe motywy, zdobiły niegdyś tradycyjne stroje ludowe – koszule, fartuchy czy czepce.

Dzięki staraniom lokalnych twórczyń i zaangażowaniu środowisk działających na rzecz ochrony dziedzictwa, haft pałucki został oficjalnie wpisany na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Obecnie stanowi nie tylko żywą część tradycji regionu, ale także ważny symbol lokalnej tożsamości i inspirację dla działań edukacyjnych i promocyjnych.

Wydarzenia kulturowe

Do najpopularniejszych wydarzeń kulturowych na obszarze gminy należą:

- „Jesień na Pałukach" – Zjazd Twórców Ludowych, Jarmark Sztuki Ludowej oraz Przegląd Zespołów i Kapel Ludowych, która już od ponad czterdziestu lat propaguje tradycję kulturową Pałuk i zrzesza twórców ludowych, artystów, gawędziarzy, miłośników folkloru. W ramach tego wydarzenia co roku, pod koniec września do stolicy Pałuk zjeżdżają miłośnicy sztuki ludowej, którzy z wielką przyjemnością prezentują dzieła swoich rąk,
- „Biesiada Pałucka" – impreza plenerowa odbywająca się na żnińskim rynku, której celem jest promocja kultury Pałuk Prezentacji tradycji kulinarnych regionu towarzyszą zespoły ludowe, gwara i biesiadne przyśpiewki,
- „Wenecka Noc z Parowozami" – wydarzenie organizowane przez Muzeum Ziemi Pałuckiej, które na stałe wpisało się w kalendarz wydarzeń Gminy Żnin, a przy okazji wspaniale promuje symbol Żnina – kolejkę wąskotorową,
- „Dożynki Gminne" - święto rolników, które co roku spotyka się z dużym zainteresowaniem, a prezentowane wieńce i stroiki wspaniale komponują się z występami lokalnych zespołów ludowych,
- Tradycyjny odpust w parafii pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Wenecji, odbywający się w pierwszą niedzielę września. Wydarzeniu towarzyszy piesza pielgrzymka ze Żnina,
- Różnego rodzaju wystawy, jarmarki, spotkania autorskie, dyskusyjne kluby książki, programy instytucji kultury rokrocznie przybliżają zarówno przybyłych gości jak i mieszkańców do zapoznania się i propagowania tradycji kulturowej Pałuk.

Do dziedzictwa niematerialnego można zaliczyć także historyczne i geograficzne nazwy miejscowości, rzek, jezior oraz innych elementów geograficznych.

Podsumowując, pałucka kultura ludowa przedstawia bardzo bogate dziedzictwo niematerialne, na które składają się m.in. drewniane budownictwo podcieniowe, meblarstwo, sakralna rzeźba w kapliczkach, bajki, podania i legendy, papierowe ozdoby i wycinanki, stroje z bogatym haftem oraz odrębne pieśni i tańce. Wobec tego należy dołożyć wszelkich starań, aby kultywować historie tego regionu, by nie zanikła w ciągu

następnych dekad. Na terenie gminy Żnin działa Żniński Dom Kultury. Jego podstawowym celem działalności jest pozyskanie i przygotowanie społeczeństwa do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzenia jej wartości. Do zadań ŻDK należy w szczególności:

- edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę,
- tworzenie warunków dla rozwoju folkloru a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- kultywowanie regionalnych tradycji ludowych szczególnie Pałuk,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.

Żniński Dom Kultury jest organizatorem szeregu różnego rodzaju wydarzeń, imprez, koncertów i uroczystości kulturowych. Ponadto przy Żnińskim Domu Kultury działają grupy artystyczno-muzyczne.

Kolejną instytucją kultury na terenie gminy jest Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Żninie. Do zadań placówki należy zaspokajanie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa oraz uczestniczenie w upowszechnianiu wiedzy i kultury, głównie poprzez zapewnianie mieszkańcom dostępu do materiałów bibliotecznych i informacji. Biblioteka organizuje m.in. wieczory autorskie i literackie, wykłady tematyczne, prelekcje dla dzieci, różnego rodzaju lekcje biblioteczne, wystawy, konkursy i warsztaty.

Herb i flaga stanowią najważniejsze insygnia samorządowe Gminy Żnin. Jako symbole stanowiące o odrębności i tożsamości Gminy oraz godności władz reprezentujących społeczność lokalną, należne jest im szczególne poszanowanie.

Herbem Gminy Żnin jest tarcza „hiszpańska", na której na błękitnym polu znajdują się srebrne mury z bramą otwartą pośrodku i z dwiema wieżami bocznymi. W każdej wieży znajdują się po dwa czarne okna prostokątne na wysokości dachu środkowego, natomiast nad portalem umieszczone zostały trzy czarne okna prostokątne. Brama składa się ze złotych, nabijanych, otwartych podwoi. Dachy wież w kolorze

czerwonym zakończone są złotymi gałkami i krzyżami. Dodatkowo brama połączona jest ze skarpowym fundamentem.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Żnin.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Atrakcyjne położenie gminy sprzyjające rozwojowi turystyki. • Urozmaicona rzeźba terenu, obecność lasów i zbiorników wodnych. • Dogodna dostępność komunikacyjna dzięki drodze ekspresowej S5. • Dobre połączenia z Bydgoszczą, Poznaniem i Toruniem. • Znacząca liczba cennych obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. • Zachowane obiekty sakralne i nekropolie o wysokiej wartości kulturowej różnych wyznań. • Duży udział założeń zieleni komponowanej. • Cenny, historyczny układ przestrzenny Żnina. • Bogaty zasób zabytków archeologicznych. • Dobry stan większości obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. • Istnienie szlaków turystycznych na terenie gminy. • Działająca kolejka wąskotorowa jako atrakcja historyczna i turystyczna. • Dobrze prowadzona, informacyjna strona internetowa gminy. • Czyste środowisko naturalne. • Skuteczne wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze gminy. • Zaangażowanie władz samorządowych w ochronę dziedzictwa. • Aktywność lokalnych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń.	• Brak dostępności kolejowej. • Zły stan techniczny części zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. • Niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa. • Samowole budowlane i niewłaściwe remonty niszczące walory zabytkowe. • Ograniczone środki budżetowe gminy na ochronę zabytków. • Niewielka popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym. • Brak funduszy na specjalistyczne badania archeologiczne, architektoniczne i historyczne. • Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie finansowania ochrony zabytków z budżetu gminy. • Dostęp do środków zewnętrznych (w tym unijnych) na konserwację zabytków. • Intensyfikacja promocji walorów kulturowych i przyrodniczych gminy. • Rosnąca świadomość mieszkańców w zakresie estetyki i ochrony dziedzictwa. • Wzrost poszanowania dla wartości historycznych. • Tworzenie nowych produktów i projektów turystycznych opartych o dziedzictwo. • Opracowanie dokumentów strategicznych (np. Strategii Rozwoju Turystyki). • Rozwój współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej. • Korzystanie z funduszy rewitalizacyjnych (np. RPO). • Wzmacnianie tożsamości lokalnej poprzez edukację, wydarzenia i inicjatywy społeczne. • Wspieranie i rozwój NGO zajmujących się dziedzictwem. • Budowa spójnego systemu informacji turystycznej i oznakowania zabytków. • Synergia z Programem Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko Pomorskiego.	• Degradacja krajobrazu kulturowego przez chaotyczną, niepasującą zabudowę. • Zmiany w historycznych układach ruralistycznych. • Zaniechania inwestycyjne i brak działań naprawczych wobec zabytków. • Niewłaściwe stosowanie nowoczesnych technologii przy remontach. • Słaba skuteczność egzekucji przepisów dot. ochrony zabytków. • Zanieczyszczenie środowiska wpływające na stan obiektów. • Błędna polityka promocyjna – nadmierna komercjalizacja dziedzictwa. • Zanik tradycji i tożsamości lokalnej. • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa. • Niestabilność finansów publicznych. • Katastrofy naturalne i inne nieprzewidziane zdarzenia. • Akty wandalizmu.

Źródło: opracowanie własne

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA I GMINY ŻNIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Żnin formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Dbałość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, plan ogólny oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- przeznaczanie środków z budżetu gminy w ramach dotacji celowej na rewaloryzacje obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2025-2028 Gmina Żnin realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Przewiduje się aktualizację w okresach dwuletnich. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy poprzez aktualizację kart stanowisk.

W latach 2025-2026 przeprowadzona zostanie pełna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków – zabytków nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych, obejmująca inwentaryzację terenową zabytków, dokumentację fotograficzną obiektów oraz wymianę kart zgodnie z obowiązującym wzorem.

4. Działania związane z przeznaczaniem środków budżetowych na rewaloryzację zabytków, w tym na remonty obiektów stanowiących własność Gminy Żnin

1. W latach 2025–2028 w budżecie Gminy Żnin będą zabezpieczane środki finansowe na realizację zadań związanych z opieką nad zabytkami. Priorytetami w tym zakresie będą:

- wspieranie prac konserwatorskich, restauratorskich i remontowych przy zabytkach istotnych dla dziedzictwa kulturowego gminy,
- kontynuacja corocznego konkursu dotacyjnego, zgodnie z uchwałą nr CV/731/2024 Rady Miejskiej w Żninie z dnia 12 marca 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach położonych na terenie gminy Żnin wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. W ramach aktu prawa miejscowego przyznawane są dotacje na zadania związane z ochroną zabytków znajdujących się na terenie gminy Żnin,
- aktualizacja gminnej ewidencji zabytków,
- prowadzenie działań remontowych oraz porządkowych przy miejscach pamięci narodowej i obiektach grobownictwa wojennego.

1. Przygotowanie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, Gmina Żnin przystąpi do opracowania i wdrożenia Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego oraz sytuacji kryzysowych. Dokument ten będzie zawierał kompleksowe rozwiązania organizacyjne, prewencyjne i techniczne, mające na celu zabezpieczenie dziedzictwa kulturowego przed zagrożeniami wynikającymi z działań wojennych, katastrof naturalnych i innych zdarzeń losowych.

2.1 Podstawa prawna

Plan zostanie opracowany na podstawie m.in.:

- ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292),
- rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153) oraz innych aktów prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego i obrony cywilnej.

2.2 Zakres planu

Plan będzie obejmował następujące elementy:

a)Wstęp i koncepcję działań – określenie celu, zasad i ogólnej struktury planu.

b) Moduł operacyjny – działania w zakresie:

- zapobiegania zagrożeniom,
- podwyższania gotowości,
- reagowania w sytuacjach kryzysowych,
- zabezpieczenia zabytków,
- ochrony zabytków ruchomych.

c) Charakterystyka zasobów zabytkowych – analiza rozmieszczenia i wartości zabytków na terenie gminy wraz z oceną stopnia ich zagrożenia.

d) Wykazy obiektów:

- zabytków nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru,
- obiektów podlegających zabezpieczeniu na wypadek zagrożenia.

e) Analiza potencjalnych zagrożeń, takich jak:

- pożary, powodzie, podtopienia,
- katastrofy budowlane i techniczne,
- akty wandalizmu i ataki terrorystyczne,
- zagrożenia chemiczne, biologiczne, promieniotwórcze,
- klęski żywiołowe.

f) Procedury postępowania w sytuacjach zagrożenia oraz w czasie:

- podwyższonej gotowości,
- działań wojennych.

g) Zasady logistycznego zabezpieczenia zabytków oraz współpracy z odpowiednimi instytucjami, służbami i podmiotami.

2.3 Koordynacja i współdziałanie

Plan określi także:

- strukturę współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, służbami ratowniczymi, instytucjami kultury, ekspertami i właścicielami zabytków,
- wykaz instytucji, organizacji i rzeczoznawców przewidzianych do działań pomocowych w sytuacjach kryzysowych.

2.4 Cel strategiczny

Celem opracowania i wdrożenia planu jest:

- minimalizacja strat w dziedzictwie kulturowym Gminy Żnin,
- zapewnienie skutecznej ochrony zabytków,

- przygotowanie do ewakuacji, zabezpieczenia i ochrony obiektów dziedzictwa w czasie zagrożenia.

5. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczanie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

Gmina wspiera także finansowanie obiektów użyteczności publicznej, które mają znaczenie dla społeczności lokalnej, takich jak figury przydrożne, tablice pamiątkowe czy gabloty informacyjne.

6. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,

- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie,
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy,
- postawienie na innowacyjność projektów.

W planach na przyszłość uwzględniono oznaczenie wszystkich nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy Żnin odpowiednimi tablicami informacyjnymi, aby zachować pamięć o tych miejscach.

W dalszej perspektywie przewiduje się kontynuację działań zmierzających do modernizacji obiektów zabytkowych oraz miejsc pamięci na terenie gminy. Planowane jest także intensyfikowanie działań mających na celu pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz wykorzystywanie zasobów własnych na realizację tych celów

7. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina Żnin przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach,
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy,
- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe,
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

8. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy,
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żnin na lata 2025-2028 powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy Żnin zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miejski w Żninie poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienie zasad ochrony dziedzictwa w opracowywanym planie ogólnym gminy, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie

z programów uwzględniających dofinansowanie
ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),

- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego, itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- liczba udzielonych dotacji udzielonych zgodnie z uchwałą nr CV/731/2024 Rady Miejskiej w Żninie z dnia 12 marca 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach położonych na terenie gminy Żnin wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- poziom (w%) objęcia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,

- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- Elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 ww. ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej ww. tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,

- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne.

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe" jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe" składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo, że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;

2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków).

3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego:

– osoby fizyczne,

– jednostki samorządu terytorialnego,

– inne jednostki organizacyjne,

będące właścicielem, posiadaczem lub posiadające w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków.

W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt 2 regulaminu, o dofinansowanie mogą ubiegać się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

Z możliwości ubiegania się o dofinansowanie wyłączone są:

– państwowe instytucje kultury,

– publiczne szkoły i uczelnie wyższe (w tym artystyczne),

– inne podmioty wskazane w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

2. Tryb naboru

Nabór wniosków odbywa się dwa razy do roku: do 30 listopada oraz do 31 marca roku następnego.

Uwaga: listopadowy nabór często wyczerpuje środki przeznaczone na cały rok budżetowy.

3. Warunki finansowe

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od wskazanego minimum.

Zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r., dofinansowanie może wynosić do 50% nakładów koniecznych.

W wyjątkowych przypadkach (art. 78 ust. 2 i 3 ww. ustawy) może zostać udzielone dofinansowanie do 100% nakładów koniecznych.

Wnioskodawca ubiegający się o dofinansowanie przekraczające 50% nakładów koniecznych musi zawrzeć we wniosku stosowne uzasadnienie.

Wniosek bez uzasadnienia zostanie odrzucony z przyczyn formalnych.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 r. przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 r.

w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych, tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu, wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów, wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane

z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równolegle działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;

2) nieinwazyjne badania archeologiczne, niezwiązane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;

3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

1) samorządowe instytucje kultury;

2) państwowe instytucje kultury;

3) organizacje pozarządowe;

4) publiczne uczelnie akademickie;

5) niepubliczne uczelnie akademickie;

6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;

2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;

3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w Internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgowa (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i Internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury" jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;

2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;

3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;

4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;

2) państwowe instytucje kultury;

3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;

4) organizacje pozarządowe;

5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;

2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;

2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

<u>Koszty kwalifikowane:</u>

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj.

• budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego,

• roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego,

• przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego,

• remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się

prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg),

- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia,
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz,
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych,
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego,
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne,
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie,
- urządzenia biurowe,
- meble,
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem,
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny,
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.),
- środki transportu służące działalności kulturalnej,
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej,
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia,
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji – koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany" - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.
  Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.
  Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej" podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a

także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;

b) konserwację i rewaloryzację zabytków;

c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;

b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,

b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;

c) dofinansowanie w wysokości do 100% może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

Zgodnie z art. 81 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, organ stanowiący powiatu może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w uchwale tego organu.

Dotacja może pokryć do 100% nakładów koniecznych, o ile prace te mieszczą się w zakresie określonym w art. 77 ww. ustawy.

Z kolei art. 82 ust. 1 precyzuje, że łączna wysokość dotacji przyznanych przez ministra kultury, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz organy stanowiące gmin i powiatów nie może przekroczyć 100% kosztów kwalifikowanych związanych z realizacją prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, z późn. zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę miejską.

RZĄDOWY PROGRAM ODBUDOWY ZABYTKÓW

Program jest realizowany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie:

1) gminy;
2) powiaty;
3) województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych:

1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;

2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przyznane jedynie w przypadku posiadania przez wnioskodawcę udziału własnego na realizację zadania inwestycyjnego w obszarach, o których mowa powyżej, pochodzącego ze środków innych niż środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w wysokości nie niższej niż 2% wartości zadania inwestycyjnego. Jako wartość zadania inwestycyjnego przyjmuje się całkowitą łączną wartość wynagrodzenia wykonawcy za wykonanie zadania inwestycyjnego, w tym wartość ceny dostaw określonych w umowie lub umowach mających na celu realizację zadania inwestycyjnego albo wartość dotacji.

Zasady składania wniosków o dofinansowanie:

1) wnioski należy składać do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w Aplikacji Polski Ład udostępnionej na stronie internetowej www.bgk.pl;

2) przyznany wcześniej dostęp do Aplikacji Polski Ład, nadany w Programie Inwestycji Strategicznych, zachowuje ważność;

3) do złożenia wniosku służy formularz, którego wzór stanowi załącznik nr 5 do Regulaminu, który publikowany jest na stronie internetowej www.bgkopl; wniosek składany jest w Aplikacji Polski Ład;

4) podmiot uprawniony (wnioskodawca) może złożyć maksymalnie dziesięć wniosków o dofinansowanie w trzech kategoriach:

a) do 150 000 złotych,
b) do 500 000 złotych,
c) do 3 500 000 złotych.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA KUJAW I POMORZA

Program Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021–2027 oferuje wsparcie dla projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego regionu. W ramach tego programu, Działanie 6.11 koncentruje się na restauracji i adaptacji obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Celem jest nie tylko zachowanie zabytków, ale także ich przystosowanie do nowych funkcji społecznych i kulturalnych. Działanie to wpisuje się w szerszy kontekst rozwoju regionalnego, promując zrównoważoną turystykę oraz integrację społeczną poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów kulturowych. Włączenie informacji o tym działaniu do lokalnych programów opieki nad zabytkami może przyczynić się do skuteczniejszego planowania i realizacji projektów konserwatorskich oraz adaptacyjnych, a także ułatwić pozyskiwanie środków z funduszy europejskich na ten cel.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA i ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia szczegółowych informacji oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

ULGI PODATKOWE

Formą wsparcia finansowego dla właścicieli zabytków nieruchomych, zwłaszcza tych wpisanych do rejestru lub gminnej ewidencji zabytków, są różnego rodzaju ulgi i zwolnienia podatkowe, przewidziane przepisami prawa ogólnokrajowego.

1. Ulga podatkowa na zabytki dla osób fizycznych (PIT)

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, osoby fizyczne będące właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomych mogą skorzystać z ulgi podatkowej przy rozliczeniu PIT (według skali, podatkiem liniowym lub ryczałtem). Ulga obejmuje:

- wydatki na fundusz remontowy wspólnoty lub spółdzielni mieszkaniowej, w przypadku gdy budynek wpisany jest do rejestru lub gminnej ewidencji zabytków,
- wydatki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane – tylko w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- wydatki poniesione na remont nieruchomości zabytkowej po jej nabyciu.

Wysokość odliczenia wynosi do 50% poniesionych wydatków, z możliwością rozliczenia w ciągu sześciu kolejnych lat, jeśli ulga przekracza dochód do opodatkowania.

Ulga dotyczy wyłącznie określonych zabytków nieruchomych, w tym:

- dzieł architektury i budownictwa (również obronnych),
- obiektów techniki (np. kopalnie, elektrownie, huty).

Wyłączone są z ulgi m.in. parki, ogrody, cmentarze, miejsca pamięci i krajobrazy kulturowe.

2. Zwolnienie z podatku od spadków i darowizn

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 9 lit. c i d ustawy o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2024 r. poz. 1837), zwolnione z opodatkowania jest nabycie:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru – przez osoby zaliczane do I lub II grupy podatkowej, które zobowiązują się do ich zabezpieczenia i konserwacji zgodnie z przepisami,
- zabytków ruchomych lub kolekcji wpisanych do rejestru – na tych samych zasadach.

3. Zwolnienie z podatku od nieruchomości

Na mocy art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70, z późn. zm.) budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków mogą być zwolnione z podatku od nieruchomości, o ile są utrzymywane i konserwowane zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków. Zwolnienie nie dotyczy części nieruchomości zajętych na działalność gospodarczą.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŻNIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żnin jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom

i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ ZABYTKÓW UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW GMINY ŻNIN

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
1	BEKANÓWKA	dwór	początek XX w.	Bekanówka 1	134/1	
2	BIAŁOŻEWIN	dwór ob. dom	XIX/XX w.	Białożewin 41	142	
3	BIAŁOŻEWIN	szkoła, ob. dom	XIX/XX w.	Białożewin 30	127/1	
4	BIAŁOŻEWIN	dom	początek XX w.	Białożewin 61	169/1	
5	BIAŁOŻEWIN	dom	koniec XIX w.	Białożewin 64	235	
6	BIAŁOŻEWIN	budynek inwentarski przy domu nr 64	koniec XIX w.	Białożewin 64	235	
7	BIAŁOŻEWIN	dom	poł. XIX w.	Białożewin 65	237	
8	BIAŁOŻEWIN	dom	koniec XIX w.	Białożewin 90	38/1, 39	
9	BIAŁOŻEWIN	dom	XIX/XX w.	Białożewin 93	14	
10	BIAŁOŻEWIN	dom	1933 r.	Białożewin 94	11	
11	BIAŁOŻEWIN-BALCZEWO	leśniczówka	początek XX w.	Białożewin - Balczewo 1a	3094/3	
12	BIAŁOŻEWIN-BALCZEWO	stodoła w zespole leśniczówki	początek XX w.	Białożewin - Balczewo 1a	3094/3	
13	BOŻEJEWICZKI	kapliczka	koniec XIX w.	Bożejewiczki	22	
14	BOŻEJEWICZKI	dwór	początek XX w.	ul. Dębowa 10	261	
15	BOŻEJEWICZKI	dom	b.d.	ul. Rolna 10	64/4	
16	BOŻEJEWICZKI	dom	b.d.	ul. Rolna 18	62/4	
17	BOŻEJEWICE	dom	koniec XIX w.	Bożejewice 19	94/4	
18	BOŻEJEWICE	stodoła	koniec XIX w.	Bożejewice 29	90	
19	BOŻEJEWICE	szkoła	początek XX w.	Bożejewice 23	93/1	
20	BOŻEJEWICE	cmentarz ewangelicki	XIX/XX w. (nieczynny od ok. 1919 r.)	Bożejewice przy drodze do Biskupina	181	
21	BRZYSKORZYSTEW	szkoła	koniec XIX w. (?) przeb. 1908 r. na szkołę	Brzyskorzystew 61a	207/2	
22	BRZYSKORZYSTEW	dom	1904 r.	Brzyskorzystew 18	316;317	
23	BRZYSKORZYSTEW	budynek inwentarski i w zagrodzie nr 18	początek XX w.	Brzyskorzystew 18	317	
24	BRZYSKORZYSTEW	budynek inwentarski ii w zagrodzie nr 18	początek XX w.	Brzyskorzystew 18	316	
25	BRZYSKORZYSTEW	dom	1905 r.	Brzyskorzystew 21	293	
26	BRZYSKORZYSTEW	szkoła tzw. "stara szkoła ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Brzyskorzystew 23	288	
27	BRZYSKORZYSTEW	budynek gospodarczy w zespole szkoły	początek XX w.	Brzyskorzystew 23	288	
28	BRZYSKORZYSTEW	plebania	koniec XIX w.	Brzyskorzystew 26	282	
29	BRZYSKORZYSTEW	budynek gospodarczy plebanii	koniec XIX w.	Brzyskorzystew 26	282	
30	BRZYSKORZYSTEW	dom	początek XX w.	Brzyskorzystew 47	42	
31	BRZYSKORZYSTEW	dom	1905 r.	Brzyskorzystew 62	215	
32	BRZYSKORZYSTEW	dom	XIX/XX w.	Brzyskorzystew 65	227	
33	BRZYSKORZYSTEW	zajazd ob. budynek mieszkalny/sklep	koniec XIX w.	Brzyskorzystew 68	206	
34	BRZYSKORZYSTEW	dom	XIX/XX w.	Brzyskorzystew 74	199/1	
35	BRZYSKORZYSTEW-PAWŁOWO	dom	początek XX w.	Brzyskorzystew 43	7/3	
36	BRZYSKORZYSTEW-PAWŁOWO	dom	początek XX w.	Brzyskorzystew 44	118	
37	BRZYSKORZYSTEW-PAWŁOWO	budynek inwentarski przy domu nr 44	początek XX w.	Brzyskorzystew 44	118	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
38	BRZYSKORZYSTEW-PAWŁOWO	kaplica grobowa rodziny Frezerów w zespole kościoła pw. Św. Katarzyny	koniec XIX w.	Brzyskorzystew 26	277/1	
39	BRZYSKORZYSTEW	kostnica w zespole kościoła pw. Św. Katarzyny	koniec XIX w.	Brzyskorzystew 26	282	
40	BRZYSKORZYSTEW	cmentarz rzym.-kat.	XVIII/XIX w.	Brzyskorzystew 26	282	
41	BRZYSKORZYSTEW	cmentarz rzym.-kat.	lata 20. XX w.	Brzyskorzystew 26	282	
42	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski-oficyna	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko 1	185	
43	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski-oficyna	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/7	
44	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski- stajnia ob. magazyn	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/9	
45	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski- obora	początek XIX w.	Brzyskorzystewko	2/9	
46	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski- obora	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/9	
47	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski-stodoła	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/9	
48	BRZYSKORZYSTEWKO	zespół dworski-spichlerz	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/9	
49	CEREKWICA	brama cmentarza	koniec XIX w.	Cerekwica	104	
50	CEREKWICA	figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem	koniec XIX w.	Cerekwica	95/1	
51	CEREKWICA	figura Najświętszego Serca Pana Jezusa	początek XX w.	Cerekwica	4/10	
52	CEREKWICA	figura św. Wawrzyńca	2 poł. XIX w.	Cerekwica	33/1	
53	CEREKWICA	plebania	1840 r.	Cerekwica	33/1	
54	CEREKWICA	szkoła	1910 r.	Cerekwica	106	
55	CEREKWICA	zespół folwarczny	2 poł. XIX w. początek XX w.	Cerekwica	4/10	
56	CEREKWICA	cmentarz rzym.-kat.	1 poł. XIX w.	Cerekwica przy drodze do Czewujewa	104	
57	CEREKWICA	cmentarz rzym.-kat.	b.d.	Cerekwica przy kościele	33/1	
58	CHOMIĄŻA KSIĘŻA	dom	początek XX w, remont 1947 r., 2008 r.	Chomiąża 5	68	
59	DOBRYLEWO	kapliczka w zespole dworskim	początek XX w.	Dobrylewo	71/12	
60	DOBRYLEWO	budynek inwentarski w zespole dworskim	początek XX w.	Dobrylewo 8	71/12	
61	DOBRYLEWO	obora w zespole dworskim	początek XX w.	Dobrylewo 8	71/12	
62	DOBRYLEWO	park w zespole dworskim	b.d.	Dobrylewo	9/79, 9/82	
63	DOCHANOWO	szkoła	początek XX w.	Dochanowo 18	85/1	
64	DOCHANOWO	budynek gospodarczy przy szkole	początek XX w.	Dochanowo 18	85/1	
65	DOCHANOWO	dom	początek XX w.	Dochanowo 9	50/2	
66	DOCHANOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 9	początek XX w.	Dochanowo 9	50/2	
67	DOCHANOWO	dom	1905 r./ przeb.	Dochanowo 10	48	
68	DOCHANOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 10.	początek XX w.	Dochanowo 10	48	
69	DOCHANOWO	dom	1924 r.	Dochanowo 30	36	
70	DOCHANOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 30	1914 r.	Dochanowo 30	36	
71	DOCHANOWO	dom	początek XX w.	Dochanowo 6	44	
72	DOCHANOWO	dom	kocz. XIX w.	Dochanowo 13	31/5/6/7	
73	DOCHANOWO	dom	1913 r.	Dochanowo 41	6	
74	DOCHANOWO	dom	koniec XIX w.	Dochanowo 1	40	
75	DOCHANOWO	dom	początek XX w.	Dochanowo 13	59	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
76	GORZYCE	kościół pw. Wszystkich Świętych i Św. Rocha	1834 r./1873 r./1937 r.	Gorzyce	25	nr w rejestrze A/1761 data wpisu 30.05.2019 r.
77	GORZYCE	plebania	1815 r./początek XX w.	Gorzyce 50	25	
78	GORZYCE	sala katechetyczna w zespole kościoła	1913 r.	Gorzyce	25	
79	GORZYCE	obiekty cmentarza grzebalnego grobowiec rodziny Kruszków	koniec XIX w.	Gorzyce	133	
80	GORZYCE	obiekty cmentarza grzebalnego grobowiec rodziny Kruszków i Domagałów	początek XX w.	Gorzyce	133	
81	GORZYCE	szkoła ob. biblioteka	początek XX w.	Gorzyce 61	139	
82	GORZYCE	zespół dworski- dom	koniec XIX w.	Gorzyce 35	13/18	
83	GORZYCE	zespół dworski- park	koniec XIX w.	Gorzyce	13/20, 13/21	
84	GORZYCE	zespół dworski- stodoła	koniec XIX w.	Gorzyce 35	13/20	
85	GORZYCE	zespół dworski- czworak ob. dom	koniec XIX w.	Gorzyce 38	103/1	
86	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 7	190	
87	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 12	106/1	
88	GORZYCE	budynek inwentarski przy domu nr 12	1914 r.	Gorzyce 12	106/1	
89	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 17	106/1	
90	GORZYCE	budynek inwentarski przy domu nr 17	1903 r.	Gorzyce 12	106/1	
91	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 28	82	
92	GORZYCE	budynek inwentarski przy domu nr 17	początek XX w.	Gorzyce 28	82	
93	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 9	106/1	
94	GORZYCE	dom	początek XX w./przeb. 1948 r.	Gorzyce 22	175	
95	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 46	111	
96	GORZYCE	dom	1893 r.	Gorzyce 47	109	
97	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 57	137	
98	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 58	116	
99	GORZYCE	dom	początek XX w.	Gorzyce 59	138/3	
100	GORZYCE	stodoła domu nr 27	b.d.	Gorzyce 27	80	
101	GORZYCE	cmentarz rzym.-kat.(parafialny)	2 poł. XIX w.	Gorzyce	133	
102	GORZYCE	cmentarz rzym.-kat.(przy kościele)	1 poł. XIX w.	Gorzyce	25	
103	GORZYCE	cmentarz rzym.-kat. (średniowieczny)	XII/XIII w.	Gorzyce	25	
104	JADOWNIKI RYCERSKIE	dom	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 5	7/6	
105	JADOWNIKI RYCERSKIE	szkoła	1910 r.	Jadowniki Rycerskie 18a	1, 22	
106	JADOWNIKI RYCERSKIE	dom	1910 r.	Jadowniki Rycerskie 18a	1	
107	JADOWNIKI RYCERSKIE	dom	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 40	10/7	
108	JADOWNIKI RYCERSKIE	dom z kuźnią	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 42	5/8	
109	JADOWNIKI RYCERSKIE	poczta ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 49	12	
110	JADOWNIKI RYCERSKIE	dworzec ob. budynek mieszkalny	koniec XIX w.	Jadowniki Rycerskie 50	11/1	
111	JADOWNIKI RYCERSKIE	magazyn w zespole dworca kolejowego	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 50	11/1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
112	JADOWNIKI RYCERSKIE	dom pracowników kolei	koniec XIX w.	Jadowniki Rycerskie 51	11/1	
113	JADOWNIKI RYCERSKIE	budynek gospodarczy przy domu nr 51	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie 51	11/1	
114	JADOWNIKI RYCERSKIE	remiza	początek XX w.	Jadowniki Rycerskie	26	
115	JANUSZKOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 1	początek XX w.	Januszkowo 1	78	
116	JANUSZKOWO	dom	1935 r.	Januszkowo 13	99	
117	JANUSZKOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 13	początek XX w.	Januszkowo 13	99	
118	JANUSZKOWO	dom	1923 r.	Januszkowo 19	102	
119	JANUSZKOWO	stodoła przy domu nr 19	1863 r.	Januszkowo 19	112	
120	JANUSZKOWO	szkoła	początek XX w.	Januszkowo 20	103	
121	JANUSZKOWO	dom	początek XX w.	Januszkowo 28	107, 147/2	
122	JANUSZKOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 29	początek XX w.	Januszkowo 29	106	
123	JANUSZKOWO	dom	1921 r.	Januszkowo 53	114/3	
124	JANUSZKOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 53	1899 r.	Januszkowo 53	114/3	
125	JAROSZEWO	dworzec ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Jaroszewo 79	130	
126	JAROSZEWO	dom w zespole dworca kolejowego	początek XX w.	Jaroszewo 78	130	
127	JAROSZEWO	magazyn w zespole dworca kolejowego	początek XX w.	Jaroszewo przy 78	130	
128	JAROSZEWO	dom	XIX/XX w.	Jaroszewo 1	277	
129	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 2	302	
130	JAROSZEWO	budynek gospodarczy przy domu nr 3	1900 r.	Jaroszewo 3	303	
131	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 8 (d. nr 7)	307	
132	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 9	308/1	
133	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 10	309	
134	JAROSZEWO	budynek gospodarczy przy domu nr 10	początek XX w.	Jaroszewo 10	309	
135	JAROSZEWO	budynek inwentarski przy domu nr 10	1931 r.	Jaroszewo 10	309	
136	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 14 (d. 11)	310	
137	JAROSZEWO	budynek inwentarski przy domu nr 14	początek XX w.	Jaroszewo 14 (d. 11)	310	
138	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 20	316/2	
139	JAROSZEWO	dom	b.d.	Jaroszewo 21	317	
140	JAROSZEWO	budynek inwentarski przy domu nr 21	początek XX w.	Jaroszewo 21	317	
141	JAROSZEWO	dom	1911 r.	Jaroszewo 24 (d. nr 23)	319	
142	JAROSZEWO	budynek inwentarski przy domu nr 24	1911 r.	Jaroszewo 24 (d. nr 23)	319	
143	JAROSZEWO	dom z kuźnią	początek XX w.	Jaroszewo 67	173	
144	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 69	169/1	
145	JAROSZEWO	dom	początek XX w.	Jaroszewo 73	158	
146	JAROSZEWO	szkoła ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Jaroszewo 75	207/2	
147	JAROSZEWO	budynek gospodarczy przy szkole	początek XX w.	Jaroszewo 75	207/2	
148	JÓZEFOWO	zespół folwarczny-rządcówka	początek XX w.	Jaroszewo 32, 33	331	
149	JÓZEFOWO	zespół folwarczny-stodoła	1874 r.	Jaroszewo	93/8	
150	KACZKOWO	dom	początek XX w.	Kaczkowo 10	133	
151	KACZKOWO	dom	początek XX w.	Kaczkowo 15	126	
152	KACZKOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 15	początek XX w.	Kaczkowo 15	126	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
153	KACZKOWO	szkoła	początek XX w.	Kaczkowo 13	66/1, 66/2	
154	KACZKÓWKO	kapliczka	koniec XIX w.	Kaczkówko	33	
155	KACZKÓWKO	dwór	1889 r.	Kaczkówko 7	9/24	
156	KACZKÓWKO	zespół folwarczny	koniec XIX w.	Kaczkówko	9/24, 53-64	
157	KACZKÓWKO	dom	b.d.	Kaczkówko 4	61	
158	KACZKÓWKO	dom	koniec XIX w.	Kaczkówko 8	56	
159	KIERZKOWO	kościół pw. narodzenia NMP i Wszystkich Świętych	1932-1934 r.	Kierzkowo	90	
160	KIERZKOWO	kapliczka	XIX w.	Kierzkowo	61	
161	KIERZKOWO	dom	początek XX w.	Kierzkowo 13	100/1	
162	KIERZKOWO	dom	początek XX w.	Kierzkowo 14	103	
163	KIERZKOWO	dom	początek XX w.	Kierzkowo 18	82	
164	KIERZKOWO	dom	początek XX w.	Kierzkowo 24	72	
165	KIERZKOWO	cmentarz ewangelicki	1 poł. XIX w.	Kierzkowo	168	
166	KIERZKOWO	cmentarz rzym.-kat.	początek XX w.	Kierzkowo	168, 169, 170	
167	MURCZYN	szkoła ob. dom mieszkalny	XIX/XX w.	Murczyn 48	142/2	
168	MURCZYN	budynek gospodarczy w zagrodzie nr 45	początek XX w.	Murczyn 45	147/1	
169	MURCZYN	cmentarz choleryczny	ok. XIX w.	Murczyn	27	
170	MURCZYNEK	dwór	1901 r.	Murczynek 4, 5	41, 42	
171	MURCZYNEK	budynek gospodarczy w zespole dworskim	początek XX w.	Murczynek 4, 5	42	
172	MURCZYNEK	dom	1909 r.	Murczynek 1	44/2	
173	MURCZYNEK	dom	1912 r.	Murczynek 14	61	
174	MURCZYNEK	dom	początek XX w.	Murczynek 14	61	
175	MURCZYNEK	dom	początek XX w.	Murczynek 21	50/1	
176	NADBOROWO	dwór	koniec XIX w.	Nadborowo 6	87	
177	NADBOROWO	obora w zespole folwarcznym	początek XX w.	Nadborowo 6	87	
178	NADBOROWO	stodoła w zespole folwarcznym	koniec XIX w.	Nadborowo 6	87	
179	NADBOROWO	spichlerz w zespole folwarcznym	koniec XIX w.	Nadborowo 6	87	
180	NADBOROWO	magazyn w zespole folwarcznym	koniec XIX w.	Nadborowo 6	87	
181	NADBOROWO	parownik w zespole folwarcznym	1922 r.	Nadborowo 6	87	
182	NADBOROWO	dom	początek XX w.	Nadborowo 17	36/1	
183	NADBOROWO	budynek inwentarski przy domu nr 17	początek XX w.	Nadborowo 17	36/1	
184	NADBOROWO	dom	początek XX w.	Nadborowo 20	60/2	
185	OBRONA LEŚNA	zespół folwarczny-rządcówka	b.d.	Obrona Leśna 26	45/14	
186	OBRONA LEŚNA	zespół folwarczny-obora	początek XX w.	Obrona Leśna 25	45/13	
187	OBRONA LEŚNA	stacja pomp ob. stacja transformatorowa w zespole folwarcznym	początek XX w.	Obrona Leśna	45/17	
188	PARYŻ	dwór	4 ćw. XIX w.	Paryż 14	3/1	
189	PARYŻ	dom	początek XX w.	Paryż 9	44/2	
190	PARYŻ	dom	początek XX w.	Paryż 10	30	
191	PARYŻ	dom	początek XX w.	Paryż 18	45/1	
192	PAWŁOWO	dom	1904 r.	Pawłowo 18	316, 317	
193	PAWŁOWO	budynek inwentarski przy domu nr 18	początek XX w.	Pawłowo 18	317	
194	PODGÓRZYN	szkoła ob. budynek mieszkalny/świetli-ca	początek XX w.	Podgórzyn 5	177	
195	PODGÓRZYN	budynek gospodarczy w zespole szkoły	początek XX w.	Podgórzyn 5	177	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
196	PODGÓRZYN	budynek inwentarski przy domu nr 7	początek XX w.	Podgórzyn 7	180	
197	PODGÓRZYN	dom	początek XX w.	Podgórzyn 22	169	
198	PODGÓRZYN	budynek inwentarski przy domu nr 22	początek XX w.	Podgórzyn 22	169	
199	PODGÓRZYN	dom	koniec XIX w.	Podgórzyn 23	227	
200	PODGÓRZYN	budynek inwentarski przy domu nr 27	początek XX w.	Podgórzyn 27	167	
201	PODGÓRZYN	dom	1907 r.	Podgórzyn 46	332	
202	PODGÓRZYN	budynek inwentarski i przy domu nr 46	1910 r.	Podgórzyn 46	332	
203	PODGÓRZYN	budynek inwentarski ii przy domu nr 46	1910 r.	Podgórzyn 46	332	
204	PODOBOWICE	zespół dworca-dworzec	koniec XIX w.	Podobowice 21	79/5	
205	PODOBOWICE	zespół dworca-dom pracowników kolei	koniec XIX w.	Podobowice 20	79/3	
206	PODOBOWICE	zespół dworca-dom pracowników kolei	koniec XIX w.	Podobowice 22	79/4	
207	REDCZYCE	budynek gospodarczy przy domu nr 8	początek XX w.	Redczyce 8	132/2, 35	
208	REDCZYCE	szkoła ob. budynek mieszkalny	1880 r.	Redczyce 10	41, 126/5	
209	REDCZYCE	dom	1930 r.	Redczyce 11	45/4	
210	RYDLEWO	owczarnia w zespole dworskim	początek XX w.	Rydlewo 1	25/4	
211	RYDLEWO	stodoła w zespole dworskim	początek XX w.	Rydlewo 1	25/4	
212	RYDLEWO	stacja kolejki wąskotorowej	początek XX w.	Rydlewo	45	
213	RYDLEWO	budynek gospodarczy w zespole stacji kolejki wąskotorowej	początek XX w.	Rydlewo	45	
214	SARBINOWO	figura NSP Jezusa	początek XX w.	Sarbinowo	193	
215	SARBINOWO	kapliczka	2 poł. XIX w.	Sarbinowo	233	
216	SARBINOWO	dom	2 poł. XIX w.	Sarbinowo 5	149	
217	SARBINOWO	dom	początek XX w.	Sarbinowo 4	128	
218	SARBINOWO	dom	koniec XIX w.	Sarbinowo 8	117	
219	SARBINOWO	dom	b.d.	Sarbinowo 10	155	
220	SARBINOWO	dom	1903 r.	Sarbinowo 34	192	
221	SARBINOWO	dom	początek XX w.	Sarbinowo 35	194	
222	SARBINOWO	szkoła	początek XX w.	Sarbinowo 29	171/1, 171/2	
223	SARBINOWO	budynek gospodarczy przy szkole	b.d.	Sarbinowo 29	171/2	
224	SIELEC	kaplica Matki Boskiej Różańcowej	1920 r.	Sielec	11/3	
225	SIELEC	zespół dworski-rządcówka	koniec XIX w.	Sielec 3	93	
226	SIELEC	zespół dworski-stajnia	koniec XIX w.	Sielec	28/5	
227	SIELEC	zespół dworski-obora	1926 r.	Sielec	28/5	
228	SIELEC	zespół dworski-chlewnia	1926 r.	Sielec	28/5	
229	SIELEC	zespół dworski-stodoła	koniec XIX w.	Sielec	28/5	
230	SŁĘBOWO	pałac	początek XX w.	Słębowo 1	160/1	
231	SŁĘBOWO	kostnica	XIX/XX w.	Słębowo	127/2	
232	SŁĘBOWO	brama słupowa	b.d.	Słębowo	160/1	
233	SŁĘBOWO	park	poł. XX w.	Słębowo	160/1	
234	SKARBIENICE	dom	początek XX w.	Skarbienice 1	12/1	
235	SKARBIENICE	dom komorniczego	początek XX w.	Skarbienice 2	12/1	
236	SKARBIENICE	dom	początek XX w.	Skarbienice 4	36	
237	SKARBIENICE	obora przy domu nr 4	początek XX w.	Skarbienice 4	36	
238	SKARBIENICE	dom	1912 r.	Skarbienice 6	38	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
239	SKARBIENICE	obora przy domu nr 6	początek XX w.	Skarbienice 6	38	
240	SKARBIENICE	stodoła przy domu nr 6	początek XX w.	Skarbienice 6	38	
241	SOBIEJUCHY	kaplica pw. św. Izydora	1916 r.	Sobiejuchy	9/1	
242	SOBIEJUCHY	oficyna tzw. pałac myśliwski w zespole dworskim	koniec XIX w.	Sobiejuchy 1	9/3	
243	SOBIEJUCHY	rządcówka w zespole dworskim ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Sobiejuchy 3	9/3	
244	SOBIEJUCHY	spichlerz w zespole dworskim	początek XX w., przebud. l. 50 XX w.	Sobiejuchy	9/3	
245	SOBIEJUCHY	spichlerz z paszarnią w zespole dworskim	początek XX w., przebud. l. 50 XX w.	Sobiejuchy	9/3	
246	SOBIEJUCHY	czworak ob. dom nr 7 w zespole dworskim	początek XX w., przebud.	Sobiejuchy 7	7/3	
247	SOBIEJUCHY	czworak ob. dom nr 9 w zespole dworskim	początek XX w., przebud.	Sobiejuchy 9	7/4	
248	SOBIEJUCHY	czworak ob. dom nr 10 w zespole dworskim	początek XX w.	Sobiejuchy 10	9/12, 9/13	
249	SOBIEJUCHY	czworak ob. dom nr 12 w zespole dworskim	początek XX w., przebud.	Sobiejuchy 12	9/14, 9/15	
250	SOBIEJUCHY	szkoła ob. budynek mieszkalny	1917 r.	Sobiejuchy 18	14/1	
251	SOBIEJUCHY-OBRONA LEŚNA	czworak ob. dom w zespole folwarcznym	początek XX w.	Obrona Leśna 24	45/12	
252	SOBIEJUCHY- OBRONA LEŚNA	czworak ob. dom w zespole folwarcznym	początek XX w.	Obrona Leśna 25	45/13	
253	SOBIEJUCHY-OBRONA LEŚNA	budynek inwentarski w zespole folwarcznym	początek XX w.	Obrona Leśna 25	45/13	
254	SULINOWO	szkoła	b.d.	Sulinowo 32	81/1	
255	SULINOWO	dom	1897 r.	Sulinowo 13	58	
256	SULINOWO	budynek gospodarczy przy domu nr 13	1903 r.	Sulinowo 13	58	
257	SULINOWO	dom	1905 r.	Sulinowo 15	96	
258	SULINOWO	budynek inwentarski przy domu nr 15	początek XX w.	Sulinowo 15	96	
259	SULINOWO	kuźnia przy domu nr 20	koniec XIX w.	Sulinowo 20	91	
260	SULINOWO	dom	początek XX w.	Sulinowo 12	58	
261	SULINOWO	dom	koniec XIX w.	Sulinowo 24	45/2	
262	SULINOWO	spichlerz w zagrodzie nr 27	1911 r.	Sulinowo 27	37	
263	USTASZEWO	budynek gospodarczy przy domu nr 15	b.d.	Ustaszewo 15	84	
264	USTASZEWO	figura NMP	1983 r. ?	Ustaszewo przy domu nr 24	42	
265	USTASZEWO	figura NSPJ	1981 r. ?	Ustaszewo	86/2	
266	USTASZEWO	dom	b.d.	Ustaszewo 6	98/2	
267	USTASZEWO	szkoła ob. budynek mieszkalny	koniec XIX w.	Ustaszewo 9	103/4	
268	USTASZEWO	dom	b.d.	Ustaszewo 20	70/1	
269	USTASZEWO	dom	b.d.	Ustaszewo 21	74/1	
270	USTASZEWO	budynek gospodarczy przy domu nr 21	b.d.	Ustaszewo 21	74/1	
271	USTASZEWO	dom	b.d.	Ustaszewo 22	75/1	
272	USTASZEWO	budynek gospodarczy przy domu nr 24	b.d.	Ustaszewo 24	42	
273	USTASZEWO	dom	b.d.	Ustaszewo 30	18/1	
274	USTASZEWO	cmentarz ewangelicki	XIX/XX w.	Ustaszewo	15, 16	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
275	UŚCIKOWO	dom	1913 r.	Uścikowo 8	11/2	
276	UŚCIKOWO	figura	1945 r.	Uścikowo	14/3	
277	UŚCIKOWO	dom	1913 r.	Uścikowo 3	10/2	
278	UŚCIKOWO	dom	początek XX w.	Uścikowo 4	10/3	
279	UŚCIKOWO	dom	początek XX w.	Uścikowo 5	10/4	
280	UŚCIKOWO	dom	początek XX w.	Uścikowo 6	10/5	
281	UŚCIKOWO	dom	początek XX w.	Uścikowo 7	10/6	
282	UŚCIKOWO	folwark	koniec XIX w., 1 poł. XX w.	Uścikowo	8/3	
283	WAWRZYNKI	dom	początek XX w.	Wawrzynki 7	46/2	
284	WAWRZYNKI	dom	początek XX w	Wawrzynki 10	51	
285	WAWRZYNKI	dom z kuźnią	początek XX w	Wawrzynki 15	55/2	
286	WAWRZYNKI	dom	początek XX w	Wawrzynki 30	76/1, 75/4	
287	WENECJA DOLNA	grobowiec rodziny Andryszkiewiczów i Wojciaków na cmentarzu przykościelnym	początek XX w.	Wenecja Dolna	174	
288	WENECJA DOLNA	grobowiec rodziny Gawrychów na cmentarzu przykościelnym	początek XX w.	Wenecja Dolna	174	
289	WENECJA DOLNA	grobowiec rodziny Kałędkiewiczów na cmentarzu przykościelnym	początek XX w.	Wenecja Dolna	174	
290	WENECJA DOLNA	grobowiec rodziny Wieczorków na cmentarzu przykościelnym	początek XX w.	Wenecja Dolna	174	
291	WENECJA DOLNA	młyn	początek XX w.	Wenecja Dolna	197	
292	WENECJA DOLNA	plebania w zespole kościoła pw. Narodzenia NMP	początek XX w.	Wenecja Dolna 6	174	
293	WENECJA DOLNA	budynek gospodarczy przy plebanii	początek XX w.	Wenecja Dolna 6	174	
294	WENECJA DOLNA	dom	początek XX w.	Wenecja Dolna 11	210/3	
295	WENECJA DOLNA	cmentarz ewangelicki	1 poł. XIX w.	Wenecja Dolna	144	
296	WENECJA GÓRNA	dom	XIX/XX w.	Wenecja Górna 22	71/2	
297	WENECJA GÓRNA	budynek gospodarczy domu nr 22	XIX/XX w.	Wenecja Górna 22	71/2	
298	WENECJA GÓRNA	dom z kuźnią	początek XX w.	Wenecja Górna 39	140/1	
299	WENECJA GÓRNA	szkoła ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Wenecja Górna 45	44/5	
300	WENECJA GÓRNA	budynek gospodarczy w zespole szkoły	początek XX w.	Wenecja Górna 45	44/5	
301	WENECJA GÓRNA	dom	początek XX w.	Wenecja Górna 49	41	
302	WENECJA GÓRN	remiza strażacka	początek XX w.	Wenecja Górna	7	
303	WILCZKOWO	kapliczka przydrożna	1948 r.	Wilczkowo	39	
304	WILCZKOWO	dwór	2 poł. XIX w., l. 30. XX w.	Wilczkowo 5	45/5	
305	WILCZKOWO	fragment murowanego ogrodzenia w zespole dworskim	koniec XIX w.	Wilczkowo	45/5	
306	WILCZKOWO	obora w zespole dworskim	początek XX w.	Wilczkowo	45/5	
307	WILCZKOWO	dom	początek XX w.	Wilczkowo 6	42	
308	WILCZKOWO	szkoła ob. budynek mieszkalny	początek XX w.	Wilczkowo 9	35	
309	WILCZKOWO	budynek gospodarczy w zespole szkoły	początek XX w.	Wilczkowo 9	35	
310	WILCZKOWO	dom	4 ćw. XIX w.	Wilczkowo 16	16	
311	WILCZKOWO	budynek gospodarczy w zagrodzie nr 16	koniec XIX w.	Wilczkowo 16	16	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
312	WILCZKOWO	cmentarz ewangelicki	b.d.	Wilczkowo	12	
313	WÓJCIN	dwór (ruina)	koniec XIX w.	Wójcin	91/6	
314	WÓJCIN	chlew w zespole dworskim	początek XX w., przebud.	Wójcin	91/6, 91/4	
315	WÓJCIN	szkoła	początek XX w.	Wójcin 28	161/1	
316	WÓJCIN	budynek gospodarczy w zespole szkoły	początek XX w.	Wójcin 28	161/1	
317	ŻNIN	grobowiec rodziny Żużelskich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
318	ŻNIN	grobowiec rodziny Wysockich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
319	ŻNIN	grobowiec rodziny Smorowskich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1049/2	
320	ŻNIN	grobowiec rodziny Rychlewskich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
321	ŻNIN	grobowiec rodziny Piwkowskich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
322	ŻNIN	grobowiec rodziny Kneichidów na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
323	ŻNIN	grobowiec rodziny Jączyńskich i Siuchnińskich na cmentarzu rzym.-kat	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
324	ŻNIN	grobowiec rodziny Grajkowskich na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
325	ŻNIN	grobowiec rodziny Frankowskich i Tschierse na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
326	ŻNIN	grobowiec rodziny Błażejczak na cmentarzu rzym.-kat.	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1149/2	
327	ŻNIN	spichlerz	koniec XIX w.	ul. Gnieźnieńska	1158/3	
328	ŻNIN	kamienica	1887 r.	ul. Gnieźnieńska 10	1296	
329	ŻNIN	kamienica	1895 r.	ul. Gnieźnieńska 16	1153/2	
330	ŻNIN	dom z oficyną	1901 r.	ul. Gnieźnieńska 18	1154/3	
331	ŻNIN	magazyn ob. budynek mieszkalny w zespole domu nr 18	początek XX w.	ul. Gnieźnieńska 18	1154/3	
332	ŻNIN	dom	Ok. 1900 r.	ul. Górska 1	1704	
333	ŻNIN	kuźnia w zespole domu nr 1	ok. 1900 r.	ul. Górska 1	1704	
334	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Kościuszki 2	517/4	
335	ŻNIN	dom	1887 r.	ul. Kościuszki 5	703	
336	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Kościuszki 6	517/4	
337	ŻNIN	dom	1910 r.	ul. Kościuszki 8	509	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
338	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Kościuszki 9	700/701	
339	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Kościuszki 10	508	
340	ŻNIN	dom	1901 r.	ul. Kościuszki 11	811/1	
341	ŻNIN	dom	1915 r.	ul. Kościuszki 12	507	
342	ŻNIN	dom	1915 r.	ul. Kościuszki 14	506	
343	ŻNIN	dom	lata 20. XX w.	ul. Kościuszki 19	666	
344	ŻNIN	dom	lata 20. XX w.	ul. Kościuszki 21	632/1	
345	ŻNIN	dom	koniec XX w.	ul. Kościuszki 26	465	
346	ŻNIN	dom	1911 r.	ul. Mickiewicza 1	522/2	
347	ŻNIN	dom	koniec XX w.	ul. Mickiewicza 2	464	
348	ŻNIN	dom	1903 r.	ul. Mickiewicza 3	429/1	
349	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 3a	431/2	
350	ŻNIN	dom	ok. 1900 r.	ul. Mickiewicza 4	462/1	
351	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 8	458	
352	ŻNIN	budynek gospodarczy	ok. 1900 r.	ul. Mickiewicza 8	457/4	
353	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 9	428/24	
354	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 21	417/4	
355	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 23	416	
356	ŻNIN	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	ul. Mickiewicza 24	440	
357	ŻNIN	dom w zespole browaru	początek XX w.	ul. Mickiewicza 27	414/4	
358	ŻNIN	budynek produkcyjny w zespole browaru	koniec XX w.	ul. Mickiewicza 27	414/3	
359	ŻNIN	budynek produkcyjny w zespole browaru	koniec XX w.	ul. Mickiewicza 27	414/4	
360	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Mickiewicza 30	437	
361	ŻNIN	budynek stacji kolejowej	koniec XIX w.	ul. Mickiewicza 31	129	
362	ŻNIN	szkoła podstawowa	4 ćw. XIX w.	ul. Mickiewicza 32	435/3	
363	ŻNIN	dom pracowników kolei	ok. 1990 r.	ul. Mickiewicza 33	129	
364	ŻNIN	budynek gospodarczy	ok. 1990 r.	ul. Mickiewicza 33	129	
365	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Pocztowa 7	684	
366	ŻNIN	dom	1926 r.	ul. Pocztowa 8	706	
367	ŻNIN	dom	koniec XIX w	ul. Pocztowa 13	799/3	
368	ŻNIN	dom kultury	1906 r.	ul. Pocztowa 15	691	
369	ŻNIN	poczta	początek XX w.	ul. Pocztowa 19	688	
370	ŻNIN	dom	1887 r.	ul. Pocztowa 21	687	
371	ŻNIN	dom	koniec XIX w	ul. Pocztowa 25	811/2	
372	ŻNIN	dom	koniec XIX w	ul. Podmurna 2	670	
373	ŻNIN	dom	koniec XIX w	ul. Podmurna 19	672	
374	ŻNIN	dom	koniec XIX w	ul. Podmurna 27	668	
375	ŻNIN	szkoła	początek XX w	ul. Sienkiewicza 1a	749	
376	ŻNIN	szkoła	1896 r.	ul. Szkolna 4	964/1, 964/2	
377	ŻNIN	dom	1896 r.	ul. Szpitalna 1	827/1	
378	ŻNIN	dom	1909 r.	ul. Szpitalna 3	634	
379	ŻNIN	dom	1898 r.	ul. Szpitalna 3	638/5, 638/4	
380	ŻNIN	dom	1900 r.	ul. Szpitalna 6	578/2	
381	ŻNIN	dom	1911 r.	ul. Szpitalna 7	639	
382	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Szpitalna 8	579	
383	ŻNIN	dom	2 poł. XIX w.	ul. Szpitalna 12	581	
384	ŻNIN	budynek gospodarczy	koniec XIX w.	ul. Szpitalna 12	581	
385	ŻNIN	dom	1914 r.	ul. Szpitalna 14	581	
386	ŻNIN	budynek gospodarczy	początek XX w.	ul. Szpitalna 14	581	
387	ŻNIN	dom	lata 20. XX w.	ul. Szpitalna 17	654	
388	ŻNIN	dom	ok. 1915 r.	ul. Szpitalna 34	590	
389	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Sądowa 4	961	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
390	ŻNIN	dom	ok. 1900 r.	ul. Śniadeckich 1	733	
391	ŻNIN	dom	1913 r.	ul. Śniadeckich 2	905	
392	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Śniadeckich 3	732	
393	ŻNIN	dom	ok. 1890 r.	ul. Śniadeckich 4	904	
394	ŻNIN	dom	1887 r.	ul. Śniadeckich 5	805/1, 805/2	
395	ŻNIN	dom	1890 r.	ul. Śniadeckich 6	903	
396	ŻNIN	dom	1896 r., przeb. początek XX w.	ul. Śniadeckich 7	728	
397	ŻNIN	dom	1887 r.	ul. Śniadeckich 8	901	
398	ŻNIN	dom	1887 r.	ul. Śniadeckich 9	721/11	
399	ŻNIN	dom	1908 r.	ul. Śniadeckich 10	900	
400	ŻNIN	dom	1870 r.	ul. Śniadeckich 11	725	
401	ŻNIN	dom	ok. 1915 r.	ul. Śniadeckich 12	899	
402	ŻNIN	dom	1920 r.	ul. Śniadeckich 13	724/2	
403	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Śniadeckich 14	898	
404	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. Śniadeckich 15	722	
405	ŻNIN	dom	1899 r.	ul. Śniadeckich 16	897	
406	ŻNIN	dom	1870 r.	ul. Śniadeckich 19	719	
407	ŻNIN	dom	ok. 1880 r.	ul. Śniadeckich 21	717	
408	ŻNIN	oficyna	ok. 1880 r.	ul. Śniadeckich 21	717	
409	ŻNIN	spichlerz	1885 r.	ul. Śniadeckich 21	717	
410	ŻNIN	dom	ok. 1870 r.	ul. Śniadeckich 23	705	
411	ŻNIN	stajnia	ok. 1861 r.	ul. Śniadeckich 23	824/1, 824/2	
412	ŻNIN	dom	ok. 1880 r.	ul. Śniadeckich 26	520	
413	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Traugutta 7	35/7	
414	ŻNIN	dom	1906 r.	Plac Wolności 1a	746	
415	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	Plac Wolności 2	744/1	
416	ŻNIN	dom	1888 r.	Plac Wolności 3	743	
417	ŻNIN	dom	1910 r., przeb. po 1945 r.	Plac Wolności 4	741	
418	ŻNIN	dom	ok. 1880 r.	Plac Wolności 5	739/2	
419	ŻNIN	dom	1880 r.	Plac Wolności 6	738	
420	ŻNIN	dom	ok. 1880 r.	Plac Wolności 8	906	
421	ŻNIN	dom	ok. 1880 r.	Plac Wolności 10	908	
422	ŻNIN	dom	ok. 1880 r., przeb. 1905 r.	Plac Wolności 11	935	
423	ŻNIN	dom	1905 r.	Plac Wolności 21	1099/1	
424	ŻNIN	dom	1910 r.	Plac Wolności 13	941/3	
425	ŻNIN	dom	koniec XVIII, przeb. XIX/XX w.	Plac Wolności 14	941/3	
426	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	Plac Wolności 18	951	
427	ŻNIN	dom	1880-1890 r.	Plac Wolności 19	950	
428	ŻNIN	młyn	koniec XIX w.	Plac Wolności 20	949/6	
429	ŻNIN	dom młynarza	koniec XIX w.	Plac Wolności 20	949/1	
430	ŻNIN	dom	1906 r.	Plac Wolności 20a	949/3, 949/2	
431	ŻNIN	hotel	1 poł. XIX w., przebud. 1915 r.	ul. 700-lecia 1	917	
432	ŻNIN	dom	ok. poł. XIX w., przebud. koniec XIX w.	ul. 700-lecia 2	936	
433	ŻNIN	kamienica	koniec XIX w.	ul. 700-lecia 3	918	
434	ŻNIN	kamienica	ok. 1880 r.	ul. 700-lecia 4	937	
435	ŻNIN	kamienica	koniec XIX w.	ul. 700-lecia 5	919	
436	ŻNIN	kamienica	1897 r.	ul. 700-lecia 7	920	
437	ŻNIN	kamienica	1877 r., przebud. początek XX w.	ul. 700-lecia 8	939	

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
438	ŻNIN	kamienica	1889 r., przebud. po 1945 r.	ul. 700-lecia 9	975	
439	ŻNIN	kamienica	1887 r.	ul. 700-lecia 11	976	
440	ŻNIN	kamienica	1882 r., przebud. ok. 1930 r. i po 1945 r.	ul. 700-lecia 13	977	
441	ŻNIN	kamienica	koniec XIX w., przebud.	ul. 700-lecia 15	979	
442	ŻNIN	kamienica	1899 r.	ul. 700-lecia 16	968	
443	ŻNIN	kamienica	1895 r.	ul. 700-lecia 18	969	
444	ŻNIN	dom	koniec XIX w., przebud.	ul. 700-lecia 19	981	
445	ŻNIN	dom	koniec XIX w.	ul. 700-lecia 20	970	
446	ŻNIN	dom zgromadzenia sióstr zakonnych	1922 r.	ul. 700-lecia 22	1093	
447	ŻNIN	dom	koniec XX w., przebud.	ul. 700-lecia 26	1074	
448	ŻNIN	kamienica	XIX/XX w.	ul. 700-lecia 27	1031	
449	ŻNIN	dom	XIX/XX w.	ul. 700-lecia 29	1042/2	
450	ŻNIN	kamienica	XIX/XX w.	ul. 700-lecia 34	1084	
451	ŻNIN	kamienica	1909 r.	ul. 700-lecia 35	1045/2	
452	ŻNIN	dom	1914 r.	ul. 700-lecia 36	1085/1	
453	ŻNIN	elfa kolejowa w zespole cukrowni	1943 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
454	ŻNIN	parowozownia kolejowa w zespole cukrowni	1894 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
455	ŻNIN	budynek administracyjny w zespole cukrowni	1924 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
456	ŻNIN	magazyn techniczny w II zespole cukrowni	1894 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821
457	ŻNIN	magazyn nasion w zespole cukrowni, melaśnik nr 1 i melaśnik nr 2	1910 r. 1894 r 1949 r.	ul. Janickiego 1	857/13	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
458	ŻNIN	magazyn wysłodków w zespole cukrowni	1910 r.	ul. Janickiego 1	857/13	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
459	ŻNIN	magazyn fabryczny w zespole cukrowni	1894 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
460	ŻNIN	magazyn ogólny tzw. czerwony w zespole cukrowni	początek XX w.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
461	ŻNIN	kuźnia i świetlica z garażami w zespole cukrowni	1929 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
462	ŻNIN	magazyn cukru I i II w zespole cukrowni, pompownia wody	1894 r.	ul. Janickiego 1	857/22	nr w rejestrze A/1821
463	ŻNIN	magazyn techniczny w I zespole cukrowni	1898 r.	ul. Janickiego 1	857/13	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
464	ŻNIN	magazyn ogólny w zespole cukrowni waga normalnotorowa, waga wąskotorowa	1910 r. 1956 r.	ul. Janickiego 1	857/13	nr w rejestrze A/1821 data wpisu 05.10.2023 r.
465	ŻNIN	dom tzw. willa dyrektora w zespole cukrowni	1898 r.	ul. Janickiego 5	857/15	
466	ŻNIN	dom w zespole cukrowni	1898 r.	ul. Janickiego 7	857/16	
467	ŻNIN	dom w zespole cukrowni	1898 r.	ul. Janickiego 9	857/17	
468	ŻNIN	dom w zespole cukrowni	1870 r.	ul. Janickiego 11	857/18	
469	ŻNIN	dom w zespole cukrowni	1898 r.	ul. Janickiego 13	857/19	
470	ŻNIN	cmentarz rzym.- kat.	b.d.	ul. 700- lecia	1146, 1149/1 i 2, 1153/1	
471	ŻNIN	cmentarz żydowski I „nowy"	XIX w. (zlikwidowany w latach 60-tych)	ul. Mickiewicza/Niedziałkowskiego	163/1, 163/4, 163/7-9, 163/10-23, 164/1-3	
472	ŻNIN	cmentarz żydowski II „stary"	XVIII/XIX w. (zlikwidowany w latach 60-tych)	ul. Mickiewicza	15/1	nr w rejestrze A/1820 data wpisu 18.08.2023 r.
473	ŻNIN	cmentarz ewangelicki	b.d.	ul. Gnieźnieńska	435/3	
474	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 6	428/31	
475	ŻNIN	budynek gospodarczy	początek XX w.	ul. Aliantów 6	428/31	
476	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 6a	428/29	
477	ŻNIN	budynek gospodarczy	początek XX w.	ul. Aliantów 6a	428/30	
478	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 6b	428/29	
479	ŻNIN	budynek gospodarczy	początek XX w.	ul. Aliantów 6b	428/29	
480	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 32	243	
481	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 34	244	
482	ŻNIN	dom	początek XX w.	ul. Aliantów 36	244	
483	ŻNIN	chlew przy domu nr 36	początek XX w.	ul. Aliantów 36	244	
484	ŻNIN	ogrodzenie kościoła parafialnego	3 ćw. XIX w.	ul. Pałucka 1	1726/2	
485	ŻNIN	grobowiec rodziny Adamskich na cmentarzy przy ul. Topolowej	1961 r. ?	ul. Topolowa	1641	
486	ŻNIN	plebania	XIX w., XX w.	ul. Pałucka 1	1726/2	
487	ŻNIN	przedszkole	1957 r.	ul. Janickiego 10	1165/3	
488	ŻNIN	szkoła	1915 r.	ul. Janickiego 33	1741/3	
489	ŻNIN	szkoła	b.d.	ul. Janickiego 39	1747	
490	ŻNIN	szkoła rolnicza	b.d.	ul. Janickiego 26	1495/2	
491	ŻNIN	dom	ok. 1900 r.	ul. Górska 1	1704	
492	ŻNIN	magazyn	b.d.	ul. Nowa	1499/2	
493	ŻNIN	dom	1928 r.	ul. Wiejska 5	1709	
494	ŻNIN	cmentarz rzym.-kat.	XVIII/XIX w.	ul. Topolowa	1641	
495	ŻNIN	cmentarz rzym.-kat.	2 poł. XIX w.	ul. Topolowa	1726/2	
496	BRZYSKORZYSTEW	kościół parafialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	1826-1828 r.	Brzyskorzystew 26	282	nr w rejestrze A/29 data wpisu 22.11.2000 r.
497	BRZYSKORZYSTEWKO	założenie dworsko-parkowe: •dwór	1873 r.	Brzyskorzystewko 1	2/7	nr w rejestrze A/1174 data wpisu 23.04.1991 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
498	BRZYSKORZYSTEWKO	założenie dworsko-parkowe: •park	koniec XIX w.	Brzyskorzystewko	2/7	nr w rejestrze A/1174 data wpisu 23.04.1991 r.
499	CEREKWICA	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	XIII/XIV w. 1 poł. XVI w. 3 ćw. XIX w./1850 r.	Cerekwica	33/1	nr w rejestrze A/791 data wpisu 14.03.1933 r.
500	CEREKWICA	pałac	1876 r.	Cerekwica	4/10	nr w rejestrze A/881 data wpisu 18.12.1981 r.
501	JADOWNIKI BIELSKIE	park dworski	2 poł. XIX w.	Jadowniki Bielskie	19/1	nr w rejestrze A/1315 data wpisu 15.06.1985 r.
502	KACZKÓWKO	założenie dworsko-parkowe	2 poł. XIX w.	Kaczkówko	9/8	nr w rejestrze A/1429 data wpisu 15.06.1985 r.
503	SIELEC	zespół dworsko-parkowy: •dwór	1 poł. XIX w.	Sielec 1	28/4	data wpisu 15.06.1985 r. wyjaśnienie decyzji: 15.01.2003 r.
504	SIELEC	zespół dworsko-parkowy: •park	1 poł. XIX w.	Sielec 1	28/4	nr w rejestrze A/60 data wpisu 15.06.1985 r. wyjaśnienie decyzji: 15.01.2003 r.
505	SIELEC	część parku dworskiego tzw. "gaj"	2 poł. XIX w.	Sielec 1	28/4	nr w rejestrze A/59 data wpisu 15.01.2003 r.
506	SOBIEJUCHY	założenie dworsko-parkowe: •dwór	1910-1914 r.	Sobiejuchy 2	9/3	nr w rejestrze A/496 data wpisu 15.01.1983 r.
507	SOBIEJUCHY	założenie dworsko-parkowe: •park	początek XIX w.	Sobiejuchy	9/3	nr w rejestrze A/496 data wpisu 15.01.1983 r.
508	SOBIEJUCHY	założenie dworsko-parkowe: •płn.-zach. część parku	początek XIX w.	Sobiejuchy	9/3	nr w rejestrze A/497 data wpisu 13.04.2005 r.
509	SARBINOWO	stodoła przy domu nr 38	-	Sarbinowo		nr w rejestrze A/1189 data wpisu 27.02.1992 r.
510	UŚCIKOWO	założenie dworsko-parkowe	2 poł. XIX w.	Uścikowo 1	9/3, 9/4, 9/5, 9/7	nr w rejestrze A/1439 data wpisu 15.06.1985 r.
511	WENECJA	kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	1869-1872 r.	Wenecja 6	174	nr w rejestrze A/1553 data wpisu 25.02.2010 r.
512	WENECJA	ruiny zamku	2 poł. XIV w. 1422-1436 r.	Wenecja przy drodze do Biskupina	185	nr w rejestrze A/206 data wpisu 12.03.1930 r. 18.03.1948 r.
513	WENECJA	dwór	2 poł. XIX w. 1921 r.	Wenecja 4	205/1	nr w rejestrze A/1432 data wpisu 15.05.1986 r.
514	ŻNIN- MIASTO	kościół parafialny pw. św. Floriana	XIV/XV w. przeb. 1792-1795 r.	ul. Floriana 1	986	nr w rejestrze A/825 data wpisu 14.06.1996 r.
515	ŻNIN- MIASTO	kościół ewangelicki ob. rzym.-kat. parafialny pw. NMP Królowej Polski	1909 r.	ul. Śniadeckich 20	892/1	nr w rejestrze A/58 data wpisu 23.12.2002 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.	Uwagi
516	ŻNIN- MIASTO	wieża ratuszowa na rynku	poł. XV w.	Plac Wolności	933	nr w rejestrze dawnego woj. bydgoskiego A/207 data wpisu 03.04.1930 r.
517	ŻNIN- MIASTO	wodociągowa wieża ciśnień	ok. 1901 r.	ul. Mickiewicza 22a	746	nr w rejestrze A/1521 data wpisu 25.02.2009 r.
518	ŻNIN- MIASTO	Magistrat ob. muzeum	1906 r.	Plac Wolności 1/ ul. Sienkiewicza	746	nr w rejestrze A/848 data wpisu 06.05.1996 r.
519	ŻNIN- MIASTO	zespół budynków sądu: •sąd rejonowy	1893-1905 r.	Plac Wolności 17	952	nr w rejestrze A/781 data wpisu 20.05.1992 r.
520	ŻNIN- MIASTO	zespół budynków sądu: •państwowe biuro notarialne (ob. prokuratura rejonowa)	b.d.	ul. Sądowa 2	953	nr w rejestrze A/781 data wpisu 20.05.1992 r.
521	ŻNIN- MIASTO	Sufragania	1795 r.	ul. 700-lecia 24	1069	nr w rejestrze A/785 data wpisu 27.02.1992 r.
522	ŻNIN- MIASTO	kościół parafialny pw. św. Marcina	XIII/XIV w. 1615-1619 1904-1906	ul. Pałucka 1	1726/2	nr w rejestrze A/789 data wpisu 14.03.1933 r.
523	ŻNIN- MIASTO	dworzec kolei wąskotorowej	początek XX w.	ul. Dworcowa 1	1052/3	
524	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa 2	434/1	
525	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa 4	434/1	
526	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa 6	434/1	
527	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa 8	434/1	
528	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa 10	434/1	
529	ŻNIN- MIASTO	dworzec	ok. 1879 r., rozbud. 1914 r..	ul. Dworcowa 10	434/1	
530	ŻNIN- MIASTO	wieża ciśnień	ok. 1910 r.	ul. Dworcowa	434/1	
531	ŻNIN- MIASTO	budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Janickiego 2	1162	
532	ŻNIN- MIASTO	d. pastorówka,	ok. 1909 r.	ul. Śniadeckich 22	890/3	

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GEZ GMINY ŻNIN

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
1.	Białożewin	1	43-35	107	KŁ	–	ZL
2.	Białożewin	2	43-35	108	KPOM	–	C
3.	Białożewin	3	43-35	109	KPOM	–	C
4.	Białożewin	4	43-35	47	KŁ, PSR	–	LX, X
5.	Białożewin	5	43-35	48	KPL, KP, SR	–	O, LX, LX
6.	Białożewin	6	43-35	49	KP, WSR	–	X, LX
7.	Białożewin	7	43-35	50	WSR, SR	–	LX, LX
8.	Białożewin	8	43-35	51	KPL	–	X
9.	Białożewin	9	43-35	52	KPL, PSR	–	LX, X
10.	Białożewin	10	43-36	101	EK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
11.	Białożewin	11	43-36	100	EK, KP, SR, PSR	–	LX, LX, O, LX
12.	Białożewin	12	43-36	99	EK, KŁ, KP, PSR	–	LX, LX, O, O
13.	Białożewin	13	43-36	98	EK, PSR	–	LX, X

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
14.	Białożewin	14	43-36	97	EK, PSR	–	LX, LX
15.	Białożewin	13	43-36	98	EK, PSR	–	LX, O
16.	Białożewin	12	43-36	99	EK, HA, OR, PSR	–	LX, LX, O, O
17.	Białożewin	11	43-36	100	EK, OR, SR, PSR	–	LX, LX, O, LX
18.	Białożewin	10	43-36	101	EK, OR, PSR	–	LX, LX, LX
19.	Białożewin	15	44-36	1	WSR	–	LX
20.	Białożewin	16	44-36	2	PSR	–	LX
21.	Białożewin	17	44-36	3	PSR	–	X
22.	Białożewin	18	44-36	4	PSR	–	X
23.	Białożewin	19	44-36	5	PSR	–	X
24.	Białożewin	20	44-36	6	PRADZIEJE	–	LX
25.	Białożewin	1	44-35	97	KŁ, KPOM?, WSR	–	O?, C, O?
26.	Białożewin	2	44-35	98	PRADZIEJE, WSR/SR	–	O?, O?
27.	Białożewin	3	44-35	99	KŁ, WSR/SR	–	O?, O
28.	Białożewin	4	44-35	100	KŁ, SR	–	O, O
29.	Białożewin	5	44-35	101	KPL?, KŁ, WSR/SR	–	O, O, O
30.	Białożewin	6	44-35	102	PRADZIEJE, SR	–	O?, O?
31.	Bożejewice	1	44-35	77	KONIECGR.KL	A	CC
32.	Bożejewice	2	44-35	78	KŁ (IV/V EB), WSR	–	O, LX
33.	Bożejewice	3	44-35	79	PRADZIEJE, PSR/NOW	–	O?, O
34.	Bożejewice	4	44-35	80	KŁ (HA?), WSR, SR/NOW	–	O, O, O
35.	Bożejewice	5	44-35	81	KŁ (HA C/D), WSR	–	O, LX
36.	Bożejewice	6	44-34	80	KŁ, PRZEWORSKA, WSR/PSR	–	O, X, O
37.	Bożejewice	7	44-34	81	PRADZIEJE, PSR	–	X, X
38.	Bożejewice	8	44-34	82	EK, KŁ, PSR	–	LX, O, O
39.	Bożejewice	9	44-34	83	PSR	–	X
40.	Bożejewice	10	44-34	84	KŁ	–	LX
41.	Bożejewice	11	44-34	85	PRADZIEJE	–	LX
42.	Bożejewice	12	44-34	86	PRADZIEJE, PSR	–	LX, X
43.	Bożejewice	13	44-34	87	KŁ, PSR	–	LX, X
44.	Bożejewice	14	44-34	88	PRADZIEJE, PSR	–	LX, X
45.	Bożejewice	15	44-34	89	NE, KŁ, WSR, PSR	–	LX, O, O, O
46.	Bożejewice	16	44-34	90	EŻ	–	X
47.	Bożejewice	17	44-34	91	MEZ, PRADZIEJE, WSR/PSR	–	LX, X, X
48.	Bożejewice	18	44-34	92	WSR/PSR	–	X
49.	Bożejewice	19	44-34	93	PRADZIEJE	–	LX
50.	Bożejewice	20	44-34	94	PSR	–	LX
51.	Bożejewice	21	44-34	95	EŻ	–	LX
52.	Bożejewice	22	44-34	96	WSR	–	LX
53.	Bożejewice	23	44-34	97	PSR	–	LX
54.	Bożejewice	24	44-34	98	NE/EB	–	LX
55.	Bożejewiczki	1	43-34	138	NE-KCW	–	ZL

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
56.	Bożejewiczki	2	43-34	139	KPOM	–	ZL
57.	Bożejewiczki	3	43-34	140	KPOM	–	C
58.	Bożejewiczki	4	43-34	141	PSR	–	LX
59.	Bożejewiczki	5	43-34	142	KP, PSR	–	LX, O
60.	Bożejewiczki	6	43-34	143	PSR	–	LX
61.	Bożejewiczki	7	44-35	87	KP, WSR/SR	–	O?, LX
62.	Bożejewiczki	8	44-35	88	KŁ (HA), WSR	–	O, O
63.	Bożejewiczki	9	44-35	89	PRADZIEJE, WSR, SR	–	O?, O, O
64.	Bożejewiczki	10	44-34	67	KŁ	–	LX
65.	Bożejewiczki	11	44-34	68	EŻ, WSR	–	LX, LX
66.	Bożejewiczki	12	44-34	69	WSR	–	LX
67.	Bożejewiczki	13	44-34	70	WSR	–	LX
68.	Bożejewiczki	14	44-34	71	EŻ, WSR/PSR	–	LX, LX
69.	Bożejewiczki	15	44-34	72	EŻ, WSR/PSR	–	LX, LX
70.	Bożejewiczki	16	44-34	73	EŻ, PSR	–	LX, LX
71.	Bożejewiczki	17	44-34	74	EŻ, WSR/PSR	–	LX, X
72.	Bożejewiczki	18	44-34	75	PRADZIEJE, PSR	–	LX, O
73.	Bożejewiczki	19	44-34	76	WSR, PSR	–	LX, X
74.	Bożejewiczki	20	44-34	77	KŁ, WSR/PSR	–	X, LX
75.	Bożejewiczki	21	44-34	78	WSR	–	LX
76.	Bożejewiczki	22	44-34	79	WSR, PSR	–	LX, LX
77.	Bożejewiczki	4	44-35	84	KŁ (HA?), WSR/SR	–	O, LX
78.	Bożejewiczki	5	44-35	85	PRADZIEJE, WSR, SR	–	O?, O, O
79.	Bożejewiczki	6	44-35	86	KŁ	–	O
80.	Brzyskorzystew	1	42-34	42	PSR	–	LX
81.	Brzyskorzystew	2	42-34	43	PSR	–	LX
82.	Brzyskorzystew	3	42-34	44	SR	–	LX
83.	Brzyskorzystew	4	42-34	45	SR	–	LX
84.	Brzyskorzystew	5	42-34	46	KŁ	–	O
85.	Brzyskorzystew	6	42-34	47	PSR	–	LX
86.	Brzyskorzystew	7	42-34	48	KŁ, PSR	–	LX, LX
87.	Brzyskorzystew	8	42-34	49	SR	–	X
88.	Brzyskorzystew	9	42-34	50	KŁ	–	LX
89.	Brzyskorzystew	10	42-34	51	KP, NOW	–	LX, LX
90.	Brzyskorzystew	11	42-34	52	PSR	–	LX
91.	Brzyskorzystew	12	42-34	68	SR	–	LX
92.	Brzyskorzystew	13	42-34	69	PSR, NOW	–	X, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
93.	Brzyskorzystew	14	42-34	70	KP, PSR	–	LX, X
94.	Brzyskorzystew	15	42-34	71	PSR, NOW	–	X, LX
95.	Brzyskorzystew	16	42-34	72	KP, PSR	–	LX, X
96.	Brzyskorzystew	17	42-34	73	KP, PSR	–	X, LX
97.	Brzyskorzystew	18	42-34	74	NE, SR	–	LX, LX
98.	Brzyskorzystew	19	42-34	79	KŁ, KP	–	LX, LX
99.	Brzyskorzystew	20	42-34	80	NE. KP	–	LX, X
100.	Brzyskorzystew	21	42-34	81	KPR, NOW	–	X, LX
101.	Brzyskorzystew	22	42-34	82	NE, PSR	–	LX, LX
102.	Brzyskorzystew	23	42-34	83	SR	–	X
103.	Brzyskorzystew	24	42-34	84	KP, PSR	–	LX, X
104.	Brzyskorzystew	25	42-34	85	PSR	–	X
105.	Brzyskorzystew	26	42-34	86	PSR	–	X
106.	Brzyskorzystew	27	42-34	87	KP, PSR	–	LX, LX
107.	Brzyskorzystew	28	42-34	88	SR, PSR	–	X, X
108.	Brzyskorzystew	29	42-34	89	KP, NOW	–	LX, LX
109.	Brzyskorzystew	30	42-34	90	KP, PSR	–	LX, X
110.	Brzyskorzystew	31	42-34	91	KŁ, KP, PSR	–	LX, LX, X
111.	Brzyskorzystew	32	42-34	92	KP, PSR	–	LX, LX
112.	Brzyskorzystew	33	42-34	93	KP, PSR	–	LX, X
113.	Brzyskorzystew	34	42-34	94	KP, PSR	–	X, LX
114.	Brzyskorzystew	35	42-34	95	KP, NOW	–	X, LX
115.	Brzyskorzystew	36	42-34	96	KAK	–	LX
116.	Brzyskorzystew	37	42-34	97	KP	–	LX
117.	Brzyskorzystew	38	42-34	98	NE	–	ZL
118.	Brzyskorzystewko	1	42-34	75	NE, KŁ, PSR	–	LX, LX, X
119.	Brzyskorzystewko	2	42-34	76	NE, KŁ, PSR	–	LX, LX, X
120.	Brzyskorzystewko	3	42-34	77	KŁ, KP, NOW	–	X, X, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
121.	Brzyskorzystewko	4	42-34	78	NE, KP, PSR	–	LX, X, LX
122.	Brzyskorzystewko	1	42-35	82	SR, PSR	–	X, LX
123.	Brzyskorzystewko	2	42-35	83	PSR	–	X
124.	Brzyskorzystewko	3	42-35	84	EK, HA D	–	LX, X
125.	Brzyskorzystewko	4	42-35	85	V O.EB/HA C, PSR	–	LX, LX
126.	Brzyskorzystewko	5	42-35	86	OR, PSR	–	X, X
127.	Brzyskorzystewko	6	42-35	87	OR, PSR	–	X, X
128.	Cerekwica	1	43-34	120	KŁ	A	ZL
129.	Cerekwica	2	43-34	121	KPOM	A	ZL
130.	Cerekwica	3	43-34	122	KPOM	A	GRS
131.	Cerekwica	4	43-34	123	OR	A	ZL
132.	Cerekwica	5	43-34	124	PSR	–	O
133.	Cerekwica	6	43-34	125	PSR	–	LX
134.	Cerekwica	7	43-34	126	PSR	–	LX
135.	Cerekwica	8	43-34	127	PSR	–	LX
136.	Cerekwica	9	43-34	128	KP, PSR	–	O, LX
137.	Cerekwica	10	43-34	129	PSR	–	O
138.	Cerekwica	11	43-34	130	PSR	–	LX
139.	Cerekwica	12	43-34	131	KP, PSR	–	LX, O
140.	Cerekwica	13	43-34	132	PSR	–	LX
141.	Cerekwica	14	43-34	133	KAK, PSR	–	LX, LX
142.	Cerekwica	15	43-34	134	KŁ, KP	–	LX, LX
143.	Cerekwica	16	43-34	135	PSR	–	O
144.	Cerekwica	17	43-34	136	KP	–	O
145.	Cerekwica	18	43-34	137	KP, PSR	–	LX, O
146.	Cerekwica	19	44-34	34	WSR, PSR	–	O, O
147.	Cerekwica	20	44-34	35	KŁ	–	LX
148.	Cerekwica	21	44-34	36	WSR	–	LX
149.	Cerekwica	22	44-34	37	EK	–	LX
150.	Cerekwica	23	44-34	38	PSR	–	LX
151.	Cerekwica	24	44-34	39	WSR	–	LX
152.	Cerekwica	25	44-34	40	PSR	–	X
153.	Cerekwica	26	44-34	41	WSR	–	LX
154.	Cerekwica	27	44-34	42	KŁ	–	LX
155.	Cerekwica	28	44-34	43	KŁ	–	LX
156.	Cerekwica	29	44-34	44	WSR	–	LX
157.	Cerekwica	30	44-34	45	WSR	–	LX
158.	Cerekwica	31	44-34	46	KŁ	–	X
159.	Cerekwica	32	44-34	47	WSR	–	LX
160.	Cerekwica	33	44-34	48	KŁ	–	X

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
161.	Cerekwica	34	44-34	49	KŁ	–	X
162.	Cerekwica	35	44-34	50	KŁ	–	LX
163.	Cerekwica	36	44-34	51	KŁ	–	O
164.	Cerekwica	37	44-34	52	KŁ, WSR	–	LX, LX
165.	Cerekwica	38	44-34	53	KŁ	–	X
166.	Cerekwica	39	44-34	54	KŁ	–	X
167.	Cerekwica	40	44-34	55	KŁ	–	LX
168.	Cerekwica	41	44-34	56	KŁ, KP, WSR	–	O, LX, X
169.	Cerekwica	42	44-34	57	KŁ, KP, WSR	–	X, LX, LX
170.	Cerekwica	43	44-34	58	KŁ	–	LX
171.	Cerekwica	44	44-34	59	WSR	–	LX
172.	Cerekwica	45	44-34	60	KŁ	–	X
173.	Cerekwica	46	44-34	61	KP	–	LX
174.	Cerekwica	47	44-34	62	KŁ	–	LX
175.	Cerekwica	48	44-34	63	PRADZIEJE, WSR	–	LX, LX
176.	Cerekwica	49	44-34	64	KPL	–	LX
177.	Cerekwica	50	44-34	65	EŻ, PSR	–	LX, X
178.	Cerekwica	51	44-34	66	WSR	–	X
179.	Chomiąża Księża	1	43-36	137	PSR	–	O
180.	Chomiąża Księża	2	43-36	138	EK, KP, PSR	–	LX, LX, O
181.	Chomiąża Księża	3	43-36	136	EK, SR, PSR	–	LX, O, LX
182.	Chomiąża Księża	4	43-36	135	PSR	–	LX
183.	Chomiąża Księża	5	43-36	139	EK	–	LX
184.	Chomiąża Księża	6	43-36	140	EK	–	O
185.	Chomiąża Księża	7	43-36	141	EK, KP	–	O, O
186.	Chomiąża Księża	8	43-36	142	EK, PSR	–	LX, LX
187.	Chomiąża Księża	9	43-36	143	EK	–	O
188.	Chomiąża Księża	10	43-36	144	EK	–	O
189.	Chomiąża Księża	11	43-36	145	EK	–	O
190.	Chomiąża Księża	12	44-36	7	KAK, KŁ, KGK, KP, WSR, WSR/PSR	–	)?, O, LX, O, O, O
191.	Chomiąża Księża	13	44-36	8	KPOM	–	CGS oraz CK
192.	Chomiąża Księża	14	44-36	9	OR, PSR	–	LX, LX
193.	Chomiąża Księża	15	44-36	10	EŻ, WSR, PSR	–	LX, LX, LX
194.	Chomiąża Księża	16	44-36	11	EK/EB, WSR	–	LX, LX
195.	Chomiąża Księża	17	44-36	12	KP, PSR	–	X, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
196.	Chomiąża Księża	18	44-36	13	HA D, PSR	–	LX, O
197.	Chomiąża Księża	19	44-36	14	KŁ, PSR	–	O, O
198.	Chomiąża Księża	20	44-36	15	EK, KŁ	–	LX, LX
199.	Chomiąża Księża	21	44-36	16	KŁ	–	X
200.	Chomiąża Księża	22	44-36	17	PRADZIEJE	–	LX
201.	Chomiąża Księża	23	44-36	18	KŁ, PSR	–	X, X
202.	Chomiąża Księża	24	44-36	19	OR, PRADZIEJE	–	LX, LX
203.	Chomiąża Księża	25	44-36	20	PRADZIEJE, WSR, PSR	–	LX, LX, X
204.	Chomiąża Księża	26	44-36	21	KŁ	–	LX
205.	Chomiąża Księża	27	44-36	22	EK, HA D, WSR	–	LX, X, LX
206.	Chomiąża Księża	28	44-36	23	OR	–	LX
207.	Chomiąża Księża	29	44-36	24	EŻ	–	X
208.	Chomiąża Księża	30	44-36	25	KŁ, OR, WSR, PSR	–	X, LX, X, X
209.	Chomiąża Księża	31	44-36	26	PRADZIEJE	–	LX
210.	Chomiąża Księża	32	44-36	27	KŁ, W/śr LAT	–	LX, LX
211.	Chomiąża Księża	33	44-36	28	KPOM	–	CGS
212.	Chomiąża Księża	34	44-36	29	NE	–	ZL
213.	Chomiąża Księża	35	44-36	30	NE, KŁ, KP, WSR, PSR	–	LX, O, X, O, X
214.	Dobrylewo	1	42-35	48	PSR	–	LX
215.	Dobrylewo	2	42-35	49	PSR	–	LX
216.	Dobrylewo	3	42-35	56	PSR	–	LX
217.	Dobrylewo	4	42-35	57	V O.EB/HA C, WSR	–	X, X
218.	Dobrylewo	5	42-35	93	SR	–	X
219.	Dobrylewo	6	42-35	94	V O.EB/HA C	–	X
220.	Dobrylewo	7	42-35	95	HA, WSR	–	X, X
221.	Dobrylewo	8	42-35	96	HA, SR	–	X, X
222.	Dobrylewo	9	42-35	97	OR	–	X
223.	Dobrylewo	10	42-35	98	HA C-D, WSR	–	X, X
224.	Dobrylewo	11	42-35	99	PSR	–	LX
225.	Dobrylewo	12	42-35	100	PSR	–	LX
226.	Dobrylewo	13	42-35	101	EK, PSR	–	LX, X
227.	Dobrylewo	14	42-35	102	PSR	–	X
228.	Dobrylewo	15	42-35	103	PSR	–	X
229.	Dobrylewo	16	42-35	104	EK, PSR	–	LX, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
230.	Dobrylewo	17	42-35	105	EK	–	LX
231.	Dochanowo	1	42-34	20	KP	–	O
232.	Dochanowo	2	42-34	21	KP, SR	–	O, LX
233.	Dochanowo	3	42-34	22	PSR	–	LX
234.	Dochanowo	4	42-34	23	KP	–	LX
235.	Dochanowo	5	42-34	24	NE, NOW	–	LX, LX
236.	Dochanowo	6	42-34	30	KP, PSR, NOW	–	O, O, LX
237.	Dochanowo	7	42-34	31	KP, PSR	–	LX, O
238.	Dochanowo	8	42-34	32	PSR	–	LX
239.	Dochanowo	9	42-34	33	KP, PSR, NOW	–	O, O, LX
240.	Dochanowo	10	42-34	34	KŁ, KP, PSR	–	O, O, LX
241.	Dochanowo	11	42-34	35	KŁ, KP, PSR	–	LX, LX, O
242.	Dochanowo	12	42-34	36	NE, KP, PSR	–	LX, O, LX
243.	Dochanowo	13	42-34	37	PSR, NOW	–	O, O
244.	Dochanowo	14	42-34	38	KŁ, PSR	–	X, X
245.	Dochanowo	15	42-34	40	KŁ	–	O
246.	Dochanowo	16	42-34	41	KP, NOW	–	O, LX
247.	Dochanowo	17	42-34	99	KP	A	C
248.	Gorzyce	1	42-34	100	KPL	A	O
249.	Gorzyce	2	42-34	1	SR	–	X
250.	Gorzyce	3	42-34	2	SR	–	O
251.	Gorzyce	4	42-34	3	SR	–	LX
252.	Gorzyce	5	42-34	4	SR	–	O
253.	Gorzyce	6	42-34	5	KŁ, KP, SR	–	O, O, O
254.	Gorzyce	7	42-34	6	KPL, KŁ, KP, SR	–	O, O, O, O
255.	Gorzyce	8	42-34	7	KP, SR	–	O, LX
256.	Gorzyce	9	42-34	8	KP, SR	–	LX, X
257.	Gorzyce	10	42-34	9	KP, NOW	–	O, LX
258.	Gorzyce	11	42-34	10	KP	–	O
259.	Gorzyce	12	42-34	101	KP	A	C
260.	Gorzyce	13	42-33	106	KPL, KŁ	–	X, O
261.	Gorzyce	14	42-33	107	KŁ, PSR	–	X, LX
262.	Gorzyce	15	42-33	108	KŁ, PSR	–	O, LX
263.	Gorzyce	16	42-33	109	KAK, KŁ, PSR	–	X, X, LX
264.	Gorzyce	17	42-33	110	KPL, KŁ	–	LX, X
265.	Gorzyce	18	42-33	111	MEZ?, KPL, KAK, KŁ	–	LX, X, X, O
266.	Gorzyce	19	42-33	112	KŁ, PSR/NOW	–	LX, LX
267.	Gorzyce	20	42-33	113	WSR	–	LX
268.	Gorzyce	21	42-33	114	KP, PSR	–	X, LX
269.	Gorzyce	22	42-33	115	KŁ, KP	–	LX, LX
270.	Gorzyce	23	42-33	116	KŁ	–	LX
271.	Gorzyce	24	42-33	117	KŁ	–	LX
272.	Gorzyce	25	42-33	118	KŁ, KP?	–	LX, LX
273.	Gorzyce	26	42-33	119	KŁ, WSR?, PSR	–	X, LX, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
274.	Gorzyce	27	42-33	120	KP, WSR, PSR	–	LX, LX, LX
275.	Gorzyce	28	42-33	121	KAK?/KCSZ?, KP, PSR/NOW	–	LX, LX, LX
276.	Gorzyce	29	42-33	122	KŁ	–	X
277.	Gorzyce	30	42-33	123	KPL, KŁ, PSR	–	LX, X, LX
278.	Gorzyce	31	42-33	124	PSR	–	LX
279.	Gorzyce	32	42-33	125	KŁ, KP, WSR	–	LX, LX, O
280.	Gorzyce	33	42-33	126	KP, PSR	–	O, X
281.	Gorzyce	34	42-33	127	KPL, KP, PSR	–	LX, X, LX
282.	Gorzyce	35	42-33	128	KPL, KŁ, PSR-NOW	–	LX, LX, X
283.	Gorzyce	36	42-33	129	EK, WSR, PSR/NOW	–	LX, LX, LX
284.	Gorzyce	37	42-33	130	KP, PSR	–	LX, LX
285.	Gorzyce	38	42-33	131	KCWR, WSR, NOW	–	LX, LX, X
286.	Gorzyce	39	42-33	132	KCWR, KŁ?, WSR	–	LX, LX, LX
287.	Gorzyce	40	42-33	133	KAK	–	LX
288.	Gorzyce	41	43-33	35	WSR	–	X
289.	Gorzyce	42	43-33	36	OR, NOW	–	LX, X
290.	Jadowniki Bielskie	1	43-36	63	EK, , PSR, PSR/NOW	–	LX, LX, LX
291.	Jadowniki Bielskie	2	43-36	62	EK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
292.	Jadowniki Bielskie	3	43-36	64	EK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
293.	Jadowniki Bielskie	4	43-36	61	EK, KP	–	LX, LX
294.	Jadowniki Bielskie	5	43-36	60	EK, PSR	–	LX, LX
295.	Jadowniki Bielskie	6	43-36	59	EK, PSR	–	LX, LX
296.	Jadowniki Bielskie	7	43-36	56	EK, SR, PSR	–	LX
297.	Jadowniki Bielskie	8	43-36	58	EK	–	LX
298.	Jadowniki Bielskie	9	43-36	57	EK, PSR	–	O, LX
299.	Jadowniki Bielskie	10	43-36	54	EK	–	O
300.	Jadowniki Bielskie	11	43-36	55	EK	–	O
301.	Jadowniki Rycerskie	1	43-36	134	KPOM	–	ZL
302.	Jadowniki Rycerskie	2	43-36	113	EK, PSR	–	LX, O
303.	Jadowniki Rycerskie	3	43-36	114	KP, PSR	–	LX, O
304.	Jadowniki Rycerskie	4	43-36	115	PSR	–	O
305.	Jadowniki Rycerskie	5	43-36	110	EK, KP, WSR	–	LX, LX, LX
306.	Jadowniki Rycerskie	6	43-36	111	EK, KP, PSR	–	LX, O, O
307.	Jadowniki Rycerskie	7	43-36	112	EK, PSR	–	LX, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
308.	Jadowniki Rycerskie	8	43-36	109	KP	–	LX
309.	Jadowniki Rycerskie	9	43-36	102	EK	–	LX
310.	Jadowniki Rycerskie	10	43-36	103	EK, PSR	–	LX, LX
311.	Jadowniki Rycerskie	11	43-36	104	PSR	–	LX
312.	Jadowniki Rycerskie	12	43-36	105	KP, PSR	–	LX, O
313.	Jadowniki Rycerskie	13	43-36	106	EK, KP, SR, PSR	–	LX, LX, LX,O
314.	Jadowniki Rycerskie	14	43-36	107	SR, PSR	–	LX, O
315.	Jadowniki Rycerskie	15	43-36	108	KP, SR, PSR, NOW	–	O, LX, O, LX
316.	Jadowniki Rycerskie	16	43-36	117	EK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
317.	Jadowniki Rycerskie	17	43-36	116	PSR	–	O
318.	Jadowniki Rycerskie	18	43-36	119	EK, NOW	–	LX, LX
319.	Jadowniki Rycerskie	19	43-36	118	EK, PSR	–	LX, LX
320.	Jadowniki Rycerskie	20	43-36	129	EK	–	LX
321.	Jadowniki Rycerskie	21	43-36	130	EK	–	O
322.	Jadowniki Rycerskie	22	43-36	132	PSR	–	LX
323.	Jadowniki Rycerskie	23	43-36	131	EK	–	O
324.	Jadowniki Rycerskie	24	43-36	120	EK	–	LX
325.	Jadowniki Rycerskie	25	43-36	121	EK, KP	–	LX, LX
326.	Jadowniki Rycerskie	26	43-36	122	PSR	–	LX
327.	Jadowniki Rycerskie	27	43-36	133	EK	–	O
328.	Jadowniki Rycerskie	28	43-36	123	PSR	–	LX
329.	Jadowniki Rycerskie	29	43-36	124	KP, WSR	–	O, LX
330.	Jadowniki Rycerskie	30	43-36	125	PSR	–	LX
331.	Jadowniki Rycerskie	31	43-36	126	EK, SR, PSR	–	LX, LX, LX
332.	Jadowniki Rycerskie	32	43-36	127	EK	–	LX
333.	Jadowniki Rycerskie	33	43-36	128	KAK	–	O
334.	Januszkowo	1	43-35	22	WSR	–	X
335.	Januszkowo	2	43-35	23	WSR	–	X
336.	Januszkowo	3	43-35	24	KŁ, WSR, SR	–	X, LX, LX
337.	Januszkowo	4	43-35	25	WSR	–	LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
338.	Januszkowo	5	43-35	26	KŁ, PSR	–	LX, LX
339.	Januszkowo	6	43-35	34	KAK, SR	–	X, LX
340.	Januszkowo	7	43-35	35	KŁ, KP, PSR	–	LX, X, LX
341.	Januszkowo	8	43-35	36	NE, KP	–	LX, LX
342.	Januszkowo	9	43-35	37	KPL	–	X
343.	Januszkowo	10	43-35	38	KPL	–	LX
344.	Jaroszewo	1	43-35	83	KŁ	–	X
345.	Jaroszewo	2	43-35	113	WEB	–	ZL
346.	Jaroszewo	3	43-35	112	KŁ	–	ZL
347.	Jaroszewo	4	43-35	111	HA C	–	SK
348.	Jaroszewo	5	43-35	61	PSR	–	X
349.	Jaroszewo	6	43-35	62	PSR	–	X
350.	Jaroszewo	7	43-35	63	WSR, PSR	–	LX, LX
351.	Jaroszewo	8	43-35	64	PSR	–	X
352.	Jaroszewo	9	43-35	65	NOW	–	X
353.	Jaroszewo	10	43-35	66	PSR	–	LX
354.	Jaroszewo	11	43-35	67	PSR	–	X
355.	Jaroszewo	12	43-35	68	WSR, PSR	–	LX, LX
356.	Jaroszewo	13	43-35	69	PSR	–	X
357.	Jaroszewo	14	43-35	70	PSR	–	X
358.	Jaroszewo	15	43-35	84	KŁ	–	X
359.	Jaroszewo	16	42-35	119	EK, PSR	–	LX, X
360.	Jaroszewo	17	42-35	118	V O. EB, PSR	–	X, X
361.	Jaroszewo	18	42-35	117	SR, PSR	–	X, X
362.	Jaroszewo	19	42-35	92	V O. EB/HA C, SR	–	X, X
363.	Jaroszewo	20	42-35	91	V O. EB, WSR	–	X, X
364.	Jaroszewo	21	42-35	89	OR, PSR	–	X, LX
365.	Jaroszewo	22	42-35	90	V O. EB/HA C	–	X
366.	Jaroszewo	23	42-35	88	O. EB, HA C/ HA D, OR, PSR	–	LX, LX, X, LX
367.	Jaroszewo	16	43-34	85	KŁ	–	O
368.	Jaroszewo	17	43-34	86	PSR	–	O
369.	Jaroszewo	18	43-34	87	PSR	–	O
370.	Jaroszewo	19	43-34	88	KŁ, KP, PSR	–	LX, O, O
371.	Jaroszewo	20	43-34	89	PSR	–	O
372.	Jaroszewo	21	43-34	90	MEZ, KP, PSR	–	LX, O, O
373.	Jaroszewo	22	43-34	91	PSR	–	O
374.	Kaczkowo	1	44-34	120	KAK	–	O/?/
375.	Kaczkowo	2	44-34	121	NE, KŁ, KPOM, WSR, PSR	–	O, O, O, O, X
376.	Kaczkowo	3	44-34	122	NE, KŁ	–	LX, X
377.	Kaczkowo	4	44-34	123	KŁ	–	O
378.	Kaczkowo	5	44-34	124	KŁ, KP	–	O, O
379.	Kaczkowo	6	44-34	125	KŁ	–	LX
380.	Kaczkowo	7	44-34	126	KŁ, KP, WSR	–	O, X, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
381.	Kaczkowo	8	44-34	127	KŁ	–	LX
382.	Kaczkowo	9	44-34	128	KŁ, WSR	–	X, X
383.	Kaczkowo	10	44-34	129	KŁ	–	O
384.	Kaczkowo	11	44-34	130	KŁ, PSR	–	O, LX
385.	Kaczkowo	12	44-34	131	KŁ, WSR, PSR	–	LX, LX, X
386.	Kaczkowo	13	44-34	132	KŁ, WSR, PSR	–	O, O, O
387.	Kaczkowo	14	44-34	133	EŻ	–	LX
388.	Kaczkowo	15	44-34	134	KŁ, KP, WSR, PSR	–	O, O, X, LX
389.	Kaczkowo	16	44-34	135	KŁ, WSR	–	O, LX
390.	Kaczkowo	17	44-34	136	KŁ, WSR/PSR	–	X, LX
391.	Kaczkowo	18	44-34	137	NE, KŁ, PSR	–	LX, O, LX
392.	Kaczkowo	19	44-34	138	KŁ	–	O
393.	Kaczkowo	20	44-34	139	KŁ, PSR	–	O, X
394.	Kaczkowo	21	44-34	140	EŻ	–	X
395.	Kaczkowo	22	44-34	141	KŁ, WSR, NOW	–	O, X, LX
396.	Kaczkowo	23	44-34	142	NE	–	LX
397.	Kaczkowo	24	44-34	143	KŁ	–	X
398.	Kaczkowo	25	44-34	144	KŁ, WSR	–	X, LX
399.	Kaczkowo	26	44-34	145	EŻ	–	LX
400.	Kaczkowo	27	44-34	146	KŁ	–	LX
401.	Kaczkowo	28	44-34	147	KŁ	–	O
402.	Kaczkowo	29	44-34	148	KŁ	–	X
403.	Kaczkowo	30	44-34	149	KŁ	–	LX
404.	Kaczkowo	31	44-34	150	EŻ	–	X
405.	Kaczkowo	32	44-34	151	KŁ	–	LX
406.	Kaczkowo	33	44-34	152	EŻ	–	LX
407.	Kaczkowo	34	44-34	153	EŻ	–	X
408.	Kaczkowo	35	44-34	154	PRADZIEJE, WSR/PSR	–	X, X
409.	Kaczkowo	36	44-34	155	PSR	–	LX
410.	Kaczkowo	37	44-34	156	WSR/PSR	–	LX
411.	Kaczkowo	38	44-34	157	KŁ	–	X
412.	Kaczkowo	39	44-34	158	KŁ	–	LX
413.	Kaczkowo	40	44-34	159	POM	–	CGS
414.	Kaczkowo	41	44-34	160	NE	–	ZL
415.	Kaczkowo	42	44-34	161	KCWR	–	ZL
416.	Kaczkówko	1	44-34	162	WSR	–	GS
417.	Kaczkówko	2	44-34	163	KŁ	–	O
418.	Kaczkówko	3	44-34	164	MEZ, KPL, KŁ, WSR, PSR	–	LX, O, O, O, LX
419.	Kaczkówko	4	44-34	165	KPL, KŁ, KP, WSR	–	X, O, O, X
420.	Kaczkówko	5	44-34	166	PRADZIEJE, WSR/PSR	–	LX, LX
421.	Kaczkówko	6	44-34	167	PSR	–	LX
422.	Kaczkówko	7	44-34	168	NE, KŁ, WSR, PSR	–	X, O, X, X
423.	Kaczkówko	8	44-34	169	NE, KŁ	–	LX, X
424.	Kaczkówko	9	44-34	170	KŁ	–	O

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
425.	Kaczkówko	10	44-34	171	WSR	–	LX
426.	Kaczkówko	11	44-34	172	KŁ	–	LX
427.	Kaczkówko	12	44-34	173	PRADZIEJE	–	LX
428.	Kierzkowo	13	43-36	201	KAK	kurhan megalityczny wpisany do rejestru zabytków C/119	K
429.	Kierzkowo	2	43-36	209	KAK	–	LX
430.	Kierzkowo	3	43-36	210	KAK	–	O
431.	Kierzkowo	4	43-36	211	KŁ	–	C?
432.	Kierzkowo	5	43-36	148	EK	–	LX
433.	Kierzkowo	6	43-36	147	EK	–	O
434.	Kierzkowo	7	43-36	146	EK	–	O
435.	Kierzkowo	8	43-36	206	EK	–	O
436.	Kierzkowo	9	43-36	205	EK	–	LX
437.	Kierzkowo	10	43-36	204	EK	–	LX
438.	Kierzkowo	11	43-36	203	EK, NOW	–	O, LX
439.	Kierzkowo	12	43-36	202	EK	–	O
440.	Kierzkowo	1	43-36	208	KAK	–	O
441.	Kierzkowo	14	43-36	153	EK	–	O
442.	Kierzkowo	15	43-36	154	EK	–	LX
443.	Kierzkowo	16	43-36	151	EK	–	O
444.	Kierzkowo	17	43-36	155	EK, PSR	–	LX, O
445.	Kierzkowo	18	43-36	152	PSR	–	O
446.	Kierzkowo	19	43-36	150	EK	–	LX
447.	Kierzkowo	20	43-36	149	EK	–	O
448.	Kierzkowo	21	43-36	207	EK	–	LX
449.	Kierzkowo	22	43-36	162	EK	–	LX
450.	Kierzkowo	23	43-36	163	PSR	–	O
451.	Kierzkowo	24	43-36	164	KAK, PSR	–	O, O
452.	Kierzkowo	25	43-36	165	EK	–	O
453.	Kierzkowo	26	43-36	169	EK, PSR	–	O, LX
454.	Kierzkowo	27	43-36	170	EK	–	O
455.	Kierzkowo	28	43-36	172	PSR	–	O
456.	Kierzkowo	29	43-36	171	EK	–	O
457.	Kierzkowo	30	43-36	174	EK	–	O
458.	Kierzkowo	31	43-36	200	EK, PSR	–	LX, LX
459.	Kierzkowo	32	43-36	177	KAK, PSR	–	O, LX
460.	Kierzkowo	33	43-36	176	EK, SR	–	LX, LX
461.	Kierzkowo	34	43-36	156	KAK	–	O
462.	Kierzkowo	35	43-36	157	KP, PSR	–	LX, O
463.	Kierzkowo	36	43-36	158	EK, PSR	–	LX, LX
464.	Kierzkowo	37	43-36	168	EK	–	O
465.	Kierzkowo	38	43-36	167	PSR	–	LX
466.	Kierzkowo	39	43-36	166	EK	–	LX
467.	Kierzkowo	40	43-36	161	KAK	–	O

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
468.	Kierzkowo	41	43-36	160	EK, PSR	–	LX, LX
469.	Kierzkowo	42	43-36	159	EK, PSR, NOW	–	LX, LX, LX
470.	Kierzkowo	43	43-36	31	KPL	–	LX
471.	Kierzkowo	44	43-36	29	EK	–	LX
472.	Kierzkowo	45	43-36	30	EK	–	O
473.	Kierzkowo	46	43-36	28	EK	–	O
474.	Kierzkowo	47	43-36	25	KAK	–	O
475.	Kierzkowo	48	43-36	26	KAK	–	O
476.	Kierzkowo	49	43-36	27	KAK	–	O
477.	Murczyn	1	43-35	94	KCSZ, KŁ	–	O?, O?
478.	Murczyn	2	43-35	95	KŁ, KPOM	–	O?, C?
479.	Murczyn	3	43-35	114	OR	–	ZL
480.	Murczyn	4	43-35	44	WSR, PSR	–	X, X
481.	Murczyn	5	43-35	45	KŁ, PSR	–	X, LX
482.	Murczyn	6	43-35	46	KPL, KŁ, PSR	–	LX, X, LX
483.	Murczyn	7	43-36	69	EK	–	LX
484.	Murczyn	8	43-36	70	EK, PSR	–	O, LX
485.	Murczyn	9	43-36	76	KAK, SR, PSR	–	LX, O, O
486.	Murczyn	10	43-36	74	KAK, PSR	–	LX, LX
487.	Murczyn	11	43-36	73	EK	–	LX
488.	Murczyn	12	43-36	71	PSR	–	O
489.	Murczyn	13	43-36	72	PSR	–	O
490.	Murczyn	14	43-36	66	PSR	–	O
491.	Murczyn	15	43-36	65	EK, PSR	–	LX, LX
492.	Murczyn	16	43-36	67	PSR	–	O
493.	Murczyn	17	43-36	68	EK	–	LX
494.	Murczyn	18	43-36	84	EK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
495.	Murczyn	19	43-36	79	KAK, KP, PSR	–	LX, LX, LX
496.	Murczyn	20	43-36	80	EK, KŁ, KP, PSR	–	LX, LX, LX, O
497.	Murczyn	21	43-36	81	PSR	–	O
498.	Murczyn	22	43-36	77	PSR, NOW	–	LX, LX
499.	Murczyn	23	43-36	78	KAK, PSR/NOW, NOW	–	LX, O, LX
500.	Murczyn	24	43-36	75	KAK	–	LX
501.	Murczyn	25	43-36	82	PSR	–	O
502.	Murczyn	26	43-36	85	KP, PSR/NOW, NOW	–	LX, LX, LX
503.	Murczyn	27	43-36	83	KŁ, KP, PSR, NOW	–	LX, O, LX, O
504.	Murczyn	28	43-36	87	PSR	–	O
505.	Murczyn	29	43-36	86	PSR	–	O
506.	Murczyn	30	43-36	93	KAK	–	LX
507.	Murczyn	31	43-36	92	EK, PSR	–	LX, LX
508.	Murczyn	32	43-36	91	KAK, PSR	–	LX, LX
509.	Murczyn	33	43-36	90	KAK, PSR	–	LX, O
510.	Murczyn	34	43-36	89	KAK	–	LX
511.	Murczyn	35	43-36	88	PSR	–	O

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
512.	Murczyn	36	43-36	1	PSR	–	O
513.	Murczyn	37	43-36	95	KP	–	ZL
514.	Murczyn	38	43-36	2	EK, PSR	–	LX, LX
515.	Murczyn	39	43-36	3	PSR	–	O
516.	Murczyn	40	43-36	4	KAK, PSR	–	O, O
517.	Murczyn	41	43-36	6	EK, PSR	–	O, O
518.	Murczyn	42	43-36	7	PSR	–	LX
519.	Murczyn	43	43-36	9	EK, PSR	–	LX, LX
520.	Murczyn	44	43-36	10	EK	–	LX
521.	Murczyn	45	43-36	8	EK	–	O
522.	Murczyn	46	43-36	5	KP, PSR	–	LX, O
523.	Murczyn	47	43-36	94	NE - KAK ?	–	ZL -O?
524.	Murczyn	48	43-36	96	KPOM	–	C
525.	Murczynek	1	43-35	27	KŁ, SR	–	X, LX
526.	Murczynek	2	43-35	28	KŁ, WSR, SR	–	X, X, LX
527.	Murczynek	3	43-35	29	WSR, PSR	–	X, X
528.	Murczynek	4	43-35	30	WSR, PSR	–	X, LX
529.	Murczynek	5	43-35	31	WSR	–	X
530.	Murczynek	6	43-35	32	KPL, SR	–	X, LX
531.	Murczynek	7	43-35	33	KPL, KŁ, KP, SR	–	LX, LX, LX, X
532.	Murczynek	8	42-36	1	V O.EB/HA C	–	LX
533.	Murczynek	9	42-36	2	MEZ, KP, PSR	–	LX, LX, LX
534.	Nadborowo	1	42-33	57	KAK, KŁ, KP, WSR	–	LX, LX, X, LX
535.	Nadborowo	2	42-33	58	KŁ, WSR, PSR	–	LX, LX, LX
536.	Nadborowo	3	42-33	59	KŁ, WSR, PSR/NOW	–	X, LX, LX
537.	Nadborowo	4	42-33	60	WSR	–	LX
538.	Nadborowo	5	42-33	61	KPL, KŁ?	–	X, LX
539.	Nadborowo	6	42-33	62	KŁ, WSR	–	LX, LX
540.	Nadborowo	7	42-33	63	KPL, KAK, WSR, PSR	–	O, LX, O, LX
541.	Nadborowo	8	42-33	64	KPL, KP, WSR, PSR	–	LX, LX, LX, LX
542.	Nadborowo	9	42-33	65	KP, PSR/NOW	–	LX, LX
543.	Nadborowo	10	42-33	66	KPL, KŁ?, PSR	–	LX, LX, LX
544.	Nadborowo	11	42-33	67	KPL, WSR, PSR	–	LX, LX, LX
545.	Nadborowo	12	42-33	68	KPL, KŁ, KP	–	LX, LX, X
546.	Nadborowo	13	42-33	69	KPL, KŁ, KP, PSR	–	X, X, X, LX
547.	Nadborowo	14	42-33	70	KP	–	LX
548.	Nadborowo	15	42-33	71	EK, KP	–	LX, LX
549.	Nadborowo	16	42-33	72	PSR	–	O
550.	Nadborowo	17	42-33	73	KPL, KŁ?, NOW	–	LX, LX, LX
551.	Nadborowo	18	42-33	74	KPL, KŁ, KP, PSR/NOW	–	LX, LX, O, LX
552.	Nadborowo	19	42-33	75	KAK, KŁ, KP, PSR	–	LX, O, O, O
553.	Nadborowo	20	42-33	76	KP	–	LX
554.	Nadborowo	21	42-33	77	WSR	–	X
555.	Nadborowo	22	42-33	78	KŁ?, KP	–	LX, X

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
556.	Nadborowo	23	42-33	79	KP?, WSR	–	LX, X
557.	Nadborowo	24	42-33	80	KP, WSR, PSR	–	O, O, O
558.	Nadborowo	25	42-33	81	KŁ, NOW	–	LX, LX
559.	Nadborowo	26	42-33	82	KŁ, WSR, PSR	–	X, O, LX
560.	Nadborowo	27	42-33	83	NE?, KŁ, KP, PSR	–	LX, X, LX, LX
561.	Nadborowo	28	42-33	84	KŁ, KP, NOW	–	LX, X, LX
562.	Nadborowo	29	42-33	85	EK, KŁ, KP, PSR	–	LX, X, X, LX
563.	Nadborowo	37	42-33	86	WEB?	–	LX
564.	Nadborowo	30	42-33	87	EK, PSR	–	LX, LX
565.	Nadborowo	31	42-33	88	WSR	–	O
566.	Nadborowo	32	42-33	89	WSR	–	LX
567.	Nadborowo	33	42-33	90	WSR	–	O
568.	Nadborowo	34	42-33	91	WSR	–	LX
569.	Nadborowo	35	42-33	92	PSR	–	X
570.	Nadborowo	36	42-33	93	KP, PSR	–	LX, LX
571.	Paryż	1	42-33	94	KAK, KŁ, KP	–	X, X, O
572.	Paryż	2	42-33	95	KŁ, WSR, PSR/NOW	–	LX, LX, LX
573.	Paryż	3	42-33	96	KP, PSR	–	O, LX
574.	Paryż	4	42-33	97	PSR	–	LX
575.	Paryż	5	42-33	98	KŁ, NOW	–	LX, LX
576.	Paryż	6	42-33	99	KP, PSR/NOW	–	LX, LX
577.	Paryż	7	43-33	54	KPOM	–	X
578.	Paryż	8	43-33	55	NOW	–	X
579.	Paryż	9	43-33	56	KPOM, PSR, NOW	–	X, LX, X
580.	Paryż	10	43-33	61	OR	–	LX
581.	Podgórzyn	1	44-35	128	N	–	N
582.	Podgórzyn	2	44-35	129	WSR	–	N
583.	Podgórzyn	3	44-35	92	koniec iwieńska (I O.EB), KŁ (HA D)	–	O, O
584.	Podgórzyn	4	44-35	93	KŁ ?, WSR/SR	–	O, O
585.	Podgórzyn	5	44-35	94	KŁ	–	O
586.	Podgórzyn	6	44-35	95	KŁ, WSR/SR	–	O, O?
587.	Podgórzyn	7	44-35	96	KŁ, WSR/SR	–	O, O
588.	Podobowice	1	43-34	46	NE	–	O?
589.	Podobowice	2	43-34	47	KŁ	–	ZL
590.	Podobowice	3	43-34	48	PSR	–	O
591.	Podobowice	4	43-34	49	SR	–	LX
592.	Podobowice	5	43-34	50	KP, PSR	–	LX, O
593.	Podobowice	6	43-34	51	PSR	–	LX
594.	Podobowice	7	43-34	52	KP, PSR	–	LX, O
595.	Podobowice	8	43-34	53	NE, KŁ	–	LX, O
596.	Podobowice	9	43-34	54	KP, SR	–	LX, O
597.	Podobowice	10	43-34	55	SR	–	O
598.	Podobowice	11	43-34	56	KP, PSR	–	O, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
599.	Podobowice	12	43-34	57	PSR	–	O
600.	Podobowice	13	43-34	58	KP, PSR	–	O, LX
601.	Podobowice	14	43-34	59	PSR	–	LX
602.	Podobowice	15	43-33	29	OR	–	X
603.	Podobowice	16	43-33	30	OR	–	LX
604.	Podobowice	17	43-33	31	EK	–	LX
605.	Redczyce	1	42-35	26	IV-V O. EB, WSR	–	X, X
606.	Redczyce	2	42-35	27	NE	–	X
607.	Redczyce	3	42-35	28	V O.EB/HA C	–	X
608.	Redczyce	4	42-35	29	NE	–	X
609.	Redczyce	5	42-35	30	IV-V O. EB	–	X
610.	Redczyce	6	42-35	31	HA C/D	–	X
611.	Redczyce	7	42-35	32	HA C/D	–	X
612.	Redczyce	8	42-35	33	HA C	–	X
613.	Redczyce	9	42-35	34	OR	–	X
614.	Redczyce	10	42-35	35	PSR	–	X
615.	Redczyce	11	42-35	36	SR, PSR	–	LX, LX
616.	Redczyce	12	42-35	37	EK	–	LX
617.	Redczyce	13	42-35	42	EK	–	LX
618.	Redczyce	14	42-35	43	EK	–	X
619.	Redczyce	15	42-35	47	PSR	–	X
620.	Redczyce	16	42-35	50	OR, PSR	–	LX, LX
621.	Redczyce	17	42-35	51	PSR	–	X
622.	Redczyce	18	42-35	52	PSR	–	X
623.	Redczyce	19	42-35	53	EK, PSR	–	LX, LX
624.	Redczyce	20	42-35	54	PSR	–	LX
625.	Redczyce	21	42-35	55	HA C	–	X
626.	Redczyce	22	42-35	58	V O.EB	–	X
627.	Rydlewo	1	43-35	105	NE	–	LX
628.	Rydlewo	2	43-35	103	NE, KŁ	–	O, LX
629.	Rydlewo	3	43-35	101	KŁ	–	O?
630.	Rydlewo	4	43-35	100	KŁ	–	O?
631.	Rydlewo	5	43-35	106	KŁ	–	O
632.	Rydlewo	6	43-35	104	KŁ	–	C
633.	Rydlewo	7	43-35	115	WEB – koniec iwieńska	–	O?
634.	Rydlewo	8	43-35	102	WEB, KŁ	–	O, LX
635.	Rydlewo	9	43-35	56	PSR, NOW	–	LX, LX
636.	Rydlewo	10	43-35	57	KPL, PSR	–	LX, X
637.	Rydlewo	11	43-35	58	KP, PSR	–	X, LX
638.	Rydlewo	12	43-35	59	KP, PSR	–	X, LX
639.	Rydlewo	2	44-35	90	NE, II O.EB, KŁ	–	LX, LX, O
640.	Rydlewo	5	44-35	91	LAT?, WSR	–	O, CS
641.	Sarbinowo	1	43-34	92	PSR	–	LX
642.	Sarbinowo	2	43-34	93	PSR	–	O

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
643.	Sarbinowo	3	43-34	94	PSR	–	O
644.	Sarbinowo	4	43-34	95	PSR	–	O
645.	Sarbinowo	5	43-34	96	PSR	–	LX
646.	Sarbinowo	6	43-34	97	MEZ, PSR	–	LX, LX
647.	Sarbinowo	7	43-34	98	PSR	–	LX
648.	Sarbinowo	8	43-34	99	SR	–	O
649.	Sarbinowo	9	43-34	100	PSR	–	O
650.	Sarbinowo	10	43-34	101	WSR	–	LX
651.	Sarbinowo	11	43-34	102	KP, PSR	–	LX, O
652.	Sarbinowo	12	43-34	103	PSR, NOW	–	LX, LX
653.	Sarbinowo	13	43-34	104	PSR	–	O
654.	Sarbinowo	14	43-34	105	PSR	–	LX
655.	Sarbinowo	15	43-34	106	PSR	–	O
656.	Sarbinowo	16	43-34	107	PSR	–	LX
657.	Sarbinowo	17	43-34	108	WSR, PSR	–	LX, O
658.	Sarbinowo	18	43-34	109	PSR	–	O
659.	Sarbinowo	19	43-34	110	PSR	–	O
660.	Sarbinowo	20	43-34	111	SR, PSR	–	LX, O
661.	Sarbinowo	21	43-34	112	KP, PSR	–	LX, LX
662.	Sarbinowo	22	43-34	113	PSR	–	O
663.	Sarbinowo	23	43-34	114	PSR	–	O
664.	Sarbinowo	24	43-34	115	KŁ, PSR	–	LX, LX
665.	Sarbinowo	25	43-34	116	PSR	–	O
666.	Sarbinowo	26	43-34	117	PSR	–	O
667.	Sarbinowo	27	43-34	118	SR, PSR	–	LX, LX
668.	Sarbinowo	28	43-34	119	PSR	–	LX
669.	Sielec	26	43-33	113	EB	kurhan - wpisany do rejestru zabytków C/10	K
670.	Sielec	2	42-33	101	KŁ	–	X
671.	Sielec	3	42-33	102	WSR, NOW	–	LX, LX
672.	Sielec	4	42-33	103	KPL, KŁ, WSR, PSR	–	LX, X, X, LX
673.	Sielec	5	42-33	104	KPL, KŁ	–	LX, O
674.	Sielec	6	42-33	105	KT?, KŁ, PSR	–	LX, X, LX
675.	Sielec	7	43-33	32	EK, OR, NOW	–	LX, X, LX
676.	Sielec	8	43-33	33	OR	–	X
677.	Sielec	9	43-33	34	PSR	–	X
678.	Sielec	10	43-33	37	OR, NOW	–	LX, X
679.	Sielec	11	43-33	38	NOW	–	X
680.	Sielec	12	43-33	43	OR, WSR	–	LX, X
681.	Sielec	13	43-33	44	PSR, NOW	–	X, X
682.	Sielec	14	43-33	46	OR	–	X
683.	Sielec	15	43-33	47	OR	–	X
684.	Sielec	16	43-33	48	OR	–	X
685.	Sielec	17	43-33	49	KPOM	–	X

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
686.	Sielec	18	43-33	50	KPL, KPOM, OR	–	LX, LX, X
687.	Sielec	19	43-33	51	OR	–	X
688.	Sielec	20	43-33	52	KPOM	–	LX
689.	Sielec	21	43-33	53	KPOM, NOW	–	LX, LX
690.	Sielec	22	43-33	57	NOW	–	X
691.	Sielec	23	43-33	58	EK, PSR	–	LX, X
692.	Sielec	24	43-33	59	EK, PSR	–	LX, X
693.	Sielec	25	43-33	60	KCWR, OR, NOW	–	LX, LX, X
694.	Sielec	1	42-33	100	KPL, KŁ	–	LX, X
695.	Sielec	27	43-33	114	OR	–	K
696.	Skarbienice	1	44-35	103	KCW, I-II O. EB, IV-V O.EB, KPOM, WSR?	A	LX, LX, CC?, LX, O?
697.	Skarbienice	2	44-35	104	NESch, WSR ?	A	SK, M?
698.	Skarbienice	3	44-35	105	koniec iwieńska (I O.EB)	A	CS?
699.	Skarbienice	4	44-35	106	KŁ, WSR	–	O, LX
700.	Skarbienice	5	44-35	107	SR	–	O
701.	Skarbienice	6	44-35	108	KŁ (EB), WSR	–	O, O
702.	Skarbienice	7	44-35	109	KP	–	O
703.	Skarbienice	8	44-35	110	KŁ, WSR	–	O, LX
704.	Skarbienice	9	44-35	111	KP, WSR	–	O, LX
705.	Skarbienice	10	44-35	112	KŁ ?	–	O
706.	Skarbienice	11	44-35	113	KŁ, WSR/SR	–	O, O
707.	Słabomierz	1	43-34	60	KP, PSR	–	LX, O
708.	Słabomierz	2	43-34	61	KŁ, KP, PSR	–	LX, LX, O
709.	Słabomierz	3	43-34	62	PSR	–	LX
710.	Słabomierz	4	43-34	63	PSR	–	O
711.	Słabomierz	5	43-34	64	SR	–	O
712.	Słabomierz	6	43-34	65	PSR	–	O
713.	Słębowo	1	43-34	12	KŁ	–	ZL
714.	Słębowo	2	43-34	13	KŁ, KP, SR	–	O, LX, O
715.	Słębowo	3	43-34	14	KŁ, PSR	–	LX, LX
716.	Słębowo	4	43-34	15	PSR	–	O
717.	Słębowo	5	43-34	45	PSR	–	LX
718.	Słębowo	6	43-34	16	KŁ, KP, PSR	–	O, LX, LX
719.	Słębowo	7	43-34	17	PSR	–	O
720.	Słębowo	8	43-34	18	PSR	–	LX
721.	Słębowo	9	43-34	19	PSR	–	LX
722.	Słębowo	10	43-34	20	WSR, PSR	–	LX, O
723.	Słębowo	11	43-34	21	KŁ, PSR	–	O, LX
724.	Słębowo	12	43-34	22	KŁ, PSR	–	LX, LX
725.	Słębowo	13	43-34	23	KP	–	O
726.	Słębowo	14	43-34	24	KP, PSR	–	LX, LX
727.	Słębowo	15	43-34	25	PSR	–	LX
728.	Słębowo	16	43-34	26	KŁ, PSR	–	O, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
729.	Słębowo	17	43-34	27	KŁ, PSR	–	LX, O
730.	Słębowo	18	43-34	28	PSR	–	LX
731.	Słębowo	19	43-34	29	PSR	–	LX
732.	Słębowo	20	43-34	30	OR, PSR	–	LX, LX
733.	Słębowo	21	43-34	31	OR, PSR	–	LX, LX
734.	Słębowo	22	43-34	32	KAK, KP, PSR	–	LX, LX, O
735.	Słębowo	23	43-34	33	SR, PSR	–	LX, LX
736.	Słębowo	24	43-34	34	PSR	–	LX
737.	Słębowo	25	43-34	35	PSR	–	LX
738.	Słębowo	26	43-34	36	KŁ, WSR, PSR	–	LX, LX, LX
739.	Słębowo	27	43-34	37	SR, PSR	–	LX, O
740.	Słębowo	28	43-34	38	PSR	–	LX
741.	Słębowo	29	43-34	39	KŁ, PSR	–	O, LX
742.	Słębowo	30	43-34	40	PSR	–	LX
743.	Słębowo	31	43-34	41	PSR	–	O
744.	Słębowo	32	43-34	42	SR	–	LX
745.	Słębowo	33	43-34	43	KP	–	O
746.	Słębowo	34	43-34	44	PSR	–	O
747.	Sobiejuchy	1	42-35	59	KŁ	zespół osadniczy: osada obronna i cmentarzysko - wpisane do rejestru zabytków nr C/58	G
748.	Sobiejuchy	2	42-35	2	OR, PSR	–	LX, X
749.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	3	42-35	3	EK	–	LX
750.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	4	42-35	4	EK	–	LX
751.	Sobiejuchy	5	42-35	5	OR, SR	–	X, LX
752.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	6	42-35	6	EK	–	LX
753.	Sobiejuchy	7	42-35	7	SR	–	X
754.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	8	42-35	8	SR	–	LX
755.	Sobiejuchy	9	42-35	9	EK, SR	–	LX, LX
756.	Sobiejuchy	10	42-35	10	EK, HA, SR	–	LX, X, LX
757.	Sobiejuchy	11	42-35	11	EK, PSR	–	LX, LX
758.	Sobiejuchy	12	42-35	12	SR, PSR	–	X, LX
759.	Sobiejuchy	13	42-35	13	EK, OR, PSR	–	LX, LX, LX
760.	Sobiejuchy	14	42-35	14	EK	–	LX
761.	Sobiejuchy	15	42-35	15	SR	–	X
762.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	16	42-35	16	EK	–	LX
763.	Sobiejuchy	17	42-35	17	PSR	–	X
764.	Sobiejuchy	18	42-35	18	NE	–	X
765.	Sobiejuchy	19	42-35	19	NE, WEB, HA C	–	GC, O, O
766.	Sobiejuchy	20	42-35	20	MI/IV O. EB	–	C (5 GROBÓW)
767.	Sobiejuchy	21	42-35	21	HA C/D, WSR	–	C (547 GROBÓW Z WPOSAŻENIEM), X

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
768.	Sobiejuchy	22	42-35	22	HA C	–	X
769.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	23	42-35	1	EK	–	LX
770.	Sobiejuchy	24	42-35	60	HA D	–	X
771.	Sobiejuchy	25	42-35	61	HA D, PSR-NOW	–	X, X
772.	Sobiejuchy	26	42-35	62	V O. EB	–	X
773.	Sobiejuchy	27	42-35	63	HA C	–	X
774.	Sobiejuchy	28	42-35	64	HA D	–	X
775.	Sobiejuchy	29	42-35	65	OR	–	X
776.	Sobiejuchy	30	42-35	66	V O.EB	–	X
777.	Sobiejuchy	31	42-35	67	HA C	–	X
778.	Sobiejuchy	32	42-35	68	HA D	–	X
779.	Sobiejuchy	33	42-35	69	EK, V O. EB/HA C, KP	–	LX, LX, LX
780.	Sobiejuchy	34	42-35	70	EB, OR, PSR	–	LX, LX, LX
781.	Sobiejuchy	35	42-35	71	OR, PSR	–	LX, LX
782.	Sobiejuchy	36	42-35	72	EK, PSR	–	LX, LX
783.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	37	42-35	73	PSR	–	LX
784.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	38	42-35	74	HA D, PSR	–	LX, LX
785.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	39	42-35	75	KP, PSR	–	LX, LX
786.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	40	42-35	76	HA D, PSR	–	LX, LX
787.	Sobiejuchy (Obrona Leśna)	41	42-35	77	PSR	–	X
788.	Sobiejuchy	42	42-35	78	OR, PSR	–	LX, LX
789.	Sobiejuchy	43	42-35	79	PSR	–	LX
790.	Sobiejuchy	44	42-35	80	SR	–	LX
791.	Sobiejuchy	45	42-35	81	PSR	–	LX
792.	Sobiejuchy	46	42-35	122	OR ?	–	K(?)
793.	Sulinowo	1	42-34	39	NE, SR	–	LX, O
794.	Sulinowo	2	43-34	66	PSR	–	O
795.	Sulinowo	3	43-34	67	KP, SR, PSR	–	LX, LX, O
796.	Sulinowo	4	43-34	68	PSR	–	O
797.	Sulinowo	5	43-34	69	PSR	–	LX
798.	Sulinowo	6	43-34	70	SR	–	O
799.	Sulinowo	7	43-34	71	KP, PSR	–	LX, O
800.	Sulinowo	8	43-34	72	PSR	–	LX
801.	Sulinowo	9	43-34	73	PSR	–	O
802.	Sulinowo	10	43-34	74	PSR	–	LX
803.	Sulinowo	11	43-34	75	PSR	–	LX
804.	Sulinowo	12	43-34	76	NE, KP, PSR	–	LX, LX, O
805.	Sulinowo	13	43-34	77	KP, PSR	–	LX, LX
806.	Sulinowo	14	43-34	78	PSR	–	O
807.	Sulinowo	15	43-34	79	MEZ	–	LX
808.	Sulinowo	16	43-34	80	KP	–	LX, O

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
809.	Sulinowo	17	43-34	81	KP, PSR	–	O, O
810.	Sulinowo	18	43-34	82	MEZ, KŁ	–	LX, LX
811.	Sulinowo	19	43-34	83	PSR	–	O
812.	Sulinowo	20	43-34	84	PSR	–	LX
813.	Ustaszewo	1	43-34	1	NE	A	ZL
814.	Ustaszewo	2	43-34	2	NE?	A	ZL
815.	Ustaszewo	3	43-34	3	KPOM	A	ZL
816.	Ustaszewo	4	43-34	4	KP, SR, PSR	–	LX, O, O
817.	Ustaszewo	5	43-34	5	KP, PSR	–	LX, O
818.	Ustaszewo	6	43-34	6	PSR	–	LX
819.	Ustaszewo	7	43-34	7	KP, PSR	–	LX, O
820.	Ustaszewo	8	43-34	8	PSR	–	O
821.	Ustaszewo	9	43-34	9	PSR	–	O
822.	Ustaszewo	10	43-34	10	SR	–	LX
823.	Ustaszewo	11	43-33	7	KP	–	O
824.	Ustaszewo	12	43-33	8	KP	–	X
825.	Ustaszewo	13	43-33	9	PSR, NOW	–	X, X
826.	Ustaszewo	14	43-33	10	EK, KŁ, NOW	–	LX, X, X
827.	Ustaszewo	15	43-33	11	WSR	–	X
828.	Ustaszewo	16	43-33	20	KP, NOW	–	X, X
829.	Ustaszewo	17	43-33	21	KP, NOW	–	X, X
830.	Ustaszewo	18	43-33	22	KP, NOW	–	LX, LX
831.	Ustaszewo	19	43-33	23	KP	–	LX
832.	Ustaszewo	20	43-33	24	KPOM, NOW	–	X, X
833.	Ustaszewo	21	43-33	25	KPOM, NOW	–	X, X
834.	Ustaszewo	22	43-33	26	KPOM, NOW	–	LX, LX
835.	Ustaszewo	23	43-33	27	KPOM	–	X
836.	Ustaszewo	24	43-33	28	KŁ, WSR, PSR	–	LX, X, LX
837.	Uścikowo	1	43-34	11	PSR	–	LX
838.	Uścikowo	2	44-34	1	WSR	–	LX
839.	Uścikowo	3	44-34	2	WSR	–	LX
840.	Uścikowo	4	44-34	3	WSR	–	LX
841.	Uścikowo	5	44-34	4	KŁ	–	X
842.	Uścikowo	6	44-34	5	WSR, PSR	–	LX, LX
843.	Uścikowo	7	44-34	6	PRADZIEJE, WSR	–	LX, LX
844.	Uścikowo	8	44-34	7	PRADZIEJE, WSR	–	LX, LX
845.	Uścikowo	9	44-34	8	WSR	–	LX
846.	Uścikowo	10	44-34	9	WSR	–	LX
847.	Uścikowo	11	44-34	10	PSR	–	LX
848.	Uścikowo	12	44-34	11	WSR	–	LX
849.	Uścikowo	13	44-34	12	KŁ	–	LX
850.	Uścikowo	14	44-34	13	PRADZIEJE, WSR	–	LX, LX
851.	Uścikowo	15	44-34	14	KŁ	–	LX
852.	Uścikowo	16	44-34	15	EŻ	–	LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
853.	Uścikowo	17	44-34	16	WSR	–	LX
854.	Uścikowo	18	44-34	17	WSR	–	LX
855.	Uścikowo	19	44-34	18	WSR, PSR	–	LX, O
856.	Uścikowo	20	44-34	19	KŁ, PSR	–	O, LX
857.	Uścikowo	21	44-34	20	KŁ, WSR	–	O, X
858.	Uścikowo	22	44-34	21	PRADZIEJE, PSR	–	X, X
859.	Uścikowo	23	44-34	22	KŁ, WSR	–	X, LX
860.	Uścikowo	24	44-34	23	WSR	–	X
861.	Uścikowo	25	44-34	24	PSR	–	LX
862.	Uścikowo	26	44-34	25	WSR	–	X
863.	Uścikowo	27	44-34	26	KŁ, WSR, PSR	–	O, X, X
864.	Uścikowo	28	44-34	27	WSR	–	LX
865.	Uścikowo	29	44-34	28	EŻ, WSR	–	O, LX
866.	Uścikowo	30	44-34	29	PSR	–	LX
867.	Uścikowo	31	44-34	30	WSR	–	LX
868.	Uścikowo	32	44-34	31	WSR	–	X
869.	Uścikowo	33	44-34	32	KPOM	–	N
870.	Uścikowo	34	44-34	33	OR	–	ZL
871.	Wawrzynki	1	42-35	38	EK, PSR	–	LX, LX
872.	Wawrzynki	2	42-35	39	EK, PSR	–	LX, LX
873.	Wawrzynki	3	42-35	40	PSR	–	LX
874.	Wawrzynki	4	42-35	41	EB	–	LX
875.	Wawrzynki	5	42-35	44	EK	–	LX
876.	Wawrzynki	6	42-35	45	EK, PSR	–	LX, LX
877.	Wawrzynki	7	42-35	46	EK	–	LX
878.	Wawrzynki	8	42-35	106	EK, PSR	–	LX, LX
879.	Wawrzynki	9	42-35	107	V O.EB/HA C	–	LX
880.	Wawrzynki	10	42-35	110	PSR	–	LX
881.	Wawrzynki (Januszkowo)	11	42-35	108	V O.EB/HA C, OR, PSR	–	X, X, LX
882.	Wawrzynki (Januszkowo)	12	42-35	109	PSR	–	LX
883.	Wawrzynki (Januszkowo)	13	42-35	111	EK	–	LX
884.	Wawrzynki (Januszkowo)	14	42-35	112	EK, PSR	–	LX, LX
885.	Wawrzynki (Januszkowo)	15	42-35	113	PSR, NOW	–	X, LX
886.	Wawrzynki (Januszkowo)	1	42-35	114	NE	–	X
887.	Wawrzynki (Januszkowo)	16	42-35	120	PRADZIEJE ?	–	LX
888.	Wawrzynki	11	42-35	121	PRADZIEJE ?	–	LX
889.	Wenecja	1	44-35	30	KPL, KŁ	–	O, O
890.	Wenecja	2	44-35	31	KCW, KL, KŁ	–	O, LX, O
891.	Wenecja	3	44-35	32	NE, KŁ, WSR	–	LX, O, LX
892.	Wenecja	4	44-35	33	KPL, KŁ, KPOM	–	O, O, LX

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
893.	Wenecja	5	44-35	34	KCW, KPL, KŁ, KPOM, OR?	–	O, O, LX, O, O
894.	Wenecja	6	44-35	35	KPL, KŁ, KPR, SR	–	O, O, LX, O
895.	Wenecja	7	44-35	36	KPL, KŁ, SR, NOW	–	O, O, O, LX
896.	Wenecja	8	44-35	37	KPL	–	O
897.	Wenecja	9	44-35	38	PRADZIEJE	–	O?
898.	Wenecja	10	44-35	39	WSR	–	X (O NIEZNANEJ FUNKCJI)
899.	Wenecja	11	44-35	40	NE. KPOM, KŁ?	–	LX, O, CP
900.	Wenecja	12	44-35	41	KPL	–	O
901.	Wenecja	13	44-35	42	KPOM	–	O?
902.	Wenecja	14	44-35	43	NE, KPOM, KŁ	–	O?, O?, O?
903.	Wenecja	15	44-35	44	KCW	–	O
904.	Wenecja	16	44-35	45	KPL?, KŁ (IV/V EB), WSR	–	LX, LX, O
905.	Wenecja	17	44-35	46	NE	–	O
906.	Wenecja	17a	44-35	47	KŁ?	–	LX
907.	Wenecja	18	44-35	48	KŁ (IV-V EB), WSR-SR	–	M/GR, M?
908.	Wenecja	19	44-35	49	KL, SR-NOW	–	O, O
909.	Wenecja	20	44-35	50	koniec XIV w.- poł. XVI w.	–	ZOM
910.	Wenecja	21	44-35	51	koniec iwieńska (I o.EB), KŁ, OR, WSR	–	O, O, LX, O
911.	Wenecja	22	44-35	52	KŁ, WSR, WSR/SR	–	O, LX, O
912.	Wenecja	23	44-35	53	KL, KŁ, WSR	–	LX, O, O
913.	Wenecja	24	44-35	54	KŁ, WSR/SR	–	O, O
914.	Wenecja	25	44-35	55	KŁ (HA)	–	O
915.	Wenecja	26	44-35	56	KŁ (HA C)	–	O
916.	Wenecja	27	44-35	57	KŁ, WSR/SR	–	O, LX
917.	Wenecja	28	44-35	58	NE, PRADZIEJE,	–	O?, LX
918.	Wilczkowo	1	43-35	93	NE	–	LX
919.	Wilczkowo	2	43-35	17	KŁ, PSR	–	X, X
920.	Wilczkowo	3	43-35	18	KŁ, PSR	–	X, LX
921.	Wilczkowo	4	43-35	19	KPL, KŁ, PSR	–	X, X, X
922.	Wilczkowo	5	43-35	20	PSR	–	X
923.	Wilczkowo	6	43-35	21	WSR, PSR	–	X, LX
924.	Wilczkowo	7	43-35	22	PSR	–	X
925.	Wilczkowo	8	43-35	90	KŁ	–	LX
926.	Wilczkowo	9	43-35	91	KŁ	–	LX
927.	Wilczkowo	10	43-35	92	KŁ, SR	–	LX, LX
928.	Wilczkowo (Daronice)	11	42-35	115	EK	–	LX
929.	Wilczkowo (Daronice)	12	42-35	116	EK, OR	–	LX, LX
930.	Wójcin	1	43-36	187	KPL	–	O
931.	Wójcin	2	43-36	188	NE	–	ZL
932.	Wójcin	3	43-36	189	KŁ	–	C
933.	Wójcin	4	43-36	190	KŁ	–	ZL

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
934.	Wójcin	5	43-36	191	KŁ	–	ZL
935.	Wójcin	6	43-36	192	KŁS	–	O
936.	Wójcin	7	43-36	193	KŁ	–	O
937.	Wójcin	8	43-36	194	KŁ	–	O?
938.	Wójcin	9	43-36	197	PSR, NOW	–	O, LX
939.	Wójcin	10	43-36	198	KŁ, PSR, NOW	–	O, O, LX
940.	Wójcin	11	43-36	183	KŁ, PSR	–	LX, O
941.	Wójcin	12	43-36	184	KŁ, PSR	–	O, O
942.	Wójcin	13	43-36	185	PSR	–	O
943.	Wójcin	14	43-36	186	KŁ, PSR, NOW	–	LX, O, LX
944.	Wójcin	21	43-36	182	PSR	–	LX
945.	Wójcin	16	43-36	195	KPL	–	LX
946.	Wójcin	17	43-36	196	NE	–	LX
947.	Wójcin	18	43-36	179	KAK, PSR	–	O, LX
948.	Wójcin	19	43-36	180	PSR	–	LX
949.	Wójcin	20	43-36	181	KAK, KP, WSR, PSR	–	O, LX, O, O
950.	Wójcin	21	44-36	65	PSR	–	LX
951.	Wójcin	22	44-36	66	PSR	–	LX
952.	Wójcin	23	44-36	67	WSR	–	LX
953.	Wójcin	24	44-36	68	PRADZIEJE, PSR	–	LX, LX
954.	Wójcin	25	44-36	69	EK, PRADZIEJE	–	LX, LX
955.	Wójcin	26	44-36	70	EK, KŁ	–	LX, LX
956.	Wójcin	27	44-36	71	PSR	–	LX
957.	Wójcin	28	44-36	72	NE, KŁ	–	LX, LX
958.	Żnin	1	43-35	116	KŁ	A	O
959.	Żnin	2	43-35	117	NE	–	ZL
960.	Żnin	3	43-35	118	KPL	–	ZL
961.	Żnin	4	43-35	97	KŁ	–	C
962.	Żnin	5	43-35	98	KŁ	–	O
963.	Żnin	6	43-35	99	KŁ	–	LX
964.	Żnin	7	43-35	119	KŁ	–	ZL
965.	Żnin	8	43-35	120	KCW	–	ZL
966.	Żnin	9	43-35	121	NE	–	ZP
967.	Żnin	10	43-35	122	KCSZ	–	C?
968.	Żnin	11	43-35	123	NE	–	ZP
969.	Żnin	12	43-35	124	NE	–	ZP
970.	Żnin	13	43-35	125	KŁ	–	ZP
971.	Żnin	14	43-35	126	KPOM	–	ZP
972.	Żnin	15	43-35	127	KPOM	–	ZP
973.	Żnin	16	43-35	128	KPOM	–	ZP
974.	Żnin	17	43-35	129	KPOM	–	ZP
975.	Żnin	18	43-35	130	KŁ	–	ZP
976.	Żnin	19	43-35	131	KPOM	–	ZP
977.	Żnin	20	43-35	132	KPOM	–	ZP

L.p.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Numer AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura/chronologia	Uwagi	Stanowisko archeologiczne
978.	Żnin	21	43-35	133	OR	–	ZP
979.	Żnin	22	43-35	134	OR	–	O
980.	Żnin	23	43-35	135	OWL	–	ZP
981.	Żnin	24	43-35	136	OR	–	ZP
982.	Żnin	25	43-35	137	OR	–	ZP
983.	Żnin	26	43-35	1	KŁ	–	LX
984.	Żnin	27	43-35	2	SR	–	LX
985.	Żnin	28	43-35	3	SR	–	ZL
986.	Żnin	29	43-35	4	KŁ, SR	–	O, X
987.	Żnin	30	43-35	5	KŁ, WSR, SR	–	X, LX, LX
988.	Żnin	31	43-35	6	KŁ	–	LX
989.	Żnin	32	43-35	7	PSR	–	LX
990.	Żnin	33	43-35	8	PSR	–	LX
991.	Żnin	34	43-35	9	PSR	–	LX
992.	Żnin	35	43-35	10	PSR	–	LX
993.	Żnin	36	43-35	11	PSR	–	X
994.	Żnin	37	43-35	12	PSR	–	X
995.	Żnin	38	43-35	13	KPL	–	LX
996.	Żnin	39	43-35	14	WSR, SR	–	X, X
997.	Żnin	40	43-35	15	PSR	–	X
998.	Żnin	41	43-35	16	WSR, SR	–	X, LX
999.	Żnin	42	43-35	60	KP	–	LX
1000.	Żnin	43	43-35	71	WSR, PSR	–	LX, X
1001.	Żnin	44	43-35	72	WSR, PSR	–	LX, X
1002.	Żnin	45	43-35	73	WSR, PSR	–	LX, X
1003.	Żnin	46	43-35	74	PSR	–	X
1004.	Żnin	47	43-35	75	PSR	–	X
1005.	Żnin	48	43-35	76	WSR, PSR	–	LX, X
1006.	Żnin	49	43-35	77	PSR	–	X
1007.	Żnin	50	43-35	78	PSR	–	X
1008.	Żnin	51	43-35	79	WSR, PSR	–	LX, X
1009.	Żnin	52	43-35	80	WSR, PSR	–	LX, X
1010.	Żnin	53	43-35	81	PSR	–	X
1011.	Żnin	54	43-35	82	WSR, PSR	–	LX, X
1012.	Żnin	55	43-35	86	KŁ, WSR	–	LX, LX
1013.	Żnin	56	43-35	85	KŁ, WSR	–	O, LX

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

Uzasadnienie

Opracowanie programu opieki nad zabytkami jest obowiązkiem wynikającym z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program przyjmowany w drodze uchwały staje się narzędziem realizacji lokalnej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Jego celem jest wspieranie, inicjowanie i koordynowanie działań dotyczących ochrony zabytków oraz krajobrazu kulturowego, a także promowanie lokalnego dziedzictwa.

Program powinien służyć nie tylko ochronie, ale również podkreślaniu wartości krajobrazu kulturowego i wykorzystywaniu dziedzictwa w celach społecznych, edukacyjnych i gospodarczych. Głównymi odbiorcami dokumentu są mieszkańcy gminy – zwłaszcza właściciele i użytkownicy zabytków – ale też cała społeczność lokalna, której aktywność wpływa na stan i sposób użytkowania obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Żnin na lata 2025-2028 ma na celu poprawę stanu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego. Zakłada on działania zmierzające do ochrony i pielęgnowania zabytków oraz zachowania wartości krajobrazu kulturowego. Program wskazuje najważniejsze kierunki i zadania w tym zakresie, wspierając tym samym skuteczne i aktywne zarządzanie zabytkami. Zaplanowane działania obejmują m.in. rewaloryzację obiektów oraz zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców i turystów.

W związku z powyższym podjęcie uchwały jest uzasadnione.